

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 24.7.2024
COM(2024) 800 draft

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Έκθεση του 2024 για το κράτος δικαίου

Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση

{SWD(2024) 801 final} - {SWD(2024) 802 final} - {SWD(2024) 803 final} -
{SWD(2024) 804 final} - {SWD(2024) 805 final} - {SWD(2024) 806 final} -
{SWD(2024) 807 final} - {SWD(2024) 808 final} - {SWD(2024) 809 final} -
{SWD(2024) 810 final} - {SWD(2024) 811 final} - {SWD(2024) 812 final} -
{SWD(2024) 813 final} - {SWD(2024) 814 final} - {SWD(2024) 815 final} -
{SWD(2024) 816 final} - {SWD(2024) 817 final} - {SWD(2024) 818 final} -
{SWD(2024) 819 final} - {SWD(2024) 820 final} - {SWD(2024) 821 final} -
{SWD(2024) 822 final} - {SWD(2024) 823 final} - {SWD(2024) 824 final} -
{SWD(2024) 825 final} - {SWD(2024) 826 final} - {SWD(2024) 827 final} -
{SWD(2024) 828 final} - {SWD(2024) 829 final} - {SWD(2024) 830 final} -
{SWD(2024) 831 final}

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το κράτος δικαίου συνιστά ουσιαστική εγγύηση για την εύρυθμη λειτουργία των δημοκρατιών μας, την προστασία των ατομικών μας δικαιωμάτων και, ως εκ τούτου, για τη ζωτικότητα και την ευημερία των κοινωνιών και των οικονομιών μας. Το κράτος δικαίου, η δημοκρατία και τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν το θεμέλιο του έργου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της ειρήνης, της ευημερίας, της ανταγωνιστικότητας, της κοινωνικής συνοχής και της σταθερότητας σε ολόκληρη την ήπειρο και σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι αξίες αυτές, οι οποίες είναι κοινές στα κράτη μέλη¹, συχνά υφίστανται πιέσεις, με την ανθεκτικότητα των δημοκρατικών κοινωνιών και θεσμών να δοκιμάζεται συνεχώς. Σε μια συγκυρία μεγάλων αλλαγών —είτε πρόκειται για τις κρίσεις της νόσου COVID-19 είτε για τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, είτε για τη διττή πράσινη και ψηφιακή μετάβαση— οι αξίες της ΕΕ είναι πιο καίριες παρά ποτέ για την εμπιστοσύνη των πολιτών.

Η ΕΕ αναγνωρίζει όλο και περισσότερο ότι η προδραστική προσέγγιση για την προώθηση και την προάσπιση του κράτους δικαίου βρίσκεται στο επίκεντρο της επιτυχίας της². Αυτό συνάδει συνολικά με τις απόψεις και τις προσδοκίες των πολιτών της ΕΕ. Σε πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, το 74 % όσων απάντησαν πιστεύουν ότι η ΕΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προάσπιση του κράτους δικαίου και το 89 % πιστεύει ότι είναι σημαντικό όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ να σέβονται τις βασικές αξίες της ΕΕ³.

Κάθε χρόνο από το 2020 η έκθεση για το κράτος δικαίου, εξετάζοντας συστηματικά και αντικειμενικά τις εξελίξεις στον τομέα του κράτους δικαίου σε όλα τα κράτη μέλη, έχει καταδείξει ότι το κράτος δικαίου έχει σημασία για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις σε ολόκληρη την ΕΕ. Πέντε χρόνια μετά, έχει βελτιωθεί σημαντικά η ετοιμότητα των κρατών μελών και της ΕΕ στο σύνολό της για τον εντοπισμό, την πρόληψη και την αντιμετώπιση αναδυόμενων προκλήσεων. Αυτό συνεπάγεται οφέλη για την ανθεκτικότητα των ευρωπαϊκών δημοκρατιών μας και την αμοιβαία εμπιστοσύνη στην ΕΕ, καθώς και για την ορθή λειτουργία της ενιαίας αγοράς της ΕΕ, με την προώθηση επιχειρηματικού περιβάλλοντος που ευνοεί την ανταγωνιστικότητα και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η ΕΕ έχει δεσμευτεί να προωθήσει το κράτος δικαίου ως ακρογωνιαίο λίθο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας παγκοσμίως και στις γειτονικές της χώρες⁴. Πέρα από τα σαφή οικονομικά οφέλη και τα οφέλη για την ασφάλεια που συνεπάγεται μια ευρύτερη Ένωση, βασικός στόχος της διεύρυνσης της ΕΕ είναι η εδραίωση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε ολόκληρη την ήπειρό μας⁵. Η συμπερίληψη ορισμένων χωρών που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης⁶ στην

¹ Άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

² Εργαλειοθήκη για το κράτος δικαίου σε επίπεδο ΕΕ. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/rule_of_law_factsheet_1.pdf.

³ Ειδικό [Ευρωβαρόμετρο 553](#) για το κράτος δικαίου (2024).

⁴ Βλ. Σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία 2020-2024 [JOIN(2020) 5 final].

⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις και τις επανεξετάσεις των πολιτικών πριν από τη διεύρυνση, COM(2024) 146 final.

⁶ Αλβανία, Μαυροβούνιο, Βόρεια Μακεδονία και Σερβία. Η επιλογή αντικατοπτρίζει την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην αντίστοιχη διαδικασία προσχώρησής τους ή την πρόοδο όσον αφορά το επίπεδο ετοιμότητάς τους στον τομέα του κράτους δικαίου.

έκθεση του 2024 για το κράτος δικαίου, μαζί με τα κράτη μέλη, θα στηρίξει τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των χωρών αυτών για την επίτευξη μη αναστρέψιμης προόδου όσον αφορά τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου πριν από την προσχώρηση, καθώς και για τη διασφάλιση της διατήρησης υψηλών προτύπων μετά την προσχώρηση.

2. ΠΡΟΑΣΠΙΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΡΟΣ ΟΦΕΛΟΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Κατά την τελευταία πενταετία, η Επιτροπή εργάστηκε για τη θεμελίωση ενός οικοδομήματος κράτους δικαίου ώστε να συμβάλει στην αντιμετώπιση του κινδύνου που ενέχουν για τα επιμέρους κράτη μέλη και για την ΕΕ στο σύνολό της οι ελλείψεις στον τομέα του κράτους δικαίου⁷.

Στόχος των εργασιών αυτών είναι η **προαγωγή** κουλτούρας κράτους δικαίου, η **πρόληψη** της εμφάνισης ή της επιδείνωσης προβλημάτων στον τομέα του κράτους δικαίου και η αποτελεσματική **αντιμετώπιση**, σε επίπεδο ΕΕ, σοβαρών και επίμονων προκλήσεων. Προς τον σκοπό αυτόν απαιτείται **διαφοροποίηση των μέσων για το κράτος δικαίου** που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε επίπεδο ΕΕ, ώστε η δράση να μπορεί να προσαρμοστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο⁸.

Το οικοδόμημα του κράτους δικαίου και η βελτίωση των γνώσεων που προέκυψαν γύρω από την έκθεση για το κράτος δικαίου, σε συνδυασμό με τη δυναμική των μεταρρυθμίσεων στα κράτη μέλη, ενίσχυσαν την αμοιβαία εμπιστοσύνη και διαμόρφωσαν μια καλύτερη κοινή αντίληψη σχετικά με τον τρόπο καλλιέργειας ενός περιβάλλοντος εντός του οποίου το κράτος δικαίου μπορεί να ευδοκιμήσει.

Επιπλέον, από το 2020, αρκετές νέες πρωτοβουλίες της ΕΕ έχουν αναβαθμίσει τα κοινά πρότυπα σε τομείς που έχουν άμεση σχέση με το κράτος δικαίου, με βάση τα αποτελέσματα της παρακολούθησης στο πλαίσιο της εν λόγω έκθεσης. Οι πρωτοβουλίες αυτές θα ενισχύσουν την **ακεραιότητα**⁹ και θα εντείνουν την **καταπολέμηση της διαφθοράς**¹⁰, θα

⁷ Η ανακοίνωση της Επιτροπής του 2019 για την περαιτέρω ενδυνάμωση του κράτους δικαίου εντός της Ένωσης ορίζει τον τρόπο με τον οποίον «[ε]άν το κράτος δικαίου δεν προστατεύεται δεόντως σε όλα τα κράτη μέλη, ο θεμέλιος λίθος της Ένωσης, ήτοι η αλληλεγγύη, η συνοχή και η εμπιστοσύνη που είναι απαραίτητη για την αμοιβαία αναγνώριση των εθνικών αποφάσεων και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς στο σύνολό της, αποσαθρώνεται» [(COM(2019) 164].

⁸ Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (ΕΕΣ) ζήτησε ισχυρότερη επισκόπηση των διαφόρων μέσων για το κράτος δικαίου ([επισκόπηση του ΕΕΣ για τις εκθέσεις σχετικά με το κράτος δικαίου](#)).

⁹ [Συμφωνία για τη σύσταση διοργανικού φορέα προτύπων δεοντολογίας για τα μέλη των θεσμικών και των συμβουλευτικών οργάνων](#).

¹⁰ Μια δέσμη μέτρων για την καταπολέμηση της διαφθοράς [JOIN(2023) 12 final] περιλάμβανε πρόταση νέας οδηγίας για την καταπολέμηση της διαφθοράς μέσω του ποινικού δικαίου COM(2023) 234 και πρόταση του ύπατου εκπροσώπου για την επέκταση της εργαλειοθήκης επιβολής κυρώσεων ΚΕΙΠΑ ώστε να καλύπτει σοβαρές πράξεις διαφθοράς [HR(2023) 108].

ενισχύσουν τη διαφάνεια και τη λογοδοσία στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων¹¹, θα βελτιώσουν τις δυνατότητες και την ποιότητα των υπηρεσιών των δημόσιων διοικήσεων σε όλα τα επίπεδα¹², θα προστατεύσουν την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας¹³ τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, θα ενισχύσουν τις ανεξάρτητες αρχές όπως τους εθνικούς φορείς ισότητας¹⁴ και θα προωθήσουν και θα προστατεύσουν έναν ευνοϊκό χώρο της κοινωνίας των πολιτών¹⁵, όπου οι πολίτες και μια ενεργός και ανεξάρτητη κοινωνία των πολιτών θα επωφελούνται από τις κατάλληλες συνθήκες και εργαλεία για ουσιαστική συμμετοχή και δραστηριοποίηση.

Η έκθεση για το κράτος δικαίου στο επίκεντρο του οικοδομήματος της ΕΕ για το κράτος δικαίου

Το 2019, κατά τη συγκρότηση του νέου Σώματος των Επιτρόπων, η πρόεδρος κ. φον ντερ Λάιεν έθεσε το κράτος δικαίου στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας και όρισε την **έκθεση για το κράτος δικαίου** ως μία από τις βασικές πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές για την τρέχουσα θητεία, δέσμευση την οποία ανέλαβε να επιδιώξει περαιτέρω την ερχόμενη πενταετία.

Η έκθεση, σχεδιασμένη ως ετήσιος κύκλος, επικεντρώνεται στην πρόληψη με τη βελτίωση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις βασικές εξελίξεις στον τομέα του κράτους δικαίου. Με τον προσδιορισμό των προκλήσεων, επιδιώκει να συνδράμει τα κράτη μέλη στην εξεύρεση λύσεων που εξασφαλίζουν προστασία του κράτους δικαίου, σε συνεργασία με την Επιτροπή, άλλα κράτη μέλη και βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς, όπως η Επιτροπή της Βενετίας¹⁶. Η έκθεση έχει καταστεί σημαντικό εργαλείο στην εργαλειοθήκη της ΕΕ για το κράτος δικαίου και βασικό σημείο αναφοράς σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Η ειδική διαδικασία παρακολούθησής της οδήγησε σε ισχυρότερη κοινή αντίληψη των εξελίξεων σε κάθε κράτος

¹¹ Πρόταση για τη διαφάνεια της εκπροσώπησης συμφερόντων για λογαριασμό τρίτων χωρών [COM(2023) 637].

¹² Η ανακοίνωση για την ενίσχυση του ευρωπαϊκού διοικητικού χώρου (ComPAct) [COM(2023) 667] καθορίζει πλαίσιο για την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εμπειρογνομόνων του δημόσιου τομέα και τη μόχλευση της τεχνολογίας για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της χρηστής διακυβέρνησης, της αποδοτικότητας της δικαιοσύνης και της διαφθοράς.

¹³ Κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 σχετικά με τη θέσπιση κοινού πλαισίου για τις υπηρεσίες μέσων ενημέρωσης στην εσωτερική αγορά και την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ (ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης) και οδηγία (ΕΕ) 2024/1069 για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες αγωγές ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού»). Συνεχίζονται οι εργασίες σχετικά με τη σύσταση του 2021 για την ασφάλεια των δημοσιογράφων [C(2021) 6650 της 16.9.2021] και τις προτάσεις για την προστασία των δημοσιογράφων και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού [«στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού», C(2022) 2428 της 27.4.2022].

¹⁴ Οδηγία (ΕΕ) 2024/1500 σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας και οδηγία (ΕΕ) 2024/1499 του Συμβουλίου σχετικά με πρότυπα για τους φορείς ισότητας.

¹⁵ Σύσταση της Επιτροπής σχετικά με την προώθηση της δραστηριοποίησης και της αποτελεσματικής συμμετοχής των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής [C(2023) 8627 final].

¹⁶ COM(2020) 580 final.

μέλος, συμβάλλοντας στον εντοπισμό των κινδύνων, στην ανάπτυξη πιθανών λύσεων και στην έγκαιρη στόχευση της στήριξης.

Κάθε χρόνο, η έκθεση **καταγράφει την κατάσταση του κράτους δικαίου σε κάθε κράτος μέλος και στην ΕΕ συνολικά**, αξιολογώντας με δομημένο και αυστηρό τρόπο τις σημαντικές εθνικές εξελίξεις, τόσο θετικές όσο και αρνητικές, σε τέσσερις βασικούς τομείς: **δικαιοσύνη, καταπολέμηση της διαφθοράς, πολυφωνία και ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας και θεσμικοί έλεγχοι και ισορροπίες**. Η έκθεση, με τη διαφανή και αντικειμενική μεθοδολογία της, η οποία βασίζεται σε αναγνωρισμένα πρότυπα για το κράτος δικαίου, διασφαλίζει τη δίκαιη και ίση μεταχείριση όλων των κρατών μελών, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τα ειδικά εθνικά πλαίσια και τις νομικές παραδόσεις.

Από το 2022 η έκθεση περιλαμβάνει **ειδικές συστάσεις** προς τα κράτη μέλη για την καλύτερη στήριξη των προσπαθειών τους για την προώθηση των μεταρρυθμίσεων και για τον προσδιορισμό των σημείων στα οποία ενδέχεται να απαιτούνται βελτιώσεις ή επακόλουθες ενέργειες. Το 2023 είχε δοθεί συνέχεια σε σχεδόν το 65 % της πρώτης δέσμης ειδικών συστάσεων, που εκδόθηκαν το 2022, γεγονός που αντικατοπτρίζει μια θετική μεταρρυθμιστική δυναμική σε ολόκληρη την ΕΕ. Το 2024 η τάση αυτή συνεχίστηκε με την παρακολούθηση του 68 % των συστάσεων του 2023¹⁷.

Αυτό δείχνει ότι καταβάλλονται σημαντικές προσπάθειες από τα κράτη μέλη για την εφαρμογή των συστάσεων που διατυπώνονται στην έκθεση. Ταυτόχρονα, ορισμένες συστάσεις, ανάλογα με τη φύση και το αντικείμενό τους, μπορεί να χρειαστούν περισσότερο χρόνο για να εφαρμοστούν από ό,τι ο ετήσιος κύκλος των εν λόγω εκθέσεων. Για παράδειγμα, αυτό θα μπορούσε να οφείλεται στην ανάγκη για εκτεταμένες πολιτικές διαβουλεύσεις και διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη, ή στο γεγονός ότι οι εκλογικοί κύκλοι μπορούν να διακόψουν την πρόοδο της νομοθεσίας. Η έκθεση και οι συστάσεις της δίνουν επίσης έμφαση στην παρακολούθηση της κατάστασης επιτόπου, καθώς και των αποτελεσμάτων των μεταρρυθμίσεων.

Διάλογος και επακόλουθες ενέργειες σε σχέση με την έκθεση για το κράτος δικαίου σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο

Η έκθεση και οι συστάσεις της αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο για συνεχή **διάλογο** με τα κράτη μέλη και μεταξύ αυτών. Αυτό περιλαμβάνει εντατικές επαφές μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών κοινοβουλίων, των οποίων ο ρόλος ως νομοθετών και ως οργάνων ελέγχου της εκτελεστικής εξουσίας είναι καίριας σημασίας για την προάσπιση του κράτους δικαίου. Οι τακτικές συνεδριάσεις του **δικτύου σημείων επαφής της ΕΕ για το κράτος δικαίου** χρησιμεύουν ως φόρουμ για την ανταλλαγή πείρας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος που επισημαίνονται στις εκθέσεις για το κράτος δικαίου¹⁸.

¹⁷ Διαπιστώθηκε σημαντική πρόοδος ή πλήρης εφαρμογή σε σχεδόν το 20 % των συστάσεων, ενώ σημειώθηκε κάποια πρόοδος στο 50 % των συστάσεων. Δεν σημειώθηκε πρόοδος ως προς τις υπόλοιπες συστάσεις.

¹⁸ [Δίκτυο εθνικών σημείων επαφής για το κράτος δικαίου \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A520230800001_0001). Κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, οι ανταλλαγές ορθών πρακτικών αφορούσαν μεταξύ άλλων τους διαμεσολαβητές και τους εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα συστήματα κατανομής υποθέσεων και τα μέσα τεχνικής υποστήριξης για μεταρρυθμίσεις τόσο στα κράτη μέλη όσο και στις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης.

Η έκθεση έχει εξελιχθεί σε κεντρικό στοιχείο του έργου των θεσμικών οργάνων της ΕΕ σχετικά με το κράτος δικαίου. Ο **ετήσιος διάλογος για το κράτος δικαίου** στο Συμβούλιο¹⁹ βασίζεται στην έκθεση της Επιτροπής για το κράτος δικαίου, η οποία αναγνωρίζεται ότι δημιουργεί χώρο για εποικοδομητικές πολιτικές ανταλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και διδαγμάτων. Το 2023 το Συμβούλιο αξιολόγησε θετικά τον διάλόγο του και προσπάθησε να αυξήσει τη συχνότητά του²⁰. Επιπλέον, το Συμβούλιο Δικαιοσύνης συνέχισε να συζητά επίκαιρα ζητήματα σχετικά με το κράτος δικαίου κατά τη διάρκεια κάθε εξάμηνης Προεδρίας του Συμβουλίου²¹. Τα ζητήματα του κράτους δικαίου είναι επίσης σημαντικά για τις εργασίες άλλων συνθέσεων του Συμβουλίου, όπως φάνηκε στη συζήτηση του Μαΐου του 2024 σχετικά με την προαγωγή κουλτούρας κράτους δικαίου μέσω της εκπαίδευσης στο Συμβούλιο Παιδείας.

Το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** έχει αποδείξει το έντονο ενδιαφέρον του όχι μόνο στις ετήσιες συζητήσεις σχετικά με τις εκθέσεις για το κράτος δικαίου, αλλά και σε ειδικές ανά χώρα συζητήσεις και ειδικές δημόσιες ακροάσεις για τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα²². Μια νέα ομάδα παρακολούθησης της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων έδωσε πρόσθετη έμφαση.

Η έκθεση συνέβαλε επίσης στην τόνωση της ευρύτερης συζήτησης σχετικά με το κράτος δικαίου. Στα παραδείγματα συγκαταλέγεται η δεύτερη διάσκεψη υψηλού επιπέδου των προέδρων των ανώτατων συνταγματικών δικαστηρίων της ΕΕ τον Νοέμβριο του 2023²³. Τον Ιανουάριο του 2024 ο 13ος άμεσος διάλογος μεταξύ των πρωτευουσών της ΕΕ και της Επιτροπής ήταν αφιερωμένος στο κράτος δικαίου, με τους συμμετέχοντες δημάρχους να συζητούν την τοπική διάσταση των τεσσάρων πυλώνων της έκθεσης²⁴. Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο συνέβαλε στον περαιτέρω προβληματισμό σχετικά με την έκθεση, δημοσιεύοντας επισκόπηση των εκθέσεων της Επιτροπής για το κράτος δικαίου, τον Φεβρουάριο του 2024²⁵.

Η έκθεση λειτούργησε επίσης ως καταλύτης για μεγαλύτερη συμμετοχή της **κοινωνίας των πολιτών και των ενδιαφερόμενων μερών** σε θέματα κράτους δικαίου. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στην τόνωση όσο και στην προάσπιση των αξιών και των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στις Συνθήκες της ΕΕ και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων,

¹⁹ Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων διεξήγαγε οριζόντια συζήτηση σχετικά με τις γενικές εξελίξεις στον τομέα του κράτους δικαίου τον Σεπτέμβριο του 2023 και συζητήσεις ανά χώρα τον Οκτώβριο του 2023 και τον Ιανουάριο και τον Μάιο του 2024.

²⁰ Αξιολόγηση του διαλόγου του Συμβουλίου για το κράτος δικαίου — [Συμπεράσματα της Προεδρίας](#). Η αξιολόγηση επισημοποίησε την έκθεση για το κράτος δικαίου ως βάση του ετήσιου διαλόγου.

²¹ Τον Μάρτιο του 2024, το Συμβούλιο Δικαιοσύνης συζήτησε την ανθεκτικότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης κατά την αντιμετώπιση εγκληματικών οργανώσεων σε ένα κράτος δικαίου. Τον Οκτώβριο του 2023 η συζήτηση στο Συμβούλιο Δικαιοσύνης επικεντρώθηκε στην ενίσχυση της αποδοτικότητας και της ποιότητας του εθνικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης.

²² Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 28ης Φεβρουαρίου 2024, σχετικά με την έκθεση της Επιτροπής του 2023 για το κράτος δικαίου [2023/2113 (INI)], P9_TA (2024)0108, καθώς και ειδικές συζητήσεις στην ολομέλεια για τη Μάλτα (19 Οκτωβρίου 2023), τη Σλοβακία (17 Ιανουαρίου 2024), την Ελλάδα (7 Φεβρουαρίου 2024) και την Ουγγαρία (24 Απριλίου 2024).

²³ Στους συμμετέχοντες συγκαταλέγονται το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

²⁴ Σε συνέχεια του διαλόγου, οι πρωτεύουσες της ΕΕ κοινοποίησαν έγγραφο θέσης ως συμβολή στην έκθεση του 2024 για το κράτος δικαίου, συμπεριλαμβανομένης έκκλησης να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην τοπική διάσταση του κράτους δικαίου και να διατεθεί πρόσθετη χρηματοδότηση από την ΕΕ για τοπικές εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες στον τομέα αυτόν.

²⁵ [Επισκόπηση του ΕΕΣ για το 2024 σχετικά με τις εκθέσεις για το κράτος δικαίου](#).

συμβάλλοντας στην προώθηση του κράτους δικαίου στην πράξη. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι επαγγελματικές ενώσεις που εκπροσωπούν ομάδες όπως δικαστές, εισαγγελείς ή δημοσιογράφους υποβάλλουν σημαντικές παρατηρήσεις για στην έκθεση κάθε χρόνο. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν διατυπώσει επίσης πολύτιμες συστάσεις σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης της διαδικασίας κατάρτισης των εκθέσεων, με αποτέλεσμα την παράταση της περιόδου διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη και την αύξηση της διαφάνειας²⁶.

Η Επιτροπή συνέχισε να διοργανώνει **εθνικούς διαλόγους για το κράτος δικαίου** από κοινού με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, φέρνοντας σε επαφή διάφορα εθνικά ενδιαφερόμενα μέρη σε εθνικό επίπεδο και επιδιώκοντας να τα συμπεριλάβει ενεργέστερα στη συνέχεια που δόθηκε στις εκθέσεις για το κράτος δικαίου. Προσφέρουν πολύτιμες ευκαιρίες στην Επιτροπή και στις εθνικές αρχές να συγκεντρώσουν τις απόψεις της κοινωνίας των πολιτών, να συγκαλέσουν διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη και να διερευνήσουν συνεργατικές προσεγγίσεις για την εφαρμογή των συστάσεων²⁷.

Στήριξη των μεταρρυθμίσεων στον τομέα του κράτους δικαίου

Τα αποτελεσματικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης, η καταπολέμηση της διαφθοράς και η καλή νομοθέτηση έχουν άμεση οικονομική σημασία, γεγονός που επηρεάζει τις επενδύσεις, την ανάπτυξη και την απασχόληση και, ως εκ τούτου, την εύρυθμη λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Το κράτος δικαίου και η χρηστή διακυβέρνηση αποτελούν ακρογωνιαίους λίθους για την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, καθώς και για ένα υγιές επιχειρηματικό περιβάλλον, για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών και για αποτελεσματικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ως εκ τούτου, αποτελούν μέρος του **Ευρωπαϊκού Εξαμήνου** και των ειδικών ανά χώρα συστάσεων του.

Αρκετά κράτη μέλη συμπεριέλαβαν ειδικά μέτρα για το κράτος δικαίου και σχετικά ορόσημα και στόχους στα εθνικά τους **σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας (ΣΑΑ)**, τα οποία αποσκοπούν στην εφαρμογή των σχετικών ειδικών ανά χώρα συστάσεων. Αυτό συνέβαλε στην προώθηση σημαντικών μεταρρυθμίσεων στα συστήματα απονομής δικαιοσύνης, στην καταπολέμηση της διαφθοράς και στη συνολική διαφάνεια και συμμετοχικότητα της νομοθετικής διαδικασίας²⁸. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει μέτρα για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, μεταξύ άλλων με τη μεταρρύθμιση του πειθαρχικού καθεστώτος για τους δικαστές, καθώς και με τη βελτίωση της αποδοτικότητας των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, για παράδειγμα μέσω της μεταρρύθμισης της δομής των δικαστηρίων. Ορισμένα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που περιλαμβάνονταν στα σχέδιά τους, έχουν επίσης εντείνει την καταπολέμηση της διαφθοράς, για παράδειγμα με την ενίσχυση των θεσμικών οργάνων που είναι αφιερωμένα στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν επίσης μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας της νομοθετικής διαδικασίας, για παράδειγμα καθιερώνοντας την υποχρεωτική χρήση δημόσιων διαβουλεύσεων και εκτιμήσεων επιπτώσεων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι εν λόγω δεσμεύσεις στο ΣΑΑ κρίθηκαν απαραίτητες για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ, με την ικανοποιητική εκπλήρωσή τους να αποτελεί προϋπόθεση της

²⁶ Ιδίως πριν από τις επισκέψεις στις χώρες — [Έκθεση του 2024 για το κράτος δικαίου — Ευρωπαϊκή Επιτροπή \(europa.eu\)](#).

²⁷ Για περισσότερες πληροφορίες βλ.: [Εθνικοί διάλογοι για το κράτος δικαίου — Ευρωπαϊκή Επιτροπή \(europa.eu\)](#).

²⁸ Βλ. [Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την υλοποίηση του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: Προχωρώντας προς τα εμπρός](#) [COM(2023) 545].

πρόσβασης σε οποιαδήποτε εκταμίευση στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας.

Άλλες πηγές **ενωσιακής χρηματοδότησης** συνέβαλαν επίσης στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του δικαστικού σώματος, των μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας των πολιτών όσον αφορά την προάσπιση του κράτους δικαίου, παράλληλα με την τεχνική υποστήριξη και την εμπειρογνωμοσύνη για στοχευμένες μεταρρυθμίσεις, ιδίως μέσω του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης, με έμφαση στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας της δημόσιας διοίκησης και της δικαιοσύνης και στην αντιμετώπιση των προκλήσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς και την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας²⁹. Τα κράτη μέλη έχουν επίσης στηρίξει αυτήν την προσπάθεια μέσω της συνεργασίας τους με **διεθνείς εμπειρογνώμονες** μέσω του Συμβουλίου της Ευρώπης και των διαφόρων οργάνων του³⁰, καθώς και μέσω ανταλλαγών με επαγγελματίες από άλλα κράτη μέλη.

Αυξημένη ικανότητα αντιμετώπισης των προβλημάτων στον τομέα του κράτους δικαίου

Συμπληρωματικά προς την ανάπτυξη της εργαλειοθήκης για το κράτος δικαίου σχετικά με την πρόληψη και τη δημιουργία κινήτρων για τη μεταρρύθμιση του κράτους δικαίου, η ΕΕ αύξησε επίσης την ικανότητά της να αντιμετωπίζει προβλήματα στον τομέα του κράτους δικαίου.

Η Επιτροπή συνέχισε να ασκεί τον ρόλο της ως θεματοφύλακα των Συνθηκών της ΕΕ³¹. Όπου είναι αναγκαίο, έχει κινήσει **διαδικασίες επί παραβάσει** για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων παραβιάσεων του κράτους δικαίου. Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης βρίσκεται στο επίκεντρο μιας σημαντικής δέσμης νομολογίας που έχει αναπτύξει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) σε υποθέσεις που κινήθηκαν από τις διαδικασίες επί παραβάσει της Επιτροπής και με αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικών αποφάσεων από τα εθνικά δικαστήρια.

Το 2021 τέθηκε σε ισχύ **το γενικό καθεστώς αιρεσιμότητας** για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης με στόχο την προστασία της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης του προϋπολογισμού της ΕΕ και των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ από παραβιάσεις των αρχών του κράτους δικαίου³². Η Επιτροπή παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς την κατάσταση σε όλα τα κράτη μέλη και λαμβάνει μέτρα όπου απαιτείται. Το 2022 η Επιτροπή κίνησε διαδικασία για να προστατεύσει τον προϋπολογισμό της ΕΕ από παραβιάσεις των αρχών του κράτους δικαίου στην Ουγγαρία³³. Μετά από πρόταση της Επιτροπής, το Συμβούλιο έλαβε αποφάσεις για μέτρα δημοσιονομικής προστασίας τον Δεκέμβριο του 2022³⁴. Ενώ η εφαρμογή ορισμένων διορθωτικών μέτρων που προτάθηκαν σε

²⁹ Άλλα προγράμματα που παρέχουν σημαντική στήριξη περιλαμβάνουν το πρόγραμμα «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες» και το πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη».

³⁰ Ιδίως η Επιτροπή της Βενετίας και η ομάδα χωρών κατά της διαφθοράς (GRECO).

³¹ Στην ανακοίνωση του 2022 με τίτλο «Επιβολή του δικαίου της ΕΕ για μια Ευρώπη που παράγει αποτελέσματα», υπογραμμίζεται ότι η ΕΕ είναι μια κοινότητα δικαίου που βασίζεται σε κοινές αξίες τις οποίες συμμερίζονται τα κράτη μέλη και ότι η επιβολή και η επιβολή του δικαίου της ΕΕ και ο σεβασμός του κράτους δικαίου αποτελούν τον πυρήνα της [COM(2022) 518].

³² Τον Ιανουάριο του 2024 η Επιτροπή υπέβαλε έκθεση σχετικά με τη λειτουργία του κανονισμού για τη θέσπιση του γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα που είχαν θεσπιστεί μέχρι τότε είχαν αποδειχθεί αποτελεσματικά για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ [COM(2024) 17 final/2].

³³ Στις 27 Απριλίου 2022 η Επιτροπή κίνησε για πρώτη φορά το στάδιο της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 1 του κανονισμού περί γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας.

³⁴ Εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2022/2506 του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2022.

ανταπόκριση προς τη διαδικασία αιρεσιμότητας βρίσκεται σε εξέλιξη, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και η Ουγγαρία δεν θέσπισε νέα μέτρα για την αντιμετώπιση των εκκρεμών ανησυχιών. Ως εκ τούτου, στις 13 Δεκεμβρίου 2023, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα που εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο ένα έτος νωρίτερα θα έπρεπε να παραμείνουν σε ισχύ. Η Επιτροπή είναι έτοιμη να συνεχίσει να συνεργάζεται με την Ουγγαρία για την επίλυση των εναπομεινουσών ανησυχιών³⁵.

Ένα άλλο μέσο που ενθάρρυνε τις μεταρρυθμίσεις που στηρίζουν τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του **Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων** είναι ο **οριζόντιος αναγκαίος πρόσφορος όρος** βάσει του κανονισμού περί κοινών διατάξεων. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τον Χάρτη σε όλα τα στάδια της εφαρμογής των προγραμμάτων της ΕΕ³⁶. Αυτό περιλαμβάνει τη συμμόρφωση με το δικαίωμα του Χάρτη σε πραγματική προσφυγή και δίκαιη δίκη από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο. Το εργαλείο αυτό έχει αποδείξει την αποτελεσματικότητά του στην πράξη, στον βαθμό που μέχρι στιγμής υπήρξαν δύο περιπτώσεις στις οποίες η Επιτροπή αποδέσμευσε ενωσιακή χρηματοδότηση μόνον αφού τα οικεία κράτη μέλη είχαν εφαρμόσει τις μεταρρυθμίσεις που θεωρήθηκαν αναγκαίες για την εκπλήρωση του οριζόντιου αναγκαίου πρόσφορου όρου όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης.

Τέλος, η διαδικασία του **άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ**, η οποία επιτρέπει στο Συμβούλιο να διαπιστώνει την ύπαρξη σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης των αξιών της ΕΕ και να παρακολουθεί τους κινδύνους αυτούς, συνεχίστηκε στο Συμβούλιο. Το άρθρο 7 της ΣΕΕ³⁷ αποτελεί εξαιρετικό εργαλείο το οποίο μπορεί να χρησιμοποιήσει η ΕΕ για την αντιμετώπιση των σοβαρότερων ελλείψεων στον τομέα του κράτους δικαίου σε ορισμένο κράτος μέλος. Μέχρι στιγμής, η διαδικασία έχει ενεργοποιηθεί δύο φορές: πρώτα από την Επιτροπή όσον αφορά την Πολωνία τον Δεκέμβριο του 2017³⁸ και έπειτα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσον αφορά την Ουγγαρία τον Σεπτέμβριο του 2018³⁹. Στο πλαίσιο και των δύο διαδικασιών το Συμβούλιο διεξήγαγε αρκετές επίσημες ακροάσεις και συνόδους για την πορεία των εργασιών, χωρίς, ωστόσο, να αποφασίσει να προχωρήσει στο επόμενο στάδιο σε καμία από τις δύο διαδικασίες⁴⁰. Μετά από σειρά θετικών εξελίξεων στην Πολωνία, η Επιτροπή κατέληξε τον Μάιο του 2024 στο συμπέρασμα ότι οι προϋποθέσεις για τη διατήρηση της διαδικασίας ενεργού δεν υφίσταντο πλέον. Οι πολωνικές αρχές ενέκριναν σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση των ζητημάτων ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης που επισημαίνονται στην αιτιολογημένη πρόταση της Επιτροπής του Δεκεμβρίου του 2017, και η

³⁵ Απόφαση C(2023) 8999 final της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2023. Σύμφωνα με τον κανονισμό περί γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας, η Ουγγαρία μπορεί να υποβάλει προτάσεις για περαιτέρω διορθωτικά μέτρα και, εάν η Επιτροπή κρίνει ότι τα ζητήματα έχουν επιλυθεί εν μέρει ή εν όλω, υποβάλλει στο Συμβούλιο πρόταση για την προσαρμογή ή την άρση των ληφθέντων μέτρων.

³⁶ Ο κανονισμός περί κοινών διατάξεων διέπει τρία ταμεία της πολιτικής συνοχής, ένα ταμείο για τη θάλασσα, την αλιεία και την υδατοκαλλιέργεια και τρία ταμεία εσωτερικών υποθέσεων, όλα υπό επιμερισμένη διαχείριση. Ο οριζόντιος αναγκαίος πρόσφορος όρος του Χάρτη απαιτεί επίσης από τα κράτη μέλη να διαθέτουν ισχυρό μηχανισμό υποβολής καταγγελιών.

³⁷ Το άρθρο 7 ΣΕΕ καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες το Συμβούλιο μπορεί να διαπιστώσει την ύπαρξη σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης από κράτος μέλος των αξιών του άρθρου 2· το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δύναται να διαπιστώσει την ύπαρξη τέτοιας σοβαρής και διαρκούς παραβίασης· και, στη συνέχεια, το Συμβούλιο μπορεί να καθορίσει τη δράση που πρέπει να αναληφθεί όσον αφορά την αναστολή των δικαιωμάτων ορισμένου κράτους μέλους δυνάμει των Συνθηκών.

³⁸ Πρόταση απόφασης του Συμβουλίου [COM(2017) 835 της 20.12.2017].

³⁹ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Σεπτεμβρίου 2018 [2017/2131(INL)].

⁴⁰ Μέχρι στιγμής έχουν πραγματοποιηθεί επτά επίσημες ακροάσεις όσον αφορά την Ουγγαρία. Όσον αφορά την Πολωνία, πραγματοποιήθηκαν έξι ακροάσεις πριν από την απόσυρση της πρότασης της Επιτροπής.

Επιτροπή θα χρησιμοποιήσει το εν λόγω σχέδιο για την παρακολούθησή της⁴¹. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει πλέον σαφής κίνδυνος σοβαρής παραβίασης του κράτους δικαίου από την Πολωνία, η Επιτροπή απέσυρε την αιτιολογημένη πρότασή της και έτσι η διαδικασία κατά της Πολωνίας έχει πλέον περατωθεί. Η παρακολούθηση των εξελίξεων στον τομέα του κράτους δικαίου θα συνεχιστεί στο πλαίσιο της έκθεσης για το κράτος δικαίου.

Πρόσθετες εγγυήσεις προβλέπονται επίσης σε άλλες πράξεις. Στο πλαίσιο του **μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας**, η Επιτροπή παρακολουθεί στενά τη συμμόρφωση με τα ορόσημα και μπορεί να αναστείλει μέρος των μελλοντικών πληρωμών σε περίπτωση αναίρεσης οροσήμου ή στόχου που έχει προηγουμένως αξιολογηθεί θετικά⁴². Εάν το αναιρεθέν μέτρο είναι σημαντικό για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ, όλες οι μελλοντικές πληρωμές θα δεσμευτούν και θα μπορούν να αποδεσμευτούν μόνο μετά την επανεκπλήρωσή του. Σύμφωνα με τον κανονισμό περί κοινών διατάξεων, πρέπει να πληρούνται οι **οριζόντιοι και θεματικοί αναγκαίοι πρόσφοροι όροι** καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου προγραμματισμού. Εάν, σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή, κράτος μέλος δεν πληροί πλέον αναγκαίο πρόσφορο όρο ο οποίος είχε προηγουμένως αξιολογηθεί θετικά, μια νέα αξιολόγηση θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα τη δέσμευση των πληρωμών της ΕΕ.

Το κράτος δικαίου στο επίκεντρο της διαδικασίας διεύρυνσης και η συνεργασία με εξωτερικούς εταίρους

Η απρόκλητη και αδικαιολόγητη στρατιωτική επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας και του λαού της, που διανύει σήμερα το τρίτο έτος της, αποτελεί επίσης άμεση επίθεση κατά των αξιών της ΕΕ. Η αποφασιστικότητα της ΕΕ να προασπίσει το κράτος δικαίου και τη βασισμένη σε κανόνες διεθνή έννομη τάξη έχει μόνον αυξηθεί ενόψει του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας. Η διαφύλαξη και η προάσπιση των δημοκρατικών μας θεσμών και αξιών αποτελεί κοινή ευθύνη των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της ΕΕ. Αυτό είναι ακόμη πιο σημαντικό τώρα που η ΕΕ και τα κράτη μέλη της απειλούνται από εχθρικούς ξένους παράγοντες που χρησιμοποιούν την παραπληροφόρηση και τις κυβερνοεπιθέσεις στην προσπάθειά τους να υπονομεύσουν τις δημοκρατίες μας και που υπάρχουν ολοένα και περισσότερα στοιχεία για άμεσες εξωτερικές παρεμβάσεις στις δημοκρατικές μας δομές⁴³. Οι γειτονικές χώρες και τα Δυτικά Βαλκάνια αποτελούν επίσης στόχο προσπαθειών παρέμβασης της Ρωσίας, με την παραπληροφόρηση και τη ρητορική κατά της δημοκρατίας και κατά της ΕΕ να αποτελούν πηγές ιδιαίτερης ανησυχίας.

Η εδραίωση των δημοκρατικών δομών, η προάσπιση του κράτους δικαίου και η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων βρίσκονται στο επίκεντρο της συνεργασίας της ΕΕ με τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης. **Οι αξιόπιστες και βιώσιμες μεταρρυθμίσεις** σε αυτούς τους τομείς είναι ζωτικής σημασίας για την πρόοδο στην πορεία προς την προσχώρηση. Ορίζονται ως «θεμελιώδεις αρχές» της πολιτικής διεύρυνσης της ΕΕ⁴⁴. Η αναθεωρημένη μεθοδολογία διεύρυνσης που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο το 2020⁴⁵

⁴¹ Βλ. επίσης κεφάλαιο για την Πολωνία [SWD(2024) 821].

⁴² Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την υλοποίηση του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: Προχωρώντας προς τα εμπρός [COM(2023) 545].

⁴³ Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για περιπτώσεις παραβίασης της ασφάλειας δικτύου νομοθετών ενόψει εκλογών, συγκεκαλυμμένης άσκησης επιρροής από ομάδες συμφερόντων μέσω αντιπροσώπων, ψευδών ερευνών που εκδίδονται για τον εξωραϊσμό των επιδόσεων στον τομέα των ανθρώπινων δικαιωμάτων, καθώς και ιστοτόπων που επαγγέλλονται ότι είναι ανεξάρτητες πλατφόρμες μέσω μαζικής επικοινωνίας, ενώ διευκολύνουν με συγκεκαλυμμένο τρόπο εκστρατείες πολιτικών παρεμβάσεων. Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής για την προάσπιση της δημοκρατίας [COM(2023) 630 final].

⁴⁴ Σε συνδυασμό με οικονομικά κριτήρια και τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης.

ενίσχυσε τον κεντρικό ρόλο των θεμελιωδών αρχών, ως των πρώτων θεμάτων που πρέπει να εξεταστούν στις διαπραγματεύσεις προσχώρησης και των τελευταίων που πρέπει να κλείσουν, με την πρόοδο όσον αφορά τις θεμελιώδεις αρχές να είναι κεντρικής σημασίας για τη συνολική πρόοδο των διαπραγματεύσεων. Αυτό σημαίνει ότι παρακολουθούνται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας προσχώρησης και καθορίζουν τη δυναμική των χωρών στην πορεία τους προς την προσχώρηση.

Η ετήσια δέσμη μέτρων της Επιτροπής για τη διεύρυνση καταγράφει τη συνολική πρόοδο κάθε χώρας στην πορεία της προς την προσχώρηση. Με βάση την αρχή των ιδίων επιδόσεων, μόνο με απτή και συνεχή πρόοδο όσον αφορά το κράτος δικαίου μπορεί η Επιτροπή να συστήσει την προώθηση των διαπραγματεύσεων με κάθε χώρα. Το κράτος δικαίου αποτελεί επίσης ουσιώδες στοιχείο της νέας **διευκόλυνσης για τη μεταρρύθμιση και την ανάπτυξη των Δυτικών Βαλκανίων και της διευκόλυνσης για την Ουκρανία**. Για να επωφεληθούν πλήρως από αυτούς τους δύο άνευ προηγουμένου μηχανισμούς στήριξης, οι χώρες πρέπει να καταρτίσουν και να εφαρμόσουν ένα συμφωνημένο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, το οποίο να περιλαμβάνει συγκεκριμένα μέτρα για τις θεμελιώδεις αρχές.

Από το 2024, όπως ανακοίνωσε η πρόεδρος κ. φον ντερ Λάιεν στην ομιλία της για την κατάσταση της Ένωσης το 2023, η Επιτροπή αποφάσισε να επεκτείνει τη **συμμετοχή στην έκθεση για το κράτος δικαίου**, ώστε να συμπληρώσει το έργο στο πλαίσιο της διαδικασίας προσχώρησης, το οποίο παραμένει το αποκλειστικό πλαίσιο για τις διαπραγματεύσεις διεύρυνσης⁴⁵. **Η Αλβανία, το Μαυροβούνιο, η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία** συμμετέχουν πλέον στην έκθεση για το κράτος δικαίου και στο δίκτυο σημείων επαφής της ΕΕ για το κράτος δικαίου, αντικατοπτρίζοντας την πρόοδο που έχει σημειωθεί στις αντίστοιχες διαδικασίες προσχώρησής τους ή την πρόοδό τους όσον αφορά το επίπεδο ετοιμότητάς τους στον τομέα του κράτους δικαίου. Η προσέγγιση αυτή θα επιτρέψει την επέκταση και σε άλλες χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης στο μέλλον. Η συμπερίληψη των χωρών αυτών μαζί με τα κράτη μέλη θα ενισχύσει τη στήριξη της ΕΕ για μεταρρυθμίσεις στον τομέα του κράτους δικαίου, θα στηρίζει τη διαδικασία προσχώρησής τους και θα συμβάλει στη διατήρηση ενός βιώσιμου μοντέλου υψηλών προτύπων μετά την προσχώρηση.

Η ανάπτυξη ικανοτήτων είναι ζωτικής σημασίας για να διασφαλιστεί ότι οι μεταρρυθμίσεις εφαρμόζονται στην πράξη. Η ΕΕ παρέχει **χρηματοδοτική στήριξη και τεχνική βοήθεια** για να διασφαλίσει ότι οι μεταρρυθμίσεις ευθυγραμμίζονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Ενθαρρύνει βέλτιστες πρακτικές, συμπεριλαμβανομένης της διαβούλευσης με την Επιτροπή της Βενετίας επί της σημαντικής νομοθεσίας. Οι αξιολογήσεις από ομοτίμους, η κατάρτιση των επαγγελματιών του τομέα της δικαιοσύνης και η προώθηση της θεσμικής συνεργασίας με τις δημόσιες διοικήσεις των κρατών μελών (αδελφοποίηση) έχουν αποτελέσει βασικές μορφές στήριξης της ΕΕ προς τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης.

Η ΕΕ υιοθετεί μια ισχυρή και συνεκτική προσέγγιση στο σύνολο της εξωτερικής της δράσης —σε διμερές, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο— προκειμένου να προωθήσει το κράτος δικαίου σε ολόκληρο τον κόσμο. Η προάσπιση του κράτους δικαίου βρίσκεται στο επίκεντρο

⁴⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ενίσχυση της διαδικασίας προσχώρησης — Μια αξιόπιστη προοπτική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια», COM(2020) 57 final.

⁴⁶ Θα εξασφαλιστούν συνέργειες μεταξύ της διαδικασίας διεύρυνσης και της έκθεσης για το κράτος δικαίου, ενώ δεν εκδίδονται συστάσεις στην έκθεση για το κράτος δικαίου για τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης. Θα εξακολουθήσουν να εκδίδονται συστάσεις στο πλαίσιο της ετήσιας δέσμης μέτρων για τη διεύρυνση, καθώς και στο πλαίσιο της άλλης δέσμης που προβλέπεται στο πλαίσιο των συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης. Η έκθεση για το κράτος δικαίου θα στηρίζει την εφαρμογή των εν λόγω συστάσεων.

της εξωτερικής συνεργασίας της ΕΕ και αποτελεί ένα από τα θεμέλια όλων των συμφωνιών της ΕΕ με διεθνείς εταίρους. Μια ανεξάρτητη αξιολόγηση της στήριξης της ΕΕ προς το κράτος δικαίου και την καταπολέμηση της διαφθοράς στις χώρες εταίρους (2010-2021)⁴⁷ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ΕΕ έχει καταφέρει να προωθήσει το θεματολόγιο για το κράτος δικαίου, μεταξύ άλλων σε περιοριστικά πλαίσια και σε ευάλωτα κράτη που πλήττονται από συγκρούσεις. Με βάση την αξιολόγηση αυτή, δρομολογήθηκε η παγκόσμια πρωτοβουλία «Ομάδα Ευρώπη για τη Δημοκρατία» με σκοπό την αποτελεσματικότερη και πιο στρατηγική εργασία για τη στήριξη του κράτους δικαίου και την καταπολέμηση της διαφθοράς⁴⁸. Η ΕΕ έχει επίσης αναλάβει σαφή δέσμευση για την αντιμετώπιση της διαφθοράς σε παγκόσμιο επίπεδο, τη στήριξη νομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων για τη δημιουργία θεσμικών οργάνων και φορέων εποπτείας για την καταπολέμηση της διαφθοράς, καθώς και για την ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών, των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος, των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ανεξάρτητων μέσων μαζικής επικοινωνίας ως φορέων ελέγχου της διαφθοράς. Ζητήματα που σχετίζονται με το κράτος δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη και σε τήρηση της νόμιμης διαδικασίας, της καταπολέμησης της διαφθοράς και της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, τίγονται τακτικά στους διαλόγους για τα ανθρώπινα δικαιώματα με τις χώρες εταίρους και η ΕΕ αποσκοπεί στη στήριξη των βασικών παραγόντων που προωθούν το κράτος δικαίου.

3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Όπως και τα προηγούμενα έτη, η παρούσα έκθεση του 2024 για το κράτος δικαίου παρουσιάζει σημαντικά κοινά θέματα και τάσεις, συγκεκριμένες προκλήσεις και θετικές εξελίξεις στο πλαίσιο των τεσσάρων πυλώνων των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, πλαίσια για την καταπολέμηση της διαφθοράς, την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας και άλλα θεσμικά ζητήματα σχετικά με το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών. Τα παρεχόμενα παραδείγματα προέρχονται από τις αξιολογήσεις των χωρών στα 31 σχετικά κεφάλαια, οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της παρούσας έκθεσης και παρουσιάζουν το λεπτομερές πλαίσιο για κάθε κράτος μέλος και συμμετέχουσα χώρα που συμμετέχει στη διαδικασία διεύρυνσης⁴⁹. Η έκθεση περιλαμβάνει επίσης ειδικές συστάσεις προς τα κράτη μέλη⁵⁰ και αξιολογεί την πρόοδο όσον αφορά την εφαρμογή των περσινών ειδικών συστάσεων⁵¹.

⁴⁷ Η [αξιολόγηση](#) δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2022. Αυτή η στρατηγική αξιολόγηση παρέχει ανεξάρτητη και τεκμηριωμένη αξιολόγηση των επιδόσεων της στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς το κράτος δικαίου στις χώρες εταίρους.

⁴⁸ Η «Ομάδα Ευρώπη για τη Δημοκρατία» είναι μια παγκόσμια θεματική πρωτοβουλία της «Ομάδας Ευρώπη» στην οποία συμμετέχουν 14 κράτη μέλη και η οποία δρομολογήθηκε για την προώθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παγκοσμίως. Η λογοδοσία και το κράτος δικαίου αποτελούν βασικά θέματα προτεραιότητας.

⁴⁹ Τα κεφάλαια ανά χώρα είναι διαθέσιμα [εδώ](#).

⁵⁰ Οι συστάσεις μνημονεύονται σε υποσημειώσεις της παρούσας έκθεσης, παρατίθενται στο παράρτημα κατά πυλώνα των ειδικών ανά χώρα κεφαλαίων και περιλαμβάνονται στα εν λόγω κεφάλαια.

⁵¹ Οι αξιολογήσεις που περιλαμβάνονται στα κεφάλαια ανά χώρα δεν προδικάζουν οποιαδήποτε μελλοντική αξιολόγηση στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας [κανονισμός (ΕΕ) 2021/241 της 12ης Φεβρουαρίου 2021], στο πλαίσιο του κανονισμού περί κοινών διατάξεων [κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 της 24ης Ιουνίου 2021] ή στο πλαίσιο του γενικού καθεστώτος αιρεσιμότητας για την προστασία του προϋπολογισμού της Ένωσης (κανονισμός 2020/2092 της 22ας Δεκεμβρίου 2020).

Μεθοδολογία της έκθεσης για το κράτος δικαίου και των συστάσεων της

Η αξιολόγηση στα κεφάλαια ανά χώρα για κάθε κράτος μέλος και καλυπτόμενη χώρα που συμμετέχει στη διαδικασία διεύρυνσης έχει εκπονηθεί σύμφωνα με καθιερωμένη μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για προηγούμενες εκδόσεις της έκθεσης⁵². Τα κεφάλαια ανά χώρα βασίζονται σε ποιοτική αξιολόγηση που διενεργείται αυτόνομα από την Επιτροπή, με επίκεντρο τη σύνθεση των σημαντικών εξελίξεων από τον Ιούλιο του 2023. Στο κεφάλαιο κάθε χώρας αναλύονται ιδίως ζητήματα στα οποία είτε σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις είτε παραμένουν, κατά την οικεία περίοδο αναφοράς, οι σημαντικές προκλήσεις που είχαν εντοπιστεί στο πλαίσιο της προηγούμενης έκθεσης. Η ανάλυση περιλαμβάνει ποιοτική αξιολόγηση της προόδου των κρατών μελών όσον αφορά την εφαρμογή των συστάσεων του 2023⁵³. Στόχος των συστάσεων του 2024 εξακολουθεί να είναι η στήριξη των κρατών μελών στις προσπάθειές τους να προωθήσουν μεταρρυθμίσεις⁵⁴. Στην παρούσα έκθεση δεν υπάρχουν συστάσεις για τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης. Οι συστάσεις αυτές εκδίδονται στο πλαίσιο της ετήσιας δέσμης μέτρων για τη διεύρυνση.

Η έκθεση είναι το αποτέλεσμα στενής συνεργασίας με τις εθνικές αρχές και βασίζεται σε διάφορες εθνικές, διεθνείς και άλλες πηγές⁵⁵, καθώς και στη συλλογή δεδομένων από την ίδια την Επιτροπή⁵⁶. Τα κράτη μέλη και οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης κλήθηκαν να συνεισφέρουν, να παράσχουν γραπτές παρατηρήσεις⁵⁷ και να συμμετάσχουν σε ειδικές επισκέψεις στις χώρες⁵⁸. Η στοχευμένη διαβούλευση με τα

⁵² Η μεθοδολογία είναι διαθέσιμη [εδώ](#).

⁵³ Ανάλογα με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς τα επιμέρους σημεία κάθε σύστασης και με το αν υλοποιήθηκαν οι συστάσεις της έκθεσης του 2022, η αξιολόγηση στην οποία κατέληξε η Επιτροπή για κάθε περίπτωση έφερε έναν από τους ακόλουθους χαρακτηρισμούς: μηδενική (περαιτέρω) πρόοδος, κάποια (περαιτέρω) πρόοδος, σημαντική πρόοδος, και πλήρης εφαρμογή. Ανάλογα με το στάδιο της προόδου και τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν, οι συστάσεις της έκθεσης του 2023 ενσωματώνονται στην έκθεση του τρέχοντος έτους, με τις αναγκαίες προσαρμογές.

⁵⁴ Οι αρχές βάσει των οποίων καταρτίστηκαν οι συστάσεις είναι οι ίδιες με εκείνες του προηγούμενου έτους [βλέπε COM(2022) 500, σελίδες 4-5]. Οι συστάσεις δεν θίγουν τυχόν ένδικες διαδικασίες που μπορεί να κινήσει η Επιτροπή βάσει άλλων νομικών πράξεων.

⁵⁵ Ως πηγές για την κατάρτιση της ετήσιας έκθεσης για το κράτος δικαίου χρησιμοποιούνται, μεταξύ άλλων, γραπτές παρατηρήσεις των κρατών μελών, παρατηρήσεις που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια της στοχευμένης διαβούλευσης με τα ενδιαφερόμενα μέρη, πληροφορίες από διεθνείς οργανισμούς και παρατηρήσεις που υποβάλλονται στο πλαίσιο των επισκέψεων στις χώρες. Οι πηγές αυτές τροφοδοτούν την αξιολόγηση της Επιτροπής, αλλά τα συμπεράσματα της Επιτροπής παραμένουν δική της ευθύνη.

⁵⁶ Ειδικότερα, ο πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης παρέχει συγκριτικά και αξιόπιστα στοιχεία σχετικά με την αποδοτικότητα, την ποιότητα και την ανεξαρτησία των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης στα κράτη μέλη της ΕΕ. Στόχος του είναι να βοηθήσει την ΕΕ και τα κράτη μέλη να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των εθνικών τους συστημάτων απονομής δικαιοσύνης. Ο πίνακας αποτελεσμάτων περιλαμβάνει επίσης δείκτες για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της προστασίας των επενδύσεων. Ο πίνακας αποτελεσμάτων επεκτείνεται σταδιακά ώστε να παρουσιάζει νέα στοιχεία: το 2024 περιλάμβανε στοιχεία σχετικά με τους μισθούς του ειδικευμένου δικαστικού και εισαγγελικού προσωπικού, τη διάρκεια των διαδικασιών σε υποθέσεις δωροδοκίας και τα συστήματα δήλωσης περιουσιακών στοιχείων, καθώς και τις διαδικασίες διορισμού και απόλυσης εισαγγελέων. Ο πίνακας αποτελεσμάτων αποτελεί επίσης σημαντική πηγή για τις ανά χώρα εκθέσεις του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

⁵⁷ Οι παρατηρήσεις των κρατών μελών διατίθενται [εδώ](#).

⁵⁸ Πληροφορίες σχετικά με τις επισκέψεις στις χώρες περιλαμβάνονται στα ειδικά ανά χώρα κεφάλαια. Κατά τη διάρκεια αυτών των επισκέψεων στις χώρες, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν διαδικτυακά, η Επιτροπή συζήτησε με τις εθνικές αρχές των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών και ανεξάρτητων αρχών, με τις αρχές επιβολής του νόμου, καθώς και με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως οι ενώσεις δημοσιογράφων και η κοινωνία των πολιτών.

ενδιαφερόμενα μέρη παρείχε επίσης πολύτιμες οριζόντιες και ειδικές ανά χώρα παρατηρήσεις⁵⁹. Επιπλέον, το Συμβούλιο της Ευρώπης παρέσχε επισκόπηση των πρόσφατων γνωμοδοτήσεων και εκθέσεων του⁶⁰. Πριν από την έγκριση της παρούσας έκθεσης, δόθηκε στις εθνικές αρχές η δυνατότητα να παράσχουν επικαιροποιημένα στοιχεία για το κεφάλαιο που αφορά τη χώρα τους. Επιπλέον η Επιτροπή, σε πολιτικό και τεχνικό επίπεδο, συζητά την έκθεση, μόλις αυτή δημοσιευθεί, με τις εθνικές αρχές και τις κυβερνήσεις, καθώς και με τα εθνικά κοινοβούλια.

3.1 Συστήματα απονομής δικαιοσύνης

Τα λειτουργικά, αποδοτικά και πλήρως ανεξάρτητα συστήματα απονομής δικαιοσύνης έχουν καίρια σημασία για την εφαρμογή και την επιβολή του ενωσιακού και των εθνικών δικαίων, καθώς και για την προάσπιση του κράτους δικαίου. Η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δικαστικής δικαιοδοτικής λειτουργίας και απορρέει από την αρχή της πραγματικής δικαστικής προστασίας⁶¹. Η ανεξαρτησία των δικαστών και των δικαστηρίων εγγυάται την αμεροληψία των δικαστικών διαδικασιών και την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, ενώ είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της λειτουργίας της δικαιοσύνης προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων. Είναι επίσης ουσιώδους σημασίας για τη δικαστική συνεργασία σε ολόκληρη την ΕΕ, η οποία αποτελεί βασικό στόχο στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης⁶². Η πρόσβαση σε ανεξάρτητα δικαστήρια και ο δικαστικός έλεγχος είναι θεμελιώδους σημασίας για το κράτος δικαίου⁶³.

Τα κράτη μέλη πρέπει να τηρούν πλήρως τις απαιτήσεις που τάσσονται στο ενωσιακό δίκαιο και τη νομολογία του Δικαστηρίου της ΕΕ (ΔΕΕ) και θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τα ευρωπαϊκά πρότυπα κατά τον σχεδιασμό των οικείων συστημάτων απονομής δικαιοσύνης. Τα ευρωπαϊκά δικαστικά δίκτυα και ενώσεις⁶⁴ συμβάλλουν επίσης στην προώθηση και την προάσπιση του κράτους δικαίου, καθώς εργάζονται για την περαιτέρω ανάπτυξη ευρωπαϊκών προτύπων και υποβάλλουν σημαντικές παρατηρήσεις κατά στην κατάρτιση της έκθεσης για το κράτος δικαίου.

Αντιλήψεις για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης

Όπως αναφέρεται στον πίνακα αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2024, οι έρευνες του Ευρωβαρόμετρου που διενεργήθηκαν το 2024 δείχνουν ότι η αντίληψη του ευρέος κοινού και των εταιρειών για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, σε σύγκριση με το 2023, βελτιώθηκε ή παρέμεινε σταθερή στα περισσότερα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των χωρών που αντιμετώπισαν συστημικές προκλήσεις⁶⁵. Τα

⁵⁹ Οι παρατηρήσεις των ενδιαφερόμενων μερών διατίθενται [εδώ](#).

⁶⁰ Οι παρατηρήσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης διατίθενται [εδώ](#).

⁶¹ Βλ. άρθρο 19 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

⁶² Άρθρο 3 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁶³ Στις 18 Ιουνίου 2024, η ΕΕ ανακοίνωσε την απόφασή της να τηρήσει τη σύσταση του ΟΟΣΑ του 2023 σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και με ανθρωποκεντρικά συστήματα δικαιοσύνης. Η Επιτροπή συνεργάστηκε με τα 22 κράτη μέλη που είναι μέλη του ΟΟΣΑ για την κατάρτιση της σύστασης και εξακολουθεί να εργάζεται για την προώθησή της.

⁶⁴ Όπως το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Δικαστικών Συμβουλίων, το Δίκτυο των Προέδρων των Ανωτάτων Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ένωση Συμβουλίων Επικρατείας και Ανωτάτων Διοικητικών Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Συμβούλιο των Δικηγορικών Συλλόγων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ).

⁶⁵ Διαγράμματα 51 και 53, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2024.

συστήματα απονομής δικαιοσύνης που λειτουργούν εύρυθμα και με πλήρη ανεξαρτησία μπορούν να έχουν θετικό αντίκτυπο στις επενδύσεις και είναι καίριας σημασίας για την προστασία των επενδύσεων και, ως εκ τούτου, συμβάλλουν στην ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα. Στη [Δανία](#), τη [Φινλανδία](#), την [Αυστρία](#), τη [Σουηδία](#), το [Λουξεμβούργο](#) και την [Ιρλανδία](#), το επίπεδο της εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης παραμένει ιδιαίτερα υψηλό μεταξύ του ευρέος κοινού και των επιχειρήσεων (άνω του 75 %), ενώ στην [Κροατία](#), την [Πολωνία](#) και τη [Βουλγαρία](#) παραμένει πολύ χαμηλό (κάτω του 30 %). Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, τα αποτελέσματα του Ευρωβαρόμετρου δείχνουν σχετικά χαμηλά επίπεδα εκλαμβανόμενης ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης.

Δικαστικά συμβούλια και διαδικασίες για τον διορισμό και την παύση δικαστών ως βασικές εγγυήσεις για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης

Οι διαδικασίες για τον διορισμό και την παύση δικαστών, καθώς και οι εξουσίες και η σύνθεση των δικαστικών συμβουλίων είναι σημαντικές για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, με βάση τις αρχές που έχει θεσπίσει το ΔΕΕ.

Στις χώρες στις οποίες υπάρχουν δικαστικά συμβούλια, αυτά συμβάλλουν σημαντικά στην ανεξαρτησία της δικαιοσύνης⁶⁶ και μπορούν να λειτουργήσουν ως ανάχωμα μεταξύ της δικαστικής εξουσίας και των άλλων εξουσιών σε ζητήματα όπως ο διορισμός και η σταδιοδρομία δικαστών και ειρηνοδίκων, καθώς και στη διαχείριση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης⁶⁷. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναπτύξει ευρωπαϊκά πρότυπα για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να σχεδιάζονται τα δικαστικά συμβούλια προκειμένου να διασφαλίζεται με τον καλύτερο τρόπο η ανεξαρτησία τους, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη σύνθεσή τους⁶⁸. Τα δικαστικά συμβούλια χρειάζονται επαρκείς πόρους και διοικητική ανεξαρτησία για να λειτουργούν αποτελεσματικά.

Αρκετά κράτη μέλη σημείωσαν πρόοδο στις νομοθετικές τους προσπάθειες για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της αποτελεσματικότητας των δικαστικών συμβουλίων, σε ορισμένες περιπτώσεις σύμφωνα με τις συστάσεις του 2023. Στο [Λουξεμβούργο](#), διορίστηκε Εθνικό Συμβούλιο Δικαιοσύνης και καθίσταται πλήρως λειτουργικό. Στη [Βουλγαρία](#), μια συνταγματική μεταρρύθμιση άλλαξε τη σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου ώστε να ευθυγραμμιστεί με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Στην [Ουγγαρία](#), μετά τη νομοθετική μεταρρύθμιση του 2023, οι νέες αρμοδιότητες του Εθνικού Δικαστικού Συμβουλίου επιτρέπουν την αποτελεσματική αντιστάθμιση των εξουσιών του προέδρου της Εθνικής Υπηρεσίας για το Δικαστικό Σώμα, που είναι επιφορτισμένος με την κεντρική διοίκηση των δικαστηρίων. Σε άλλα κράτη μέλη, οι πρωτοβουλίες βρίσκονται σε εξέλιξη. Στην [Πολωνία](#), η Δίαιτα ενέκρινε νόμο για την αντιμετώπιση των ανησυχιών σχετικά με την ανεξαρτησία του Εθνικού Δικαστικού Συμβουλίου (ΕΔΣ). Στις [Κάτω Χώρες](#), η διαδικασία διορισμού των μελών του Δικαστικού Συμβουλίου και των διοικητικών συμβουλίων των δικαστηρίων

⁶⁶ Το ΔΕΕ αναγνώρισε ότι, όταν ένα δικαστικό συμβούλιο συμμετέχει σε διαδικασία διορισμού στην οποία παρεμβαίνουν πολιτικοί φορείς, μπορεί να συμβάλει στο να καταστεί η διαδικασία αυτή πιο αντικειμενική, καθόσον οριοθετεί τη διακριτική ευχέρεια των πολιτικών φορέων, υπό την προϋπόθεση ότι είναι επαρκώς ανεξάρτητο από την εκτελεστική και νομοθετική εξουσία και από τον φορέα στον οποίο υποβάλλει τη γνώμη του. Βλ. π.χ. απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, AB και λοιποί (Διορισμός δικαστών στο Ανώτατο Δικαστήριο — Προσφυγές).

⁶⁷ Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναπτύξει σημαντικά ευρωπαϊκά πρότυπα για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να συστήνονται τα δικαστικά συμβούλια προκειμένου να διασφαλίζουν με τον καλύτερο τρόπο την ανεξαρτησία τους, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη σύνθεσή τους [βλ. ιδίως τη σύσταση CM/Rec(2010)12 του Συμβουλίου της Ευρώπης].

⁶⁸ Βλ. ιδίως τη σύσταση CM/Rec(2010)12 του Συμβουλίου της Ευρώπης.

βρίσκεται επί του παρόντος υπό επανεξέταση. Στην [Εσθονία](#), συνεχίζονται οι συζητήσεις για τη μεταρρύθμιση του Συμβουλίου Διοίκησης των Δικαστηρίων και τη μεταβίβαση περισσότερων εξουσιών από την εκτελεστική εξουσία στο δικαστικό σώμα. Στην [Ισπανία](#), μετά από διαρθρωμένο διάλογο με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως διαμεσολαβητή, επιτεύχθηκε συμφωνία για την ανανέωση του Δικαστικού Συμβουλίου και την έναρξη, αμέσως μετά την ανανέωση, διαδικασίας για την προσαρμογή του διορισμού των δικαστών-μελών του, λαμβανομένων υπόψη των ευρωπαϊκών προτύπων. Από την άλλη πλευρά, εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με το Δικαστικό Συμβούλιο στη [Σλοβακία](#), όπου δεν έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τη θέσπιση εγγυήσεων για την παύση των μελών του Δικαστικού Συμβουλίου και τρεις υποψήφιοι παύθηκαν πριν από τη λήξη της θητείας τους.

Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, μετά τις συνταγματικές αναθεωρήσεις του 2022 για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης στη [Σερβία](#), το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο και το Ανώτατο Εισαγγελικό Συμβούλιο συστάθηκαν με τη νέα σύνθεσή τους. Στο [Μαυροβούνιο](#), αναθεωρήθηκε το νομικό πλαίσιο που εγγυάται την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Στην [Αλβανία](#), η λογοδοσία ενισχύθηκε χάρη στον έλεγχο όλων των δικαστών και εισαγγελέων, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις όσον αφορά τον διορισμό μη δικαστικών μελών του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου και του Ανώτατου Εισαγγελικού Συμβουλίου. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#) εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τη λειτουργία και την ανεξαρτησία του Δικαστικού Συμβουλίου.

Η μέθοδος που χρησιμοποιείται για τον διορισμό και την παύση των δικαστών είναι σημαντική για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την περί αυτή αντίληψη του κοινού. Για να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, οι κανόνες που διέπουν τον διορισμό των δικαστών πρέπει να αποτρέπουν τη γέννηση αμφιβολιών ως προς το ανεπηρέαστο των δικαστών από εξωτερικούς παράγοντες και ως προς την ουδετερότητά τους ως δικαστών⁶⁹.

Σε αρκετά κράτη μέλη συνεχίζονται οι προσπάθειες για τη βελτίωση των διαδικασιών διορισμού δικαστών, μεταξύ άλλων ως συνέχεια των συστάσεων του 2023. Στην [Ελλάδα](#), ελήφθησαν νομοθετικά μέτρα για τη συμμετοχή του δικαστικού σώματος στους διορισμούς στις υψηλότερες θέσεις του δικαστικού σώματος. Στην [Ιρλανδία](#), ο νέος νόμος περί της Επιτροπής Διορισμού Δικαστικών Λειτουργιών εισήγαγε ορισμένες βελτιώσεις για τη μείωση της πολιτικής επιρροής στον διορισμό και την προαγωγή των δικαστών. Στη [Φινλανδία](#), μια ομάδα εργασίας παρακολουθεί την έκθεση σχετικά με την αξιολόγηση και τις μελλοντικές τάσεις ανάπτυξης του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένης της διαδικασίας διορισμού δικαστών. Στην [Αυστρία](#) εφαρμόζονται οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις των συστημάτων διορισμού του προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου και των υποψηφίων δικαστών. Στην [Πολωνία](#), αναστρέφονται ορισμένες από τις αρνητικές επιπτώσεις των αμφιλεγόμενων μεταρρυθμίσεων του τομέα της δικαιοσύνης του 2017 όσον αφορά τη λειτουργία του σώματος των τακτικών δικαστών. Η κυβέρνηση έχει καταστήσει σαφή την πρόθεσή της να εξασφαλίσει τη συμμετοχή του δικαστικού σώματος σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν διορισμούς σε θέσεις-κλειδιά στους κόλπους του σώματος των τακτικών δικαστών και να οργανώσει διαφανείς διαδικασίες διορισμού βάσει γενικών διαγωνισμών: πρόκειται για προσέγγιση που εφαρμόζεται ήδη για τους προέδρους και τους αντιπροέδρους των δικαστηρίων. Στη [Γερμανία](#) συνεχίζονται οι συζητήσεις σχετικά με πιθανή μεταρρύθμιση για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Στη Μάλτα,

⁶⁹ Βλ. αποφάσεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της 15ης Ιουλίου 2021, Επιτροπή κατά Πολωνίας, C-791/19· της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika κατά Il-Prim Ministru, C-896/19· και της 2ας Μαρτίου 2021, AB και λοιποί (Διορισμός δικαστών στο Ανώτατο Δικαστήριο), C-824/18.

ανακοινώθηκαν μέτρα για τη συμμετοχή του δικαστικού σώματος στη διαδικασία διορισμού του προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου, καθώς η κυβέρνηση ενέκρινε συνταγματική μεταρρύθμιση που προβλέπει διαβουλεύσεις με τον εν ενεργεία πρόεδρο του Ανωτάτου Δικαστηρίου πριν από τον διορισμό νέου προέδρου του Ανώτατου Δικαστηρίου. Ελήφθησαν ορισμένα μέτρα για να διασφαλιστεί ότι η μεταρρύθμιση των διορισμών δικαστών στη [Σλοβενία](#) περιλαμβάνει επαρκείς εγγυήσεις για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, δεδομένου ότι εγκαταλείφθηκε η προηγούμενος προβλεπόμενη δοκιμαστική περίοδος χωρίς προβλεπόμενες εγγυήσεις. Η συνταγματική μεταρρύθμιση του 2022 για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης στη [Σερβία](#) παρακολουθείται, μεταξύ άλλων μέσω της εφαρμογής της νέας διαδικασίας προσφυγής στο Συνταγματικό Δικαστήριο σχετικά με τους διορισμούς δικαστών.

Σε ορισμένα κράτη μέλη οι προκλήσεις όσον αφορά τους διορισμούς σε ανώτερες δικαστικές θέσεις και σε θέσεις προέδρων δικαστηρίων παραμένουν. Στη [Λετονία](#), πληρώθηκε κενή θέση στο Ανώτατο Δικαστήριο, αλλά δεν ελήφθησαν μέτρα για τη θέσπιση κατάλληλων εγγυήσεων έναντι της αθέμιτης πολιτικής επιρροής που να εφαρμόζονται σε μελλοντικούς διορισμούς. Ομοίως, στην [Αυστρία](#) δεν έχουν ληφθεί μέτρα για τη διασφάλιση της δικαστικής συμμετοχής στους διορισμούς προέδρων και αντιπροέδρων των διοικητικών δικαστηρίων. Στη [Λιθουανία](#), διατυπώνονται εκκλήσεις για την ενίσχυση ορισμένων ακόμα εγγυήσεων όσον αφορά τη διαφάνεια των διορισμών δικαστών. Στη [Σουηδία](#), αν και έχουν ληφθεί αρχικά μέτρα όσον αφορά την ανεξαρτησία των λαϊκών δικαστών, δεν σημειώθηκε καμία πρόοδος ώστε να διασφαλιστεί ότι το σύστημα διορισμού τους διασφαλίζει την ανεξαρτησία τους.

Στο [Μαυροβούνιο](#), σημαντικές καθυστερήσεις στους διορισμούς δικαστών είχαν σοβαρές επιπτώσεις στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, αν και πλέον απομένει να διοριστεί μόνον ο πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου. Στη [Σερβία](#), δεν έχει ακόμη πληρωθεί σημαντικός αριθμός κενών θέσεων για δικαστές και εισαγγελείς. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#), οι αποφάσεις διορισμού εισαγγελέων και δικαστών έχουν επικριθεί από την κοινωνία των πολιτών ως στερούμενες επαρκών αιτιολογιών και σαφών κριτηρίων.

Σε αρκετά κράτη μέλη εξετάζονται διάφορες πτυχές της ανεξαρτησίας των δικαστών και των δικαστηρίων. Στην [Ιταλία](#), συστάθηκε το Υπουργείο Φορολογικής Δικαιοσύνης προκειμένου να αυξηθεί η ανεξαρτησία των νεοσυσταθέντων φορολογικών δικαστηρίων από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών. Στις [Κάτω Χώρες](#) εξετάζονται ενισχυμένα μέτρα ασφάλειας για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης κατά του οργανωμένου εγκλήματος. Στη [Μάλτα](#), έχουν αρχίσει να καταβάλλονται προσπάθειες για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων ανησυχιών σχετικά με την ανεξαρτησία των ειδικών δικαστηρίων. Η κατανομή των υποθέσεων στα δικαστήρια προϋποθέτει επίσης εγγυήσεις για την ανεξαρτησία και την αμεροληψία της δικαιοσύνης, ώστε να αποτρέπεται κάθε αδικαιολόγητη παρέμβαση, οι οποίες μπορούν να διασφαλιστούν με διάφορους τρόπους, όπως η τυχαία ανάθεση υποθέσεων μέσω αλγορίθμου υπολογιστή ή προκαθορισμένης σειράς. Η [Πορτογαλία](#) ενίσχυσε τη διαφάνεια στην κατανομή των υποθέσεων, καθώς εφαρμόζεται αποτελεσματικά ένα νέο ηλεκτρονικό σύστημα. Στην [Ουγγαρία](#), η διαφάνεια της κατανομής των υποθέσεων στο Ανώτατο Δικαστήριο έχει βελτιωθεί, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τη διαφάνεια της κατανομής των υποθέσεων στα κατώτερα δικαστήρια.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την αδικαιολόγητη πίεση που ασκείται στο δικαστικό σώμα από πολιτικούς ή από την εκτελεστική εξουσία, ενώ υπάρχουν επίσης ενδείξεις πίεσης που προέρχεται από τρίτες χώρες. Ο κίνδυνος δημόσιες δηλώσεις κυβερνήσεων και πολιτικών να επηρεάσουν την εμπιστοσύνη του κοινού στην ανεξαρτησία

της δικαιοσύνης έχει εγείρει ανησυχίες στη [Σλοβακία](#), στην [Ιταλία](#) και στην [Ισπανία](#). Υπάρχουν ιδιαίτερες ανησυχίες σχετικά με τον εκφοβισμό δικαστών στη [Λιθουανία](#), που προέρχονται από ρωσικά δικαστήρια. Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, παραμένουν σοβαρές ανησυχίες για απόπειρες επηρεασμού και πίεσης του συστήματος απονομής δικαιοσύνης από δημόσιους λειτουργούς ή πολιτικούς στην [Αλβανία](#), τη [Σερβία](#), και τη [Βόρεια Μακεδονία](#).

Η αυτονομία και η ανεξαρτησία της εισαγγελικής αρχής ως σημαντικά πεδία μεταρρυθμίσεων

Η οργάνωση των εθνικών εισαγγελιών ποικίλλει ανά την ΕΕ και δεν υπάρχει ομοιόμορφο μοντέλο για όλα τα κράτη μέλη. Ωστόσο, οι θεσμικές εγγυήσεις θα πρέπει να εγγυώνται την αυτονομία της εισαγγελικής αρχής, διασφαλίζοντας ότι οι εισαγγελείς μπορούν να εκπληρώνουν τα επαγγελματικά τους καθήκοντα χωρίς παρεμβάσεις⁷⁰. Αυτό είναι ουσιώδους σημασίας για το εθνικό και το ενωσιακό ποινικό δίκαιο, καθώς και για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ.

Συνεχίστηκαν οι μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση των θεσμικών εγγυήσεων για την εισαγγελική αρχή, ορισμένες από τις οποίες ανταποκρίνονται σε συστάσεις του 2023. Στην [Πολωνία](#) έχουν ληφθεί πρόσθετα μέτρα για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας της εισαγγελικής αρχής από την κυβέρνηση και για τον διαχωρισμό του αξιώματος του υπουργού Δικαιοσύνης από το αξίωμα του γενικού εισαγγελέα. Στην [Τσεχία](#), η μεταρρύθμιση της εισαγγελικής αρχής περιλάμβανε εγγυήσεις για την παύση του γενικού εισαγγελέα και άλλων προϊσταμένων εισαγγελέων. Στη [Δανία](#), η κυβέρνηση υπέβαλε πρόταση στο κοινοβούλιο να ενισχύσει την αντίληψη του κοινού για την ανεξαρτησία του προϊσταμένου της Εισαγγελίας μειώνοντας τη μέγιστη δυνατή διάρκεια της θητείας του.

Στη [Μάλτα](#), η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων δίωξης από την Αστυνομία στη Γενική Εισαγγελία σημειώνει πρόοδο⁷¹. Στην [Κύπρο](#), η κυβέρνηση βρίσκεται σε νομοπαρασκευαστική διαδικασία με στόχο τον διαχωρισμό του συμβουλευτικού και του εισαγγελικού ρόλου της Νομικής Υπηρεσίας, γεγονός που αποτελεί θετικό βήμα προς την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της εισαγγελικής αρχής. Έχουν επίσης ανακοινωθεί σχέδια εισαγωγής της δυνατότητας ελέγχου των αποφάσεων του γενικού εισαγγελέα περί μη άσκησης δίωξης ή διακοπής της διαδικασίας. Στην [Ισπανία](#), προβλέπεται μεταρρύθμιση του καθεστώτος του γενικού εισαγγελέα, με την οποία θα αποκλείονται από το αξίωμα του γενικού εισαγγελέα πρόσωπα που έχουν ασκήσει πολιτικά αξιώματα τα τελευταία χρόνια και θα εξαιρείται υποχρεωτικά ο γενικός εισαγγελέας σε υποθέσεις που τον αφορούν προσωπικά. Στη [Σερβία](#), οι νόμοι για την Εισαγγελία και το Ανώτατο Εισαγγελικό Συμβούλιο επιτρέπουν στους εισαγγελείς να υποβάλλουν καταγγελίες κατά επιτακτικών εντολών, με στόχο την ενίσχυση της εισαγγελικής αυτονομίας.

Η εξουσία της εκτελεστικής εξουσίας να δίνει εντολές στους εισαγγελείς σε μεμονωμένες υποθέσεις εξακολουθεί να αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερης προσοχής. Στις [Κάτω Χώρες](#) συνεχίζεται η συζήτηση για την κατάργηση της αρμοδιότητας της εκτελεστικής εξουσίας να δίνει εντολές στους εισαγγελείς σε μεμονωμένες υποθέσεις. Στη [Γερμανία](#), έχει υποβληθεί πρόταση για τη θέσπιση περαιτέρω εγγυήσεων για την άσκηση της εξουσίας των υπουργών Δικαιοσύνης τόσο σε ομοσπονδιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ομόσπονδων κρατών να εκδίδουν εντολές προς τους εισαγγελείς σε μεμονωμένες υποθέσεις.

⁷⁰ Βλ. συλλογή γνωμοδοτήσεων και εκθέσεων της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τους εισαγγελείς [[CDL-PI\(2022\)023](#)].

⁷¹ Αυτό αποτελεί επίσης μέρος του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Μάλτας, ορόσημο 6.3.

Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που καλύπτονται από τις συστάσεις του 2023. Η σχεδιαζόμενη μεταρρύθμιση της εισαγγελικής αρχής στην [Αυστρία](#) δεν έχει προχωρήσει, απουσία πολιτικής συμφωνίας για την προώθηση της πρότασης της ομάδας εμπειρογνομόνων που υποβλήθηκε το 2022. Στη [Σλοβακία](#), η εξουσία του γενικού εισαγγελέα να ακυρώνει αποφάσεις εισαγγελέων κατώτερου βαθμού εξακολουθεί να αποτελεί πηγή ανησυχίας. Το 2024, παρά τις έντονες ανησυχίες που εξέφρασε, μεταξύ άλλων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η σλοβακική κυβέρνηση διέλυσε την Ειδική Εισαγγελία, εγείροντας ανησυχίες τόσο για τον άμεσο αντίκτυπο στις υποθέσεις όσο και για τον μακροπρόθεσμο διαρθρωτικό αντίκτυπο, και θέτοντας σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα και την αυτονομία των διώξεων.

Εξασφάλιση της λογοδοσίας και διασφάλιση της ανεξαρτησίας στις πειθαρχικές διαδικασίες κατά δικαστών και εισαγγελέων

Το ΔΕΕ έχει καταστήσει σαφές ότι οι πειθαρχικές διαδικασίες δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως τρόπος πολιτικού ελέγχου του δικαστικού σώματος⁷². Οι εγγυήσεις περιλαμβάνουν σαφείς κανόνες που ορίζουν τη συμπεριφορά που συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα, καθώς και τις κυρώσεις που πρέπει να επιβληθούν. Οι πειθαρχικές διαδικασίες πρέπει να διεξάγονται μέσω ανεξάρτητου οργάνου, κατά τρόπον ώστε να εγγυώνται πλήρως τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ιδίως τα δικαιώματα άμυνας. Οι κανόνες πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις των πειθαρχικών οργάνων μπορούν να προσβληθούν ενώπιον των δικαστηρίων⁷³.

Η τάση που παρατηρήθηκε σε προηγούμενες εκθέσεις για το κράτος δικαίου συνεχίστηκε, με βήματα προς την ενίσχυση των εγγυήσεων για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την αυτονομία των εισαγγελέων στις πειθαρχικές διαδικασίες σε αρκετά κράτη μέλη. Στη [Σλοβενία](#), έχουν υποβληθεί σχέδια τροποποιήσεων του νόμου για το Δικαστικό Συμβούλιο που προβλέπουν την αναμόρφωση του πειθαρχικού πλαισίου για τους δικαστές. Στην [Τσεχία](#), η μεταρρύθμιση των πειθαρχικών διαδικασιών συζητείται στο Κοινοβούλιο. Η [Γαλλία](#) θέσπισε νέο νόμο για τη μεταρρύθμιση του καθεστώτος των ειρηνοδικών, συμπεριλαμβανομένου του πειθαρχικού καθεστώτος. Στη [Μάλτα](#), αναμένεται συζήτηση σχετικά με την αναμόρφωση του πειθαρχικού καθεστώτος για τους εισαγγελείς κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2024. Στην [Πολωνία](#), το πειθαρχικό καθεστώς που ισχύει για τους δικαστές μεταρρυθμίστηκε, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις στο πλαίσιο του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Πολωνίας.

Η αποτελεσματική προστασία της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης απαιτεί επίσης πνεύμα ακεραιότητας και αμεροληψίας. Αρκετά κράτη μέλη εφαρμόζουν πολιτικές και πρακτικές για την προώθηση της ακεραιότητας στο δικαστικό σώμα. Για παράδειγμα, έχουν ληφθεί μέτρα, μεταξύ άλλων, στην [Κροατία](#) και στη [Σουηδία](#). Στο [Βέλγιο](#), η κυβέρνηση αποφάσισε να μην υποβάλει πρόταση για την καθιέρωση τακτικών ελέγχων ασφαλείας από την Εθνική Υπηρεσία Ασφάλειας σε όλους τους δικαστές. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#), υπάρχουν κώδικες δεοντολογίας τόσο για τους εισαγγελείς όσο και για τους δικαστές.

⁷² Το ΔΕΕ υπενθύμισε την αρχή αυτή σε υποθέσεις που αφορούσαν το πειθαρχικό τμήμα του Ανώτατου Δικαστηρίου της Πολωνίας (απόφαση της 5ης Ιουνίου 2023, Επιτροπή κατά Πολωνίας, C-204/21) και τη Δικαστική Επιθεώρηση της Ρουμανίας (απόφαση της 11ης Μαΐου 2023, *Inspekția Judiciară*, C-817/21, και απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația «Forumul Judecătorilor din România»* και λοιποί κατά *Inspekția Judiciară* και λοιπών, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-83/19 κ.λπ.).

⁷³ Απόφαση του ΔΕΕ της 25ης Ιουλίου 2018, LM, C-216/18 PPU, σκέψη 67.

Προσπάθειες για τη βελτίωση της ποιότητας και της αποδοτικότητας της δικαιοσύνης

Η αποδοτικότητα των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την προστασία των δικαιωμάτων, την ασφάλεια δικαίου και την εμπιστοσύνη του κοινού στο κράτος δικαίου. Ένα αποδοτικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης διαχειρίζεται τον φόρτο υποθέσεων και εκδίδει αποφάσεις χωρίς αδικαιολόγητες καθυστερήσεις. Οι υπερβολικά μακρές διαδικασίες και οι σημαντικές καθυστερήσεις υπονομεύουν την εμπιστοσύνη των πολιτών και των επιχειρήσεων στα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης.

Σε αρκετά κράτη μέλη έχουν θεσπιστεί νέα μέτρα για τη βελτίωση της αποδοτικότητας. Η [Ισπανία](#) θέσπισε νέα μέτρα για την ενίσχυση της αποδοτικότητας του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Η τάση μείωσης της διάρκειας των δικαστικών διαδικασιών στη [Γαλλία](#) θα υποστηριχθεί περαιτέρω με νέα νομοθεσία για την προώθηση του φιλικού διακανονισμού των διαφορών. Στην [Τσεχία](#), η αποδοτικότητα συνέχισε να σημειώνει βελτίωση, ιδίως όσον αφορά τη διάρκεια των διοικητικών υποθέσεων, ενώ στη [Σερβία](#) παρατηρήθηκε θετική τάση όσον αφορά τη μείωση της διάρκειας των αστικών, εμπορικών και ποινικών υποθέσεων.

Παρά κάποια βήματα, ορισμένα κράτη μέλη εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν μακροχρόνιες προκλήσεις όσον αφορά την αποδοτικότητα των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης. Εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες στη [Μάλτα](#), την [Κροατία](#) και την [Ελλάδα](#), παρόλο που έλαβαν όλες νέα μέτρα επιχειρώντας να μειώσουν τη διάρκεια των διαδικασιών. Παρόμοια τάση στην [Πορτογαλία](#) επιδεινώνεται από ανησυχίες ότι η γενική ποινική δικονομία δεν αντιμετωπίζει αποδοτικά πολύπλοκες ποινικές διαδικασίες. Στην [Ιταλία](#), η διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών συνεχίζει τη θετική της τάση, αλλά εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρή πρόκληση. Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, η διάρκεια των διαδικασιών για διάφορα είδη υποθέσεων εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση στην [Αλβανία](#) και τη [Βόρεια Μακεδονία](#).

Ένα αποδοτικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης προϋποθέτει επαρκείς πόρους, συμπεριλαμβανομένων των αναγκαίων επενδύσεων υποδομής, και άρτια ειδικευμένο, καταρτισμένο και επαρκώς αμειβόμενο προσωπικό. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν αναγνωρίσει το στοιχείο αυτό, προβλέποντας τη διάθεση πρόσθετων πόρων για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης, μεταξύ άλλων μέσω των εθνικών τους σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Στη [Δανία](#), τη [Γαλλία](#), τη [Σουηδία](#) και τη [Φινλανδία](#), αυξήθηκαν οι πόροι που διατίθενται για το σύστημα απονομής δικαιοσύνης. Στην [Κροατία](#) επιτεύχθηκε σημαντική πρόοδος όσον αφορά την αύξηση των αποδοχών, ενώ αναμένεται νομοθεσία για τον καθορισμό αντικειμενικών κριτηρίων αποδοχών. Στη [Ρουμανία](#), το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο έλαβε μέτρα για την αντιμετώπιση των μισθολογικών ανισοτήτων στο δικαστικό σώμα. Στη [Λετονία](#) σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις στις αποδοχές των δικαστών και των δικαστικών υπαλλήλων, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα όσον αφορά τις αποδοχές των βοηθών δικαστών.

Σε άλλα κράτη μέλη, τα επίπεδα των αποδοχών εξακολουθούν να συνιστούν προκλήσεις, γεγονός που συχνά οδηγεί σε ελλείψεις και κενές θέσεις εργασίας που είναι δύσκολο να πληρωθούν. Στη [Σλοβενία](#), έγιναν ορισμένα βήματα για την αύξηση του επιπέδου των αποδοχών των δικαστών και των εισαγγελέων, τα οποία είχαν παραμείνει σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητα από το 2012 και για τα οποία η κυβέρνηση πρότεινε μερική αύξηση και το Συνταγματικό Δικαστήριο όρισε τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να εφαρμοστεί η απόφασή της. Στη [Γερμανία](#), ενώ έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα για τη συμπλήρωση των συνολικών πόρων για το δικαστικό σώμα, το επίπεδο των αποδοχών των δικαστών εξακολουθεί να συνιστά πρόκληση. Στην [Τσεχία](#), η μέθοδος καθορισμού των μισθών των δικαστών τροποποιήθηκε ώστε να μειωθούν οι μισθολογικές αυξήσεις, ενώ οι μισθοί του βοηθητικού προσωπικού δικαστηρίων και εισαγγελιών εξακολουθούν να αποτελούν

πρόβλημα. Στις [Κάτω Χώρες](#) συζητούνται ειδικές συστάσεις για την αντιμετώπιση των ελλείψεων προσωπικού και του φόρτου εργασίας του δικαστικού σώματος. Στη [Λιθουανία](#), η μεταρρύθμιση των μισθών των δικαστών αξιολογείται θετικά από τους δικαστές, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες όσον αφορά τις αποδοχές του προσωπικού των δικαστηρίων και των εισαγγελέων. [Η Κύπρος](#), [η Πορτογαλία](#) και η [Ρουμανία](#) αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσληψη προσωπικού σε διάφορους τομείς του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Στην [Ουγγαρία](#), το επίπεδο των αποδοχών των δικαστών και του προσωπικού των δικαστηρίων επιδεινώθηκε περαιτέρω λόγω του υψηλού πληθωρισμού. Οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης αντιμετωπίζουν παρόμοιους περιορισμούς όσον αφορά τους πόρους. [Η Σερβία](#) εφαρμόζει στρατηγική για τους ανθρώπινους πόρους στο δικαστικό σώμα 2022-2026, αλλά η χαμηλή ελκυστικότητα των δικαστικών σταδιοδρομιών αποτελεί πρόκληση. Η ίδια πρόκληση δεν αντιμετωπίστηκε με τις τροποποιήσεις των νόμων για τους μισθούς των δικαστών και των εισαγγελέων στη [Βόρεια Μακεδονία](#).

Όσον αφορά τα επίπεδα στελέχωσης, στην [Ισπανία](#), δημιουργήθηκαν νέες θέσεις δικαστών, ενώ στην [Ιταλία](#) σημειώθηκαν σημαντικές βελτιώσεις στην πρόσληψη δικαστών και διοικητικού προσωπικού. Στο [Βέλγιο](#), η παροχή επαρκών πόρων για το σύστημα απονομής δικαιοσύνης έχει σημειώσει περαιτέρω πρόοδο, καθώς ένα εργαλείο μέτρησης του φόρτου εργασίας επιβεβαιώνει τις διαρθρωτικές ελλείψεις όσον αφορά τους πόρους. Στην [Αλβανία](#), οι συνολικές ελλείψεις πόρων του συστήματος απονομής δικαιοσύνης ενέχουν τον κίνδυνο να επηρεάσουν αρνητικά την ποιότητα της δικαιοσύνης.

Η επένδυση στην ψηφιοποίηση μπορεί να ενισχύσει τα συστήματα απονομής δικαιοσύνης και να τα καταστήσει πιο προσβάσιμα, ανθεκτικά και έτοιμα να αντιμετωπίσουν τις τρέχουσες και μελλοντικές προκλήσεις. Έχουν τεθεί σε εφαρμογή νέες πρωτοβουλίες ψηφιοποίησης στην [Ισπανία](#), [την Κροατία](#), [την Ιταλία](#), [την Ιρλανδία](#), [τη Γαλλία](#), τις [Κάτω Χώρες](#), [τη Μάλτα](#) και τη [Ρουμανία](#). Στη [Βουλγαρία](#), ένα νέο νομοσχέδιο προβλέπει αλλαγές στον νόμο για το σύστημα απονομής δικαιοσύνης σχετικά με την ψηφιοποίηση της δικαιοσύνης. [Η Βόρεια Μακεδονία](#), [η Σερβία](#) και η [Αλβανία](#) λαμβάνουν μέτρα για την ψηφιοποίηση της διαχείρισης υποθέσεων, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις.

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη και ο ρόλος των δικηγόρων στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης

Οι δικηγόροι και οι δικηγορικοί σύλλογοι διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη διασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, διασφαλίζοντας την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη. Σε αρκετά κράτη μέλη λαμβάνονται μέτρα για τη διασφάλιση αξιόπιστων συστημάτων νομικής συνδρομής και πρόσβασης σε δικηγόρο. Στο [Λουξεμβούργο](#) εγκρίθηκε μεταρρύθμιση για να καταστεί η νομική συνδρομή πιο προσιτή. Στην [Τσεχία](#) και την [Ισπανία](#), οι διατάξεις για τη νομική συνδρομή τροποποιήθηκαν ώστε να διευρυνθεί η πρόσβαση. Στην [Ιρλανδία](#) σημειώθηκε κάποια πρόοδος όσον αφορά τη μείωση των δικαστικών εξόδων και βρίσκεται σε εξέλιξη γενική επανεξέταση του προγράμματος νομικής συνδρομής σε αστικές υποθέσεις. Στη [Λιθουανία](#), η μεταρρύθμιση του συστήματος νομικής συνδρομής προχωρά, ενώ βελτιώθηκαν οι όροι για τη συμμετοχή παρόχων νομικής συνδρομής. Στη [Σλοβακία](#) προετοιμάζονται τροποποιήσεις για την αύξηση της πρόσβασης σε δωρεάν νομική συνδρομή. Στη [Δανία](#), βρίσκεται σε εξέλιξη επανεξέταση του συστήματος νομικής συνδρομής. Στη [Φινλανδία](#), το 2025 θα τεθεί σε λειτουργία εθνική αρχή νομικών υπηρεσιών, η οποία συστάθηκε για να παρέχει συνεκτικότερη και ποιοτικότερη νομική συνδρομή. Πέραν της ΕΕ, [η Αλβανία](#) διαθέτει ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο για τη νομική συνδρομή και ο αριθμός των δικαιούχων της έχει αυξηθεί.

Ορισμένα κράτη μέλη εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις. Στη [Βουλγαρία](#), το Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε αντισυνταγματικό τον νόμο για την υποχρεωτική δικαστική διαμεσολάβηση, ο οποίος επρόκειτο να τεθεί σε πλήρη ισχύ τον Ιούλιο του 2024. Στην [Ουγγαρία](#) εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες όσον αφορά την αποτελεσματικότητα του καθεστώτος νομικής συνδρομής τόσο σε αστικές όσο και σε ποινικές υποθέσεις. Στην [Αυστρία](#) έχουν επίσης εντοπιστεί ορισμένες προκλήσεις που συνδέονται με τα υψηλά δικαστικά τέλη και την πρόσβαση σε νομικές συμβουλές σε διοικητικές υποθέσεις, ενώ έχουν ληφθεί ορισμένα μέτρα για την αντιμετώπιση της τελευταίας.

Ένα αποτελεσματικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης απαιτεί οι δικηγόροι να είναι ελεύθεροι να ασκούν τις δραστηριότητές τους όσον αφορά την παροχή συμβουλών και την εκπροσώπηση των πελατών τους. Στην [Τσεχία](#), έχει κατατεθεί στο Κοινοβούλιο τροπολογία για την ενίσχυση της προστασίας του δικηγορικού απορρήτου. Από την άλλη πλευρά, προκλήσεις αντιμετωπίζει το δικηγορικό απόρρητο, όπως εκφράστηκαν από εκπροσώπους του δικηγορικού επαγγέλματος, στο [Βέλγιο](#), αλλά και ο σεβασμός των νομικώς αναγνωρισμένων δικαιωμάτων και προνομίων των δικηγόρων στη [Ρουμανία](#). Στη [Λιθουανία](#), οι δικηγόροι εξακολουθούν να εκφράζουν ανησυχίες σχετικά με τον σεβασμό του δικηγορικού απορρήτου.

3.2 Πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς

Η διαφθορά βλάπτει την παροχή δημόσιων υπηρεσιών και διαβρώνει την εμπιστοσύνη των πολιτών και των επιχειρήσεων στους δημόσιους θεσμούς, δημιουργώντας αίσθημα αδικίας, με αποτέλεσμα να βλάπτεται το κράτος δικαίου. Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την καταπολέμηση της διαφθοράς βασίζεται σε συνδυασμό προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων. Αυτό απαιτεί ισχυρό νομικό και θεσμικό πλαίσιο, αποτελεσματικές έρευνες και διώξεις, και σαφή πολιτική βούληση για την επιβολή του πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Απαιτούνται επίσης ολοκληρωμένα και αποτελεσματικά μέτρα για την ελαχιστοποίηση του περιθωρίου διαφθοράς και την προώθηση της ακεραιότητας.

Αντίληψη για τη διαφθορά σε ολόκληρη την ΕΕ

Τα αποτελέσματα του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI)⁷⁴ δείχνουν ότι πάνω από το ήμισυ των 20 χωρών με την καλύτερη κατάταξη διεθνώς είναι κράτη μέλη της ΕΕ⁷⁵. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και ως προς τις τάσεις των τελευταίων ετών⁷⁶. Οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης βαθμολογούνται κάτω από τον μέσο όρο⁷⁷.

Οι έρευνες του Ευρωβαρόμετρου του 2024 για τη διαφθορά⁷⁸ καταδεικνύουν ότι η διαφθορά εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρή πηγή ανησυχίας για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις στην

⁷⁴ Transparency International (Διεθνής Διαφάνεια) 2024 <https://www.transparency.org/en/cpi/2022>

⁷⁵ Έντεκα κράτη μέλη βρίσκονται μεταξύ των είκοσι χωρών με τις υψηλότερες επιδόσεις, δύο περισσότερα κράτη μέλη σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Τρία κράτη μέλη (Δανία, Φινλανδία και Σουηδία) βαθμολογούνται με 80/100 και πάνω στον δείκτη, και άλλα κράτη μέλη (Κάτω Χώρες, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Ιρλανδία, Εσθονία, Βέλγιο, Αυστρία και Γαλλία) βαθμολογούνται με πάνω από 70/100. Ο μέσος όρος της ΕΕ είναι (θα υπολογιστεί)/100.

⁷⁶ Βαθμολογίες κάτω από 50 παρατηρούνται στη Ρουμανία (46), τη Βουλγαρία (45) και την Ουγγαρία (42).

⁷⁷ Βαθμολογίες κάτω από 50 παρατηρούνται στο Μαυροβούνιο (45), τη Βόρεια Μακεδονία (40), την Αλβανία (36) και τη Σερβία (36).

⁷⁸ Ειδικό [Ευρωβαρόμετρο 548](#) για τη διαφθορά (2024) και Έκτακτο [Ευρωβαρόμετρο 543](#) σχετικά με τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2024). Τα προηγούμενα σύνολα δεδομένων προέρχονται από το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 534 (2023) και από το Έκτακτο Ευρωβαρόμετρο 524 (2023).

ΕΕ. Περίπου 7 στους 10 Ευρωπαίους (68 %) πιστεύουν ότι η διαφθορά αποτελεί διαδεδομένο φαινόμενο στη χώρα τους και περισσότεροι από 4 στους 10 Ευρωπαίους (41 %) θεωρούν ότι το επίπεδο διαφθοράς έχει αυξηθεί στη χώρα τους. Το 57 % των πολιτών πιστεύει ότι οι προσπάθειες της κυβέρνησής τους για την καταπολέμηση της διαφθοράς δεν είναι αποτελεσματικές. Επιπλέον, οι περισσότερες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις (65 %) θεωρούν ότι το πρόβλημα της διαφθοράς είναι διαδεδομένο στη χώρα τους και οι μισές επιχειρήσεις (51 %) θεωρούν ότι είναι απίθανο να συλληφθούν ή να καταγγεληθούν στις αστυνομικές ή εισαγγελικές αρχές διεφθαρμένα πρόσωπα ή επιχειρήσεις στη χώρα τους.

Εθνικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς και εφαρμογή τους

Η σημασία της διατήρησης αποτελεσματικών πολιτικών για την καταπολέμηση της διαφθοράς αναγνωρίζεται στο διεθνές δίκαιο⁷⁹. Οι εθνικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς μπορούν να διασφαλίσουν ότι οι χώρες ακολουθούν μια περιεκτική, συνεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία επιτρέπει την ενσωμάτωση της δράσης κατά της διαφθοράς σε όλους τους σχετικούς τομείς πολιτικής. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη διαθέτουν επί του παρόντος εθνικές στρατηγικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς, αν και με διαφορετικό βαθμό πληρότητας. Από τον Ιούλιο του 2023, η [Ουγγαρία](#), η [Ελλάδα](#), η [Ιταλία](#), η [Σουηδία](#) και η [Αυστρία](#) έχουν επικαιροποιήσει τις εθνικές στρατηγικές και/ή σχέδια δράσης τους⁸⁰, και η [Πορτογαλία](#) ενέκρινε θεματολόγιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η [Γαλλία](#), η [Φινλανδία](#) και η [Βουλγαρία](#) έχουν ξεκινήσει τη διαδικασία αναθεώρησης των υφιστάμενων στρατηγικών τους, και στη [Σλοβενία](#) προχωρούν οι προπαρασκευαστικές διαδικασίες αναθεώρησης, ενώ εξακολουθούν να εκκρεμούν στη [Γερμανία](#). Στην [Εσθονία](#), η εφαρμογή του σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς συνεχίζεται αποτελεσματικά και εγκαίρως. Στη [Μάλτα](#), η παρακολούθηση της εφαρμογής της εθνικής στρατηγικής για την καταπολέμηση της απάτης και της διαφθοράς σημείωσε ορισμένες καθυστερήσεις.

Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, το [Μαυροβούνιο](#) έχει εγκρίνει στρατηγικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς και η [Σερβία](#) ολοκληρώνει επί του παρόντος τις αντίστοιχες στρατηγικές της. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#), η βραδεία εφαρμογή των μέτρων για τα οποία η χώρα έχει αναλάβει δεσμεύσεις στη στρατηγική της για την καταπολέμηση της διαφθοράς καταδεικνύει έλλειψη πολιτικής δέσμευσης, ενώ στην [Αλβανία](#) η εφαρμογή της τρέχουσας στρατηγικής βρίσκεται σε καλό δρόμο, αλλά με περιορισμένη προσοχή στους τομείς υψηλού κινδύνου.

Ενίσχυση της ικανότητας των θεσμικών οργάνων και του νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

⁷⁹ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς (UNCAC) υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές των νομικών τους συστημάτων, να αναπτύσσουν και να εφαρμόζουν ή να διατηρούν αποτελεσματικές και συντονισμένες πολιτικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς που προωθούν τη συμμετοχή της κοινωνίας και αντικατοπτρίζουν τις αρχές του κράτους δικαίου, την ορθή διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων και της δημόσιας περιουσίας, την ακεραιότητα, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία. Όλα τα κράτη μέλη και η ΕΕ είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης. Βλ. επίσης τη [δήλωση της Κουάλα Λουμπούρ σχετικά με τις στρατηγικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς](#).

⁸⁰ Επί του παρόντος, 20 κράτη μέλη διαθέτουν ειδικές στρατηγικές ή προγράμματα για την καταπολέμηση της διαφθοράς· σχεδόν όλα τα άλλα κράτη μέλη έχουν προβλέψει συνιστώσες για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε άλλες εθνικές στρατηγικές και σχέδια δράσης.

Ένα ισχυρό νομικό και διοικητικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της διαφθοράς⁸¹ και ισχυρά και ανεξάρτητα θεσμικά όργανα για την επιβολή των κανόνων είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική καταπολέμηση της διαφθοράς. Γενικά, όλα τα κράτη μέλη και οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης και που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση διαθέτουν ισχυρά νομικά πλαίσια, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένα κενά. Σύμφωνα με τις συστάσεις του 2023, αρκετά κράτη μέλη έχουν προωθήσει μεταρρυθμίσεις του ποινικού δικαίου για την ενίσχυση της καταπολέμησης της διαφθοράς. Η [Αυστρία](#) έχει επεκτείνει τα αδικήματα δωροδοκίας ώστε να καλύπτουν τους υποψηφίους για ανάληψη δημόσιου αξιώματος και έχει συμπεριλάβει πρόσθετες κυρώσεις για αδικήματα διαφθοράς, όπως απαγόρευση άσκησης δημόσιου αξιώματος. Η [Ελλάδα](#) ενίσχυσε τις διατάξεις σχετικά με την ποινική ευθύνη για τη δωροδοκία και η [Κροατία](#) ενίσχυσε τη νομοθεσία για τη δωροδοκία δημόσιων λειτουργών, επεκτείνοντας το πεδίο ευθύνης των νομικών προσώπων και αυξάνοντας τα επίπεδα κυρώσεων για τα νομικά πρόσωπα. Η [Γερμανία](#) θέσπισε νόμο για την ενίσχυση των διατάξεων σχετικά με την αθέμιτη άσκηση επιρροής που αφορούν μέλη του Κοινοβουλίου. Σε άλλα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένα κενά, ιδίως όσον αφορά τη δωροδοκία αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών. Στη [Σουηδία](#), οι νομικοί ορισμοί της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών, οι οποίοι παραμένουν περιορισμένοι, αναλύονται από εξεταστική επιτροπή, και εξακολουθεί να εκκρεμεί στη [Φινλανδία](#) η αναθεώρηση του αδικήματος της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών.

Ωστόσο, σε ορισμένα κράτη μέλη ορισμένες μεταρρυθμίσεις του ποινικού δικαίου ενέχουν τον κίνδυνο να υπονομεύσουν την καταπολέμηση της διαφθοράς. Στη [Σλοβακία](#) μια πρόσφατη μεταρρύθμιση του ποινικού δικαίου εγείρει ορισμένες σοβαρές ανησυχίες και πρόσφατα υπήρξε περαιτέρω τροποποίηση. Η ελάφρυνση των κυρώσεων για τη διαφθορά και τα εγκλήματα που σχετίζονται με τη διαφθορά, η συντόμευση των προθεσμιών παραγραφής που ισχύουν για τα εγκλήματα διαφθοράς και η κατάργηση της Ειδικής Εισαγγελίας ενέχουν τον κίνδυνο να αποδυναμώσουν την προσπάθεια καταπολέμησης της διαφθοράς. Στην [Ιταλία](#) ένας νέος νόμος για την κατάργηση του αδικήματος της κατάχρησης εξουσίας και τον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής του αδικήματος της αθέμιτης άσκησης επιρροής θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις στον εντοπισμό και την έρευνα περιπτώσεων απάτης και διαφθοράς. Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, στη [Βόρεια Μακεδονία](#), οι πρόσφατες τροποποιήσεις του ποινικού κώδικα αποδυνάμωσαν το νομικό πλαίσιο, επηρεάζοντας αρνητικά τη δίωξη της διαφθοράς, ιδίως σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο.

Σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις με στόχο τη βελτίωση του θεσμικού τοπίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε ορισμένα κράτη μέλη. Στη [Βουλγαρία](#), η Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς και τη Δήμευση Παρανόμως Αποκτηθέντων Περιουσιακών Στοιχείων χωρίστηκε σε δύο διαφορετικούς φορείς (την Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς και την Επιτροπή για τη Δήμευση Παρανόμως Αποκτηθέντων Περιουσιακών Στοιχείων) με σκοπό την προώθηση του θεσμικού πλαισίου για την καταπολέμηση της διαφθοράς, όπως προβλέπεται στο σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Βουλγαρίας. Η [Πολωνία](#) σχεδιάζει να καταργήσει το Κεντρικό της Γραφείο Καταπολέμησης της Διαφθοράς

⁸¹ Τα διεθνή πρότυπα είναι κατά κύριο λόγο η UNCAC· η σύμβαση ποινικού δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διαφθορά και η σύμβαση για θέματα αστικού δικαίου περί διαφθοράς· και η Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημόσιων λειτουργών σε διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές. Σε επίπεδο ΕΕ, στις 3 Μαΐου 2023 η Επιτροπή πρότεινε οδηγία για την καταπολέμηση της διαφθοράς, COM(2023) 234 final, η οποία αποσκοπεί στην επικαιροποίηση και την ενίσχυση του πλαισίου ποινικής δικαιοσύνης της ΕΕ.

και να μεταφέρει τους πόρους και τις αρμοδιότητές του στην Κεντρική Υπηρεσία Ερευνών της Αστυνομίας, έχοντας ως στόχο να αντιμετωπίσει προηγούμενες ανησυχίες σχετικά με παρεμβάσεις.

Η ικανότητα των αρχών επιβολής του νόμου, των εισαγγελικών αρχών και, γενικότερα, του δικαστικού σώματος να επιβάλλουν τις διατάξεις του ποινικού δικαίου έχει ουσιώδη σημασία για την αποτελεσματική καταπολέμηση της διαφθοράς. Η εξειδίκευση, η εμπειρογνώσια και η επαρκής στελέχωση πρέπει να συμβαδίζουν με την αυξανόμενη πολυπλοκότητα των εγκλημάτων διαφθοράς. Στην [Κύπρο](#), τη [Μάλτα](#) και την [Πορτογαλία](#), έχουν ληφθεί μέτρα για την αύξηση των πόρων των ανακριτικών αρχών ενώ το [Λουξεμβούργο](#) σχεδιάζει να πράξει το ίδιο. Από την άλλη πλευρά, εκφράστηκαν ανησυχίες τόσο για το συνολικό επίπεδο των πόρων όσο και για τον βαθμό εξειδίκευσης στις περιπτώσεις της [Σλοβακίας](#) και της [Ιρλανδίας](#). Παρόμοιες ελλείψεις για εξειδικευμένες υπηρεσίες δίωξης της διαφθοράς έχουν επισημανθεί στο [Μαυροβούνιο](#) και τη [Σερβία](#).

Η συνεργασία μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου και άλλων υπηρεσιών, όπως οι μονάδες χρηματοοικονομικών πληροφοριών και οι φορολογικές αρχές, οι ελεγκτικές αρχές, οι αρχές ανταγωνισμού και άλλες διοικητικές αρχές, καθώς και η πρόσβαση σε πληροφορίες και η διασύνδεση βάσεων δεδομένων και μητρώων είναι καίριας σημασίας για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η συνεργασία ενισχύεται στην [Ισπανία](#), με ειδική συμφωνία μεταξύ των υπηρεσιών δίωξης της απάτης. Στην [Ιταλία](#) η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων εθνικών αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών, των φορολογικών αρχών και της εθνικής αρχής για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι αποτελεσματική, ενώ σημαντικές επενδύσεις σε εργαλεία ΤΠ και τη διαλειτουργικότητα ωφελούν τις αρχές επιβολής του νόμου. Στην [Ιρλανδία](#), ένα φόρουμ ανώτερων εκπροσώπων συνεδριάζει τακτικά για να διευκολύνει τον διυπηρεσιακό συντονισμό και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών, καθώς και άλλων εθνικών υπηρεσιών που δραστηριοποιούνται στην πρόληψη και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Σε άλλα κράτη μέλη έχουν σημειωθεί προκλήσεις. Η Ελεγκτική Υπηρεσία στην [Κύπρο](#) αναφέρει ότι ορισμένες δημόσιες αρχές που βρίσκονται υπό έλεγχο (συμπεριλαμβανομένης της Αστυνομίας σε ορισμένες περιπτώσεις) δεν παρέχουν σημαντικές πληροφορίες. Στην [Ουγγαρία](#), η νέα Αρχή Ακεραιότητας αντιμετωπίζει ορισμένα εμπόδια στην πράξη, ιδίως όταν πρέπει να βασίζεται στη συνεργασία με άλλους δημόσιους φορείς.

Η συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών και της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας αναφέρεται ότι είναι συνολικά καλή στα συμμετέχοντα κράτη μέλη. Η [Πολωνία](#) και η [Σουηδία](#) προσχώρησαν στην Ευρωπαϊκή Εισαγγελία το 2024⁸². Οι προετοιμασίες για την έναρξη λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας και στις δύο χώρες θα ολοκληρωθούν πριν από το τέλος του 2024. Πέραν της ΕΕ, η [Αλβανία](#), το [Μαυροβούνιο](#) και η [Βόρεια Μακεδονία](#) έχουν συνάψει συμφωνίες συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία, ενώ δεν έχουν ακόμα συναφθεί συμφωνίες συνεργασίας με τη [Σερβία](#).

Εξάλειψη των εμποδίων στις ποινικές έρευνες και δίωξεις, και βελτίωση του ιστορικού επιδόσεων σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο

Σύμφωνα με το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο σχετικά με τη στάση των πολιτών απέναντι στη διαφθορά, περίπου τα δύο τρίτα των Ευρωπαίων (65 %) πιστεύουν ότι οι υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο δεν διώκονται επαρκώς⁸³. Η αποτελεσματική έρευνα και δίωξη υποθέσεων διαφθοράς μπορεί να παρεμποδίζεται από ελλείψεις του νόμου, όπως οι

⁸² Η Πολωνία προσχώρησε στις 29 Φεβρουαρίου και η Σουηδία στις 17 Ιουλίου.

⁸³ Ειδικό [Ευρωβαρόμετρο 548](#) σχετικά με τη στάση των πολιτών απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2024).

υπερβολικά επαχθείς ή ασαφείς διαδικασίες άρσης ασυλιών ή οι σύντομες προθεσμίες παραγραφής. Τα εμπόδια αυτά μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιζήμια για πολύπλοκες υποθέσεις διαφθοράς στις οποίες συχνά απαιτείται χρόνος για την τεκμηρίωση μιας υπόθεσης. Στη [Ρουμανία](#) η καθυστερημένη νομοθετική απάντηση σε ζητήματα που αφορούν την παραγραφή συνέχισε να έχει ως αποτέλεσμα τη θέση στο αρχείο πολλών υποθέσεων διαφθοράς και την ακύρωση καταδικαστικών αποφάσεων. Στην [Ιταλία](#) οι προτεινόμενες αλλαγές όσον αφορά την παραγραφή θα μπορούσαν να μειώσουν τον διαθέσιμο χρόνο για τη διεξαγωγή των δικαστικών διαδικασιών για ποινικά αδικήματα, όπως σε υποθέσεις διαφθοράς. Στη [Σλοβενία](#), οι πρόσφατες τροποποιήσεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας περιορίζουν τη δυνατότητα χρήσης ορισμένων ερευνητικών μέτρων και θα μπορούσαν ενδεχομένως να καταστήσουν δυσχερέστερη την αποτελεσματική έρευνα και δίωξη της διαφθοράς.

Στην έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου επισημαίνεται ότι ορισμένα κράτη μέλη χρειάζονταν μεταρρυθμίσεις για τη μείωση της διάρκειας των ποινικών διαδικασιών, ώστε να βελτιωθεί το ιστορικό επιδόσεων όσον αφορά τις τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις, ιδίως σε σχέση με υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο. Στην [Κροατία](#) ελήφθησαν μέτρα για να καταστεί αποτελεσματικότερη η έρευνα και η δίωξη αδικημάτων διαφθοράς, ενώ εκκρεμεί η αναθεώρηση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και του νόμου για την ειδική εισαγγελία για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Στην [Τσεχία](#) οι υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο εξακολουθούν να αποτελούν επίσης σημείο που χρήζει προσοχής λόγω των καθυστερήσεων σε ορισμένες διαδικασίες. Στην [Ισπανία](#), εξακολουθεί να εκκρεμεί μεταρρύθμιση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η οποία θα μπορούσε επίσης να αυξήσει την αποδοτικότητα στον χειρισμό υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο.

Ορισμένα κράτη μέλη εξακολουθούν να παγιώνουν το ιστορικό επιδόσεών τους όσον αφορά την έρευνα, τη δίωξη και την επιβολή κυρώσεων σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο⁸⁴. Στην [Αυστρία](#), τη [Λετονία](#) και τη [Ρουμανία](#) σημειώθηκε συνεχής αποτελεσματική έρευνα των υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο. Δόθηκε νέα ώθηση στην έρευνα υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο στην [Πολωνία](#), με πολλές υποθέσεις διαφθοράς μεγάλης κλίμακας να βρίσκονται πλέον σε εξέλιξη. Εξακολουθούν να επιτυγχάνονται σημαντικά αποτελέσματα όσον αφορά τη δίωξη και την εκδίκαση αδικημάτων διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο στη [Γαλλία](#). Η [Ελλάδα](#) κατέβαλε προσπάθειες για να βελτιώσει το ιστορικό επιδόσεών της, αντιμετωπίζοντας μεταξύ άλλων τις προκλήσεις που εντοπίστηκαν κατά τη συλλογή στατιστικών στοιχείων για τη διαφθορά, συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο. Στη [Σλοβενία](#), οι πρωτοβάθμιες δικαστικές αποφάσεις σε υποθέσεις διαφθοράς αυξήθηκαν σημαντικά και ο αριθμός των καταδικαστικών αποφάσεων σχεδόν διπλασιάστηκε, ενώ συνεχίζονται οι έρευνες για τυχόν πολιτική επιρροή σε υψηλό επίπεδο στη λήψη αποφάσεων της Αστυνομίας.

Σε άλλα κράτη μέλη δεν έχει ακόμη δημιουργηθεί αξιόπιστο ιστορικό επιδόσεων όσον αφορά την έρευνα και τη δίωξη υποθέσεων διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο, με την επιβολή αποτρεπτικών κυρώσεων και την έκδοση τελεσίδικων αποφάσεων. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, στη [Βουλγαρία](#) και τη [Μάλτα](#). Στη [Σλοβακία](#), δεν υπάρχει αξιόπιστο ιστορικό επιδόσεων κατά της διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο λόγω της συνεχιζόμενης έλλειψης συντονισμού μεταξύ ανακριτών και εισαγγελέων σε υποθέσεις διαφθοράς, καθώς και λόγω

⁸⁴ Όπως σημειώνεται στην έκθεση του 2020 για το κράτος δικαίου, η έλλειψη ομοιογενών, επικαιροποιημένων και ενοποιημένων στατιστικών στοιχείων σε όλα τα κράτη μέλη δυσχεραίνει την παρακολούθηση της συγκριτικής επιτυχίας της έρευνας και της άσκησης δίωξης για αδικήματα διαφθοράς. Η αξιολόγηση βασίζεται στα στοιχεία που παρέχουν τα κράτη μέλη.

της άσκησης εκ μέρους του γενικού εισαγγελέα των εξουσιών παύσης της έρευνας και δίωξης των υποθέσεων διαφθοράς. Στην [Ουγγαρία](#) ορισμένες υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο έχουν φτάσει στο στάδιο της απαγγελίας κατηγοριών, ωστόσο, οι καταδικαστικές αποφάσεις παραμένουν σε αυτές τις περιπτώσεις σπάνιες και η απουσία αξιόπιστου ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τις έρευνες και διώξεις για καταγγελίες διαφθοράς που αφορούν υψηλόβαθμους αξιωματούχους και τον άμεσο κύκλο τους εξακολουθεί να αποτελεί σοβαρή πηγή ανησυχίας.

Στο [Μαυροβούνιο](#) το ιστορικό επιδόσεων των ερευνών και των διώξεων σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο είναι σταθερό, αλλά η έλλειψη δικαστικών διαδικασιών και τελεσίδικων αποφάσεων συμβάλλει στην αντίληψη περί ατιμωρησίας που επικρατεί. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#) οι περιορισμοί όσον αφορά τους πόρους και η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των εθνικών αρχών παρεμποδίζουν την αποτελεσματική δίωξη της διαφθοράς και εμποδίζουν τη δημιουργία αξιόπιστου ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τις υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο. Στην [Αλβανία](#) ο αριθμός των ατόμων που ερευνώνται, δίδονται και καταδικάζονται για αδικήματα διαφθοράς αυξάνεται, ωστόσο, ένας πρόσφατος νόμος για την αμνηστία εγείρει ανησυχίες. Στη [Σερβία](#) ο αριθμός των τελεσίδικων καταδικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις διαφθοράς σε υψηλό επίπεδο αυξήθηκε το περασμένο έτος, ωστόσο, απαιτούνται περαιτέρω βελτιώσεις για τη δημιουργία σταθερού ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τις έρευνες, τις απαγγελίες κατηγοριών και τις τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις.

Η καταπολέμηση της διαφθοράς ως παράγοντας που διευκολύνει τη δράση του οργανωμένου εγκλήματος

Η διαφθορά διευκολύνει την εγκληματική δραστηριότητα και στοχεύει τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα. Η αντιμετώπιση των κινδύνων διαφθοράς που σχετίζονται με τη διείσδυση και την αθέμιτη επιρροή του οργανωμένου εγκλήματος στη δημόσια διοίκηση, τις αρχές επιβολής του νόμου και το δικαστικό σώμα αποτελεί αυξανόμενη προτεραιότητα για τις αρχές σε αρκετά κράτη μέλη. Στις [Κάτω Χώρες](#) η πρόληψη της διείσδυσης ομάδων οργανωμένου εγκλήματος στη δημόσια διοίκηση και την Αστυνομία μέσω της διαφθοράς αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα. Από το 2020 βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος ανατρεπτικού χαρακτήρα, με τη διενέργεια εκτιμήσεων κινδύνου σε διάφορους τομείς (συμπεριλαμβανομένων των λιμένων και των τοπικών αρχών) και τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση των τρωτών σημείων. Η [Σουηδία](#) επικεντρώνεται σε έργο σχετικά με τους τομείς κινδύνου και τους παράγοντες που διευκολύνουν τη διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος. Το [Βέλγιο](#) λαμβάνει διάφορα μέτρα για την αντιμετώπιση της διαφθοράς που συνδέεται με το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, η οποία θεωρείται σημαντικό φαινόμενο.

Προώθηση της ακεραιότητας στον δημόσιο τομέα και πρόληψη των συγκρούσεων συμφερόντων

Τα διαφανή και υπεύθυνα πλαίσια διακυβέρνησης και ακεραιότητας αποτελούν την καλύτερη προστασία κατά της διαφθοράς. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι αποτελεσματικές προσεγγίσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς βασίζονται συχνά σε μέτρα για την ενίσχυση της διαφάνειας, της δεοντολογίας και της ακεραιότητας, καθώς και στη ρύθμιση τομέων όπως η σύγκρουση συμφερόντων, η άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων και η μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα⁸⁵.

⁸⁵ JOIN(2023) 12 final, σ. 4.

Συγκρούσεις συμφερόντων προκύπτουν όταν ένας δημόσιος λειτουργός έχει ιδιωτικό ή επαγγελματικό συμφέρον που θα μπορούσε να επηρεάσει την αμερόληπτη και αντικειμενική εκτέλεση των καθηκόντων του⁸⁶. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν λάβει περαιτέρω μέτρα για τη ρύθμιση των συγκρούσεων συμφερόντων, ακολουθώντας επίσης τις συστάσεις του 2023. Στην [Τσεχία](#) θεσπίστηκε νομοθεσία για τη διεύρυνση του συστήματος σύγκρουσης συμφερόντων, συμπεριλαμβανομένης της πλήρους απαγόρευσης της ιδιοκτησίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας για τους εκλεγμένους αξιωματούχους, αν και τα επιγραμμικά μέσα μαζικής επικοινωνίας παραμένουν εκτός του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω νομοθεσίας. Στη [Σλοβενία](#) επανεξετάζεται η νομοθεσία σχετικά με την εποπτεία της σύγκρουσης συμφερόντων και του ασυμβίβαστου των καθηκόντων. Σε άλλα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις. Στην [Ιταλία](#) εξακολουθεί να εκκρεμεί η θέσπιση ολοκληρωμένης νομοθεσίας σχετικά με τη σύγκρουση συμφερόντων για τους πολιτικούς αξιωματούχους. Στην [Ισπανία](#) δεν έχουν ληφθεί περαιτέρω μέτρα για τη βελτίωση των κανόνων σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων για τους δημόσιους λειτουργούς, παρά τις εργασίες που βρίσκονται σε εξέλιξη από το 2021. Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, στην [Αλβανία](#) οι κανόνες για τη σύγκρουση συμφερόντων των δημόσιων λειτουργών είναι ελλιπείς και δεν ευθυγραμμίζονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, ενώ η [Βόρεια Μακεδονία](#) θα πρέπει να ενισχύσει το σύστημα για τις παραβάσεις των κανόνων σχετικά με τις συγκρούσεις συμφερόντων.

Οι ανώτεροι κρατικοί αξιωματούχοι και τα μέλη του Κοινοβουλίου υπόκεινται συχνά σε ειδικούς κανόνες ακεραιότητας και πολλά κράτη μέλη έχουν θεσπίσει κώδικες δεοντολογίας. Είναι σημαντικό η πρακτική εφαρμογή των κανόνων αυτών να υπόκειται σε τακτικό έλεγχο και αξιολόγηση. Στο [Βέλγιο](#) ο υπουργικός κώδικας δεοντολογίας για τους ομοσπονδιακούς δημόσιους λειτουργούς επεκτάθηκε ώστε να καλύπτει όλα τα μέλη των ιδιαίτερων γραφείων των υπουργών. Στην [Εσθονία](#) αναπτύσσονται και χρησιμοποιούνται ψηφιακά εργαλεία για τη διασφάλιση της καλύτερης εφαρμογής των υφιστάμενων κανόνων για την ακεραιότητα. Στην [Ελλάδα](#) συνεχίστηκαν οι εργασίες για την ανάπτυξη κωδίκων δεοντολογίας για τους βουλευτές και τα μέλη της κυβέρνησης.

Στην [Πορτογαλία](#) εγκρίθηκε επίσης νέος κώδικας δεοντολογίας που ισχύει για την κυβέρνηση και τους υψηλόβαθμους αξιωματούχους, ο οποίος αναφέρεται ρητά στη δυνατότητα παύσης από το αξίωμα σε περίπτωση παράβασης του κώδικα και προβλέπει τη δημιουργία σχεδίου πρόληψης του κινδύνου διαφθοράς. Σε άλλα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν κενά. Στη [Βουλγαρία](#), συγκροτήθηκε ομάδα εργασίας για την κατάρτιση κώδικα δεοντολογίας για τα πρόσωπα που ασκούν ανώτατα εκτελεστικά καθήκοντα, δεδομένων των σοβαρών κενών που εντοπίστηκαν. Στη [Φινλανδία](#) δεν υπάρχει ακόμη ειδικός κώδικας δεοντολογίας για τους υπουργούς. Στο [Μαυροβούνιο](#), ενώ πολυάριθμα θεσμικά όργανα έχουν θεσπίσει ειδικούς κώδικες δεοντολογίας, ο κώδικας της κυβέρνησης δεν παράγει αποτελέσματα, καθώς εκκρεμεί η θέσπιση νόμου με πειθαρχικές κυρώσεις.

Διασφάλιση διαφάνειας στον τομέα της άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων και ρύθμιση της μεταπήδησης από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα

Η άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, για να αποτελεί νόμιμη πράξη πολιτικής συμμετοχής, πρέπει να συνοδεύεται από αυστηρές απαιτήσεις διαφάνειας και ακεραιότητας, ώστε να υποστηρίζεται η λογοδοσία και η συμμετοχικότητα στη λήψη

⁸⁶ Βλ. Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση Rec(2000)10 σχετικά με τους κώδικες δεοντολογίας για τους δημόσιους λειτουργούς.

αποφάσεων και να περιορίζεται η αθέμιτη ή συγκεκαλυμμένη επιρροή⁸⁷. Η ανεπαρκής ρύθμιση της άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την έκθεση σε εξωτερικές παρεμβάσεις.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν αναθεωρήσει τους κανόνες τους για τη διαφάνεια όσον αφορά την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, σύμφωνα επίσης με τις συστάσεις του 2023. Τέθηκαν σε ισχύ αυστηρότεροι κανόνες για το μητρώο ομάδων συμφερόντων της [Γερμανίας](#), με διευρυμένες απαιτήσεις διαφάνειας και ελήφθησαν ορισμένα μέτρα για τη θέσπιση νομοθετικού αποτυπώματος. Στην [Κροατία](#) ένας νέος νόμος εισήγαγε ηλεκτρονικό μητρώο ομάδων συμφερόντων, περιορισμούς στις δραστηριότητες άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων και δέσμη κανόνων σχετικά με την επαλήθευση, την επιβολή και τις κυρώσεις. Στη [Φινλανδία](#) νέες νομικές διατάξεις απαιτούν την καταχώριση των δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων σε ένα νέο μητρώο διαφάνειας. Στην [Κύπρο](#), την [Ιρλανδία](#), τη [Λιθουανία](#) και τη [Λετονία](#) τέθηκαν σε ισχύ ή εφαρμόζονται νέες διατάξεις για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, ενώ συνεχίστηκαν οι συζητήσεις σχετικά με τη θέσπιση νέας νομοθεσίας στο [Βέλγιο](#), την [Τσεχία](#) και την [Πορτογαλία](#).

Απαιτούνται περαιτέρω βελτιώσεις σε άλλα κράτη μέλη. Στη [Γαλλία](#), ενώ έχουν τεθεί σε ισχύ κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το μητρώο ομάδων συμφερόντων κι έχουν κατατεθεί άλλα σχέδια στο Κοινοβούλιο, εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τη δημοσιοποίηση των συνεδριάσεων των ομάδων συμφερόντων από υψηλόβαθμους αξιωματούχους. [Το Λουξεμβούργο](#) αναθεώρησε τον κώδικα δεοντολογίας για τους βουλευτές ώστε να αυξηθεί η διαφάνεια, ωστόσο, το μητρώο εξακολουθεί να παρέχει περιορισμένες λεπτομέρειες. Στη [Σλοβακία](#) και την [Ιταλία](#) εξακολουθεί να μην υπάρχει ειδική ρύθμιση για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, ενώ η υφιστάμενη νομοθεσία επιδέχεται βελτίωση στην [Αυστρία](#), την [Πολωνία](#), την [Ουγγαρία](#) και τις [Κάτω Χώρες](#). Στη [Ρουμανία](#) εξακολουθούν να απουσιάζουν κανόνες για τους βουλευτές σχετικά με την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων, ενώ έχουν σημειωθεί ορισμένες εξελίξεις όσον αφορά την επιβολή των κανόνων άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων για τα μέλη της κυβέρνησης.

Η ρύθμιση και η επιβολή των κανόνων για τη μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα ώστε να αντιμετωπιστούν πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων εξακολουθεί να αποτελεί τομέα που χρήζει προσοχής. Στη [Γερμανία](#) υπάρχουν πλέον αυστηρότεροι κανόνες για τους υψηλόβαθμους αξιωματούχους σχετικά με τις δραστηριότητες μετά την έξοδο από την υπηρεσία, καθώς και υψηλότερα πρότυπα διαφάνειας. Στην [Πορτογαλία](#) θεσπίστηκαν με τη νέα νομοθεσία για τη μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα αυστηρότερες κυρώσεις. Στη [Σουηδία](#) αξιολογήθηκαν οι κανόνες σχετικά με τις δραστηριότητες μετά την έξοδο από την υπηρεσία όσον αφορά τις ανώτατες εκτελεστικές λειτουργίες στην κυβέρνηση και προτάθηκαν βελτιώσεις. Οι συζητήσεις για τη θέσπιση ή την αναθεώρηση των υφιστάμενων κανόνων για τη μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα σημειώνουν πρόοδο στη [Φινλανδία](#) και τις [Κάτω Χώρες](#), ενώ στην [Ιταλία](#) αναπτύσσονται κατευθυντήριες

⁸⁷ ΟΟΣΑ (2021), Lobbying in the 21st century (Άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων στον 21ο αιώνα). ΟΟΣΑ (2010), Recommendation of the Council on Principles for Transparency and Integrity in Lobbying (Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με τις αρχές για τη διαφάνεια και την ακεραιότητα στον τομέα της άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων). Πρότυπα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διαφάνεια των δραστηριοτήτων των ομάδων συμφερόντων, σύσταση CM/Rec (2017) 2, ΟΟΣΑ (2024), [Recommendation of the Council on Principles for Transparency and Integrity in Lobbying \(Σύσταση σχετικά με τις αρχές για τη διαφάνεια και την ακεραιότητα στον τομέα της άσκησης πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων\)](#).

γραμμές. Σε άλλα κράτη μέλη, η πρόοδος ήταν πιο αργή. Στην [Ουγγαρία](#) οι κανόνες για τους περιορισμούς μετά την έξοδο από την υπηρεσία και τις περιόδους αναμονής είναι κατακερματισμένοι και έχουν περιορισμένο πεδίο εφαρμογής, ωστόσο, σχεδιάζεται η θέσπιση νομοθεσίας στον τομέα αυτόν το 2025. Στη [Δανία](#) δεν έχουν ληφθεί μέτρα για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με τη μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα όσον αφορά τους υπουργούς. Στην [Εσθονία](#) αναμένονται το 2024 ειδικές κατευθυντήριες γραμμές για τη μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και πιθανές οδηγίες σχετικά με τον τρόπο μετριασμού των κινδύνων που αναπτύσσονται επί του παρόντος από το Δημόσιο Συμβούλιο Δεοντολογίας.

Στη [Βόρεια Μακεδονία](#), ενώ βρίσκονται σε ισχύ το νομικό πλαίσιο και τα μητρώα ομάδων συμφερόντων, δεν υπάρχουν ακόμα εγγεγραμμένοι εκπρόσωποι ομάδων συμφερόντων. Στο [Μαυροβούνιο](#) εγκρίθηκε πρόσφατα νέα νομοθεσία για την άσκηση πίεσης ή επιρροής από ομάδες συμφερόντων.

Δημοσιοποίηση περιουσιακών στοιχείων και συμφερόντων

Οι δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης και συμφερόντων που υποβάλλονται από δημόσιους λειτουργούς στηρίζουν τη διαφάνεια και τη λογοδοσία του δημόσιου τομέα και αποτελούν σημαντικά εργαλεία για την προώθηση της ακεραιότητας και την πρόληψη της διαφθοράς. Τα περισσότερα κράτη μέλη διαθέτουν κανόνες που διασφαλίζουν ότι οι εν λόγω δημοσιοποιήσεις ισχύουν για όσους διαθέτουν πολιτική και εκτελεστική εξουσία. Ωστόσο, υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής, τη διαφάνεια και την προσβασιμότητα των πληροφοριών που δημοσιοποιούνται, καθώς και όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της επαλήθευσης και επιβολής.

Σε ορισμένα κράτη μέλη σημειώνονται θετικές εξελίξεις, όπως μεταξύ άλλων η αντιμετώπιση ζητημάτων που καλύπτονται από τις συστάσεις του 2023. Στην [Ελλάδα](#) η εφαρμογή του νέου νόμου για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης βρίσκεται σε καλό δρόμο, με σημαντικό ποσοστό επαληθεύσεων να έχει ολοκληρωθεί, μεταξύ άλλων χάρη στην αναβάθμιση της ειδικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Στην [Κύπρο](#) το δικαστικό σώμα θέσπισε το δικό του κανονιστικό πλαίσιο για τη δημοσιοποίηση περιουσιακών στοιχείων και όλοι οι δικαστές υποβάλλουν πλέον τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασής τους στο Συνταγματικό Δικαστήριο. Στην [Πορτογαλία](#) τέθηκε σε ισχύ η μεταρρύθμιση για την ανάθεση της παρακολούθησης και της επαλήθευσης των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης πολιτικών και ανώτερων δημόσιων λειτουργών στην Αρχή Διαφάνειας που συστάθηκε το 2019.

Σε άλλα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις. Στο [Βέλγιο](#) το σύστημα για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης δεν διασφαλίζει επαρκή επαλήθευση και διαφάνεια, με ελέγχους να διενεργούνται μόνο στο πλαίσιο ποινικών ερευνών. Στη [Δανία](#) δεν έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης που υποβλήθηκαν από πρόσωπα επιφορτισμένα με ανώτατες εκτελεστικές λειτουργίες, ενώ υπάρχει έλλειψη επαλήθευσης και παρακολούθησης. Στο [Λουξεμβούργο](#) δεν υπάρχει ακόμη επίσημο σύστημα επαλήθευσης για τον έλεγχο της ακρίβειας των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης. Η [Ουγγαρία](#) δεν έχει ακόμη λάβει περαιτέρω μέτρα για τη βελτίωση του συστήματος δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης, μεταξύ άλλων όσον αφορά την εποπτεία. Στην [Ιρλανδία](#) η ψηφιοποίηση των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης δεν έχει σημειώσει πρόοδο. Στις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, ενώ στην [Αλβανία](#) και τη [Σερβία](#) οι κανόνες για τις δηλώσεις περιουσιακής κατάστασης καλύπτουν σχετικά ευρύ φάσμα λειτουργών, υπάρχουν ελλείψεις όσον αφορά την αποτελεσματική επαλήθευση και επιβολή.

Προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος

Η προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στον εντοπισμό και την πρόληψη της διαφθοράς. Η μεταφορά της οδηγίας της ΕΕ για την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος⁸⁸ στο εθνικό δίκαιο είχε ως αποτέλεσμα την αναθεώρηση ή τη θέσπιση νέας νομοθεσίας σε πολλά κράτη μέλη, όπως επισημάνθηκε στην περσινή έκθεση. Από τον Ιούλιο του 2023 έχει σημειωθεί πρόοδος σε αρκετά κράτη μέλη όσον αφορά τη νομοθεσία για την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος⁸⁹.

Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά εμπόδια στην καταγγελία υποθέσεων διαφθοράς στην πράξη, καθώς μόνο το 43 % των Ευρωπαίων γνωρίζει πού να καταγγείλει υπόθεση διαφθοράς, ενώ το 28 % των Ευρωπαίων πιστεύει ότι οι υποθέσεις διαφθοράς δεν καταγγέλλονται διότι η καταγγελία θα ήταν άσκοπη, δεδομένου ότι οι υπεύθυνοι δεν θα τιμωρηθούν⁹⁰. Για να ξεπεραστεί η απροθυμία αυτή, πολλά κράτη μέλη δημιουργούν εργαλεία για την παροχή καθοδήγησης και την ευαισθητοποίηση. Για παράδειγμα, στις [Κάτω Χώρες](#) υπάρχει εκστρατεία που προωθεί την ευαισθητοποίηση και ενθαρρύνει τους πληροφοριοδότες δημοσίου συμφέροντος να χρησιμοποιούν τους νέους διαύλους καταγγελίας. Η [Ιταλία](#) και η [Κύπρος](#) έχουν αναπτύξει νέες κατευθυντήριες γραμμές και εργαλεία πληροφόρησης για τη στήριξη των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος. Στη [Γαλλία](#) δημιουργήθηκε κοινοπραξία ΜΚΟ για την παροχή συμβουλών σε δυνητικούς πληροφοριοδότες δημοσίου συμφέροντος. Στη [Μάλτα](#) συνεχίζονται οι εργασίες με στόχο την ανάπτυξη βάσης δεδομένων και εργαλείων για την επεξεργασία καταγγελιών δυσλειτουργιών.

Οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης εργάζονται για την ευθυγράμμιση της νομοθεσίας τους με το κεκτημένο της ΕΕ. Στο [Μαυροβούνιο](#) οι νομικές διατάξεις για την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος τροποποιήθηκαν με στόχο την ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ, και η κυβέρνηση της [Βόρειας Μακεδονίας](#), έχοντας τον ίδιο στόχο, εργάζεται για την επικαιροποίηση της νομοθεσίας για την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος.

Αντιμετώπιση τομέων που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο διαφθοράς

Κανένας τομέας ή κλάδος δραστηριότητας δεν είναι ασφαλής από τους κινδύνους διαφθοράς, ωστόσο, οι συνήθεις τομείς υψηλού κινδύνου χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής —συνήθως οι τομείς που αφορούν τη διαχείριση σημαντικών δημόσιων πόρων, όπως ο τομέας των δημόσιων συμβάσεων ή η πρόσβαση σε κρίσιμες υπηρεσίες. Τομείς όπως η υγειονομική περίθαλψη, η ενέργεια, ο πολεοδομικός σχεδιασμός και η περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση έχουν χαρακτηριστεί ευάλωτοι. Άλλοι τομείς που διατρέχουν υψηλό κίνδυνο διαφθοράς περιλαμβάνουν σημεία αναφοράς για το οργανωμένο έγκλημα, όπως οι λιμένες. Άλλοι τομείς κινδύνου αφορούν τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και τα προγράμματα χορήγησης ιθαγένειας⁹¹ και άδειας διαμονής σε επενδυτές⁹².

⁸⁸ Οδηγία (ΕΕ) 2019/1937 σχετικά με την προστασία των προσώπων που αναφέρουν παραβιάσεις του δικαίου της Ένωσης (ΕΕ L 305 της 26.11.2019).

⁸⁹ Σε πρόσφατη [έκθεση](#) σχετικά με την υλοποίηση και την εφαρμογή της οδηγίας για τους πληροφοριοδότες δημοσίου συμφέροντος αξιολογούνται τα μέτρα που κοινοποιήθηκαν από τα κράτη μέλη τα οποία δήλωσαν ότι είχαν ολοκληρώσει τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο έως τις 17 Δεκεμβρίου 2023 [COM(2024) 269 final].

⁹⁰ Ειδικό [Ευρωβαρόμετρο 548](#) σχετικά με τη στάση των πολιτών απέναντι στη διαφθορά στην ΕΕ (2024).

⁹¹ Η Επιτροπή έχει λάβει μέτρα κατά των προγραμμάτων χορήγησης ιθαγένειας σε επενδυτές στην ΕΕ, καθώς η χορήγηση της ιθαγένειας της ΕΕ ως αντάλλαγμα για προκαθορισμένες πληρωμές ή επενδύσεις, χωρίς την ύπαρξη πραγματικού δεσμού με το οικείο κράτος μέλος, υπονομεύει την ουσία της ιθαγένειας της ΕΕ και

Οι ασκήσεις εκτίμησης κινδύνου αποτελούν σημαντικά εργαλεία που θα ληφθούν υπόψη κατά τη χάραξη πολιτικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η [Τσεχία](#) ανέπτυξε μεθοδολογία εκτίμησης κινδύνου διαφθοράς και μέτρησης κινδύνου που θα ληφθούν υπόψη σε μελλοντικές δράσεις. Οι [Κάτω Χώρες](#) δρομολόγησαν εθνική εκτίμηση κινδύνου για τον εντοπισμό των μεγαλύτερων απειλών διαφθοράς σε εθνικό, επαρχιακό και τοπικό επίπεδο, με τη διοργάνωση στοχευμένων εκστρατειών ευαισθητοποίησης για τους τομείς υψηλού κινδύνου. Στη [Λετονία](#) οι αρχές σχεδιάζουν να αναπτύξουν μεθοδολογία για την εκτίμηση κινδύνου. Στην [Εσθονία](#) αναπτύχθηκε ηλεκτρονικό εργαλείο για την αξιολόγηση των κινδύνων διαφθοράς στον ιδιωτικό τομέα.

Αρκετά κράτη μέλη έχουν εγκρίνει μεταρρυθμίσεις για την αύξηση της διαφάνειας και της εποπτείας της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, μεταξύ άλλων με σκοπό τη στήριξη της δημοκρατικής λογοδοσίας και την πρόληψη της αθέμιτης ξένης επιρροής, ή εξετάζουν το ενδεχόμενο τέτοιων μεταρρυθμίσεων⁹³. Στις [Κάτω Χώρες](#) νέο νομοσχέδιο αποσκοπεί στην αύξηση της διαφάνειας και στην απαγόρευση των πολιτικών κομμάτων όταν αποτελούν σαφή και πραγματική απειλή για την υπονόμευση ή κατάργηση του δημοκρατικού κράτους δικαίου. Η [Γερμανία](#) έχει θεσπίσει νέους κανόνες χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, οι οποίοι ρυθμίζουν τη χορηγία κομμάτων και την κρυφή χρηματοδότηση της εκστρατείας από άλλα πρόσωπα. Στη [Δανία](#) τέθηκε σε ισχύ νέος νόμος για τη δημόσια χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και εκκρεμεί ακόμη πρόταση για αυξημένη διαφάνεια όσον αφορά την ιδιωτική χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων. Στη [Σλοβενία](#) οι νέοι κανόνες αναμένεται να οδηγήσουν σε συχνότερους ελέγχους των μεγαλύτερων πολιτικών κομμάτων και σε μεγαλύτερο ποσοστό κρατικής χρηματοδότησης. Στην [Τσεχία](#) μια μεταρρύθμιση ενίσχυσε το γραφείο εποπτείας της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων.

Σε άλλα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις. Στο [Βέλγιο](#) η πολυαναμενόμενη μεταρρύθμιση της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων αναστάλη λόγω έλλειψης συμφωνίας μεταξύ των πολιτικών κομμάτων. Στην [Κύπρο](#) οι έλεγχοι της χρηματοδότησης πολιτικών υποψηφίων και κομμάτων επισήμαναν αδυναμίες οι οποίες δεν έχουν ακόμα καλυφθεί με τη θέσπιση νομοθετικών διατάξεων. Στην [Ιταλία](#) η πρακτική της διοχέτευσης δωρεών μέσω πολιτικών ιδρυμάτων και ενώσεων παραμένει αμετάβλητη και δεν υπάρχει ενιαίο μητρώο πληροφοριών σχετικά με τα κόμματα και τις προεκλογικές εκστρατείες, καθώς αρκετά νομοσχέδια βρίσκονται ακόμη υπό συζήτηση στο Κοινοβούλιο.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν διάφορα μέτρα για τον μετριασμό των κινδύνων διαφθοράς σε άλλους τομείς υψηλού κινδύνου. Στη [Γαλλία](#) μετά τις ανησυχίες που εκφράστηκαν σχετικά με τις μεγάλες δημόσιες συμβάσεις, υποβλήθηκε στο Κοινοβούλιο νομοσχέδιο σχετικά με τη χρήση εταιρειών παροχής συμβουλών για δημόσιες πολιτικές και η κυβέρνηση συγκρότησε οργανισμό για την παροχή συμβουλών στο κοινό και κατέθεσε νόμο σχετικά με τη χρήση εταιρειών παροχής συμβουλών για δημόσιες πολιτικές. Στην [Ιταλία](#) η ψηφιοποίηση ολόκληρου του κύκλου ζωής όλων των δημόσιων συμβάσεων ή συμβάσεων παραχώρησης θα διασφαλίσει μεγαλύτερη διαφάνεια των δημόσιων συμβάσεων. Στη [Λιθουανία](#) οι επιθεωρήσεις αφορούσαν τομείς υψηλού κινδύνου, όπως ο τομέας των δημόσιων

παραβιάζει το δίκαιο της ΕΕ. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται η παραπομπή κράτους μέλους στο Δικαστήριο.

⁹² Κοινή ανακοίνωση για την καταπολέμηση της διαφθοράς, JOIN(2023) 12, 3 Μαΐου 2023.

⁹³ Τον Δεκέμβριο του 2023 η Επιτροπή παρουσίασε σύσταση για συμπεριληπτικές και ανθεκτικές εκλογικές διαδικασίες στην Ένωση [C(2023) 8626]. Ένα από τα σημεία της σύστασης ενθάρρυνε τα κράτη μέλη να εντοπίσουν και να καλύψουν πιθανά κενά στη νομοθεσία τους σχετικά με δωρεές και άλλη χρηματοδότηση που παρέχονται από τρίτες χώρες σε εθνικά πολιτικά κόμματα.

συμβάσεων, η επίβλεψη κατασκευής έργων και ο χωροταξικός σχεδιασμός. Οι αρχές πρόληψης της διαφθοράς στη [Σλοβενία](#) ολοκλήρωσαν την επανεξέταση των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, διατυπώνοντας συγκεκριμένες συστάσεις για τη διόρθωση των αδυναμιών.

Οι τομείς αυτοί παρουσιάζουν επίσης αυξημένους κινδύνους στις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης. Στην [Αλβανία](#) το υπερβολικά περίπλοκο νομικό πλαίσιο έχει επίσης χαρακτηριστεί εμπόδιο για την πρόοδο, ενώ στη [Σερβία](#) υπάρχουν αρκετές εξαιρέσεις από τον νόμο για τις δημόσιες συμβάσεις οι οποίες δεν συνάδουν με το κεκτημένο της ΕΕ και οι οποίες χρησιμοποιούνται ευρέως για την καταστρατήγηση της εφαρμογής των υφιστάμενων κανόνων για τις δημόσιες συμβάσεις.

3.3. Πολυφωνία και ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας

Ένα ελεύθερο και πλουραλιστικό περιβάλλον για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας έχει καθοριστική σημασία για το κράτος δικαίου, καθώς τα ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα μαζικής επικοινωνίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως φύλακες της δημοκρατίας και υποχρεώνουν την εξουσία σε λογοδοσία. Η πίεση ή ο έλεγχος επί των μέσων μαζικής επικοινωνίας από τους πολιτικούς ή το κράτος υπονομεύουν την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας, καθώς και την ελευθερία των πολιτών να αναζητούν, να λαμβάνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες. Οι συγκρούσεις συμφερόντων και μια αγορά που παρουσιάζει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, στην οποία κυριαρχούν ελάχιστοι μόνο παράγοντες, μπορεί επίσης να υπονομεύσει την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας, ιδίως ελλείψει ισχυρών εγγυήσεων για τη συντακτική ανεξαρτησία.

Η ΕΕ έχει θεσπίσει κανόνες και πρότυπα σε διάφορους βασικούς τομείς που καλύπτονται από τις εκθέσεις για το κράτος δικαίου, ξεκινώντας από την ασφάλεια και την προστασία των δημοσιογράφων και τα μέτρα για την αντιμετώπιση του φαινομένου των στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (στο εξής: SLAPP). Ο ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης (στο εξής: EMFA) θεσπίζει, μεταξύ άλλων, ειδικές διατάξεις σχετικά με τη διαφάνεια όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μέσων μαζικής επικοινωνίας, τη διαφανή και δίκαιη κατανομή της κρατικής διαφήμισης, την ανεξάρτητη λειτουργία των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας και τη διαθεσιμότητα οικονομικών πόρων για την εκπλήρωση του οικείου στόχου της δημόσιας υπηρεσίας⁹⁴. Δεδομένης της σημασίας των εν λόγω διατάξεων για την προώθηση της ελευθερίας και της πολυφωνίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας, είναι σημαντικό τα κράτη μέλη να αρχίσουν να τις εφαρμόζουν στην πράξη το συντομότερο δυνατόν, μεταξύ άλλων με την εφαρμογή των συστάσεων των σχετικών εκθέσεων για το κράτος δικαίου, ιδίως σε περιπτώσεις όπου επί σειρά ετών εξακολουθούν να υφίστανται ανησυχίες σχετικά με τα θέματα τα οποία καλύπτονται από τον ευρωπαϊκό κανονισμό για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και τα οποία έχουν επισημανθεί στις εκθέσεις για το κράτος δικαίου ή στις περιπτώσεις όπου έχει αναφερθεί επιδείνωση της κατάστασης.

Το παρατηρητήριο για την πολυφωνία στα μέσα μαζικής επικοινωνίας αξιολογεί τους κινδύνους για την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας σε όλα τα κράτη μέλη και την πλειονότητα των υποψήφιων προς ένταξη χωρών, με έμφαση σε τέσσερις τομείς: τη θεμελιώδη προστασία της ελευθερίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας, τον πλουραλισμό της αγοράς, την πολιτική ανεξαρτησία και την κοινωνική ένταξη στον τομέα των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Τα φετινά αποτελέσματα του Παρατηρητηρίου (MPM

⁹⁴ Οι σχετικές διατάξεις εφαρμόζονται από τις 8 Αυγούστου 2025.

2024) δεν δείχνουν σημαντική αλλαγή σε αυτούς τους τομείς, αν και υπήρξαν ορισμένες αποκλίσεις σε συγκεκριμένους δείκτες. Ο δείκτης που αφορά το δημοσιογραφικό επάγγελμα, τα πρότυπα και την προστασία των δημοσιογράφων καταγράφει την ίδια βαθμολογία μέτριου κινδύνου με το προηγούμενο έτος, ενώ καταγράφεται υψηλότερη βαθμολογία κινδύνου όσον αφορά την ψηφιακή ασφάλεια των δημοσιογράφων. Οι συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων και η έλλειψη ανεξαρτησίας της διακυβέρνησης των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία σε αρκετές χώρες. Η φετινή συνολική κατάταξη χωρίζει τις χώρες σε πέντε ζώνες κινδύνου, όπου επτά κράτη μέλη καταχωρίζονται στη ζώνη «υψηλού μεσαίου κινδύνου», ενώ δύο κράτη μέλη και τρεις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης και που καλύπτονται από την παρούσα έκθεση καταχωρίζονται στη ζώνη «υψηλού κινδύνου».

Ενίσχυση της ανεξάρτητης λειτουργίας των ρυθμιστικών αρχών των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές των μέσων μαζικής επικοινωνίας διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην προάσπιση της πολυφωνίας των μέσων ενημέρωσης όταν είναι λειτουργικά και ουσιαστικά ανεξάρτητες κι ασκούν τις εξουσίες τους με αμερόληπτο και διαφανή τρόπο, έχοντας στη διάθεσή τους επαρκείς πόρους. Όλα τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει νομοθεσία που καθορίζει τις αρμοδιότητες και τις εγγυήσεις ανεξαρτησίας των ρυθμιστικών αρχών των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Τόσο η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων (στο εξής: AVMSD) όσο και ο ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης (στο εξής: EMFA) περιλαμβάνουν σύνολο απαιτήσεων για τις ρυθμιστικές αρχές των μέσων μαζικής επικοινωνίας: ανεξαρτησία από την κυβέρνηση, αμεροληψία, διαφάνεια, λογοδοσία, επαρκείς πόροι, διαδικασίες διορισμού και παύσης και αποτελεσματικοί μηχανισμοί προσφυγής⁹⁵.

Μετά την έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου, τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες διαφόρων εθνικών ρυθμιστικών αρχών των μέσων μαζικής επικοινωνίας έχουν διευρυνθεί και επεκταθεί, μεταξύ άλλων λόγω της έγκρισης της πράξης της ΕΕ για τις ψηφιακές υπηρεσίες⁹⁶. Θετικές εξελίξεις σημειώνονται στην [Ισπανία](#) με την ενίσχυση της εποπτικής λειτουργίας της ρυθμιστικής αρχής οπτικοακουστικών μέσων. Στη [Σουηδία](#) η εθνική ρυθμιστική αρχή αναδιαρθρώθηκε κι έτσι συγχωνεύθηκε μια σειρά καθηκόντων με στόχο την παροχή αποτελεσματικότερων υπηρεσιών. Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, το [Μαυροβούνιο](#) έχει θέσει νομικό πλαίσιο που παρέχει στη ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας ολοκληρωμένα μέσα επιβολής κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένης της εξουσίας επιβολής προστίμων σε περίπτωση παράβασης του νόμου.

Σε αρκετά κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την ανεξαρτησία ή την αμεροληψία των ρυθμιστικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων ανεπαρκών εγγυήσεων έναντι της αθέμιτης πολιτικής επιρροής στη διαδικασία διορισμού ή στη λειτουργία των ρυθμιστικών αρχών, όπως συμβαίνει στην [Ουγγαρία](#), τη [Σλοβενία](#), την [Κροατία](#), τη [Βουλγαρία](#) και την [Πολωνία](#). Στην [Ελλάδα](#) ελήφθησαν πρόσθετα μέτρα για την ενίσχυση των πόρων, ωστόσο, η καταλληλότητά τους για την εκτέλεση των καθηκόντων της αρχής δεν έχει ακόμα εξεταστεί πλήρως. Οι χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης αντιμετωπίζουν επίσης προκλήσεις όσον αφορά τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των ρυθμιστικών αρχών των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Στη [Σερβία](#) η ρυθμιστική αρχή των

⁹⁵ Οδηγία 2018/1808 της 14ης Νοεμβρίου 2018 και κανονισμός (ΕΕ) 2024/1083 της 11ης Απριλίου 2024.

⁹⁶ Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2065 της 19ης Οκτωβρίου 2022.

μέσων μαζικής επικοινωνίας αδυνατεί να εκπληρώσει πλήρως την αποστολή της όσον αφορά τη διασφάλιση της πολυφωνίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας και των επαγγελματικών προτύπων και υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την ανεξαρτησία της, ενώ στην [Αλβανία](#) προκύπτουν ζητήματα λόγω των πολιτικών πεποιθήσεων και των εικαζόμενων συγκρούσεων συμφερόντων των μελών της ρυθμιστικής αρχής.

Αύξηση της διαφάνειας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων μαζικής επικοινωνίας

Η διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων μαζικής επικοινωνίας συνδέεται άμεσα με την ελευθερία και την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας, καθώς επιτρέπει στους χρήστες να λαμβάνουν καλύτερα τεκμηριωμένες αποφάσεις, καθώς οι ιδιοκτήτες των μέσων μαζικής επικοινωνίας μπορούν να ελέγχουν ή να επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα τις συντακτικές αποφάσεις και το παρεχόμενο ειδησεογραφικό περιεχόμενο. Τα ευρωπαϊκά πρότυπα⁹⁷ καθορίζουν τα βασικά μέτρα, ενώ στο δίκαιο της ΕΕ προβλέπονται ειδικές απαιτήσεις⁹⁸. Μετά την τελευταία έκθεση, σημειώθηκαν θετικές εξελίξεις στην [Ιρλανδία](#), την [Ελλάδα](#) και την [Ισπανία](#) με τη δημιουργία ή την επέκταση επιγραμμικών μητρώων ιδιοκτησίας. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#) τα έντυπα και τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα πρέπει να γνωστοποιούν πληροφορίες σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς στον ρυθμιστικό φορέα των οπτικοακουστικών μέσων, ενώ η αυτορρύθμιση διέπει το μητρώο ιδιοκτησίας για τα ψηφιακά εθνικά μέσα μαζικής επικοινωνίας. Στο [Μαυροβούνιο](#) ο νέος νόμος για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων υποχρεώνει τους παρόχους οπτικοακουστικών υπηρεσιών να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς στη ρυθμιστική αρχή των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Οι προκλήσεις που επισημάνθηκαν στο παρελθόν όσον αφορά τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων μαζικής επικοινωνίας εξακολουθούν να υπάρχουν στη [Βουλγαρία](#), την [Τσεχία](#), τη [Γαλλία](#), τις [Κάτω Χώρες](#) και την [Κύπρο](#). Στην [Πορτογαλία](#) μια ιδιαίτερα προβεβλημένη υπόθεση πυροδότησε συζητήσεις σχετικά με το νομοθετικό πλαίσιο. Στην [Αλβανία](#) η διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων μαζικής επικοινωνίας είναι περιορισμένη και στη [Σερβία](#) τα μέτρα που αποσκοπούν στην αύξηση της διαφάνειας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων μαζικής επικοινωνίας δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί πλήρως, και η πολιτική και οικονομική επιρροή στα μέσα μαζικής επικοινωνίας εξακολουθεί να αποτελεί πηγή ανησυχίας.

Προστασία των μέσων μαζικής επικοινωνίας από πολιτική πίεση και αθέμιτη επιρροή

Η ανεξαρτησία των μέσων μαζικής επικοινωνίας μπορεί να υπονομευθεί από πολιτικές πιέσεις και αθέμιτη επιρροή. Γι' αυτό απαιτούνται ιδίως ισχυρές εγγυήσεις κατά της πολιτικοποίησης των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας και διαφανείς κανόνες για τη δίκαιη κατανομή της κρατικής διαφήμισης. Ο ευρωπαϊκός κανονισμός για την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας περιλαμβάνει διατάξεις για τη διασφάλιση της ανεξάρτητης λειτουργίας των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας και της διαθεσιμότητας οικονομικών πόρων για την εκπλήρωση του οικείου στόχου της δημόσιας υπηρεσίας. Τα κράτη μέλη

⁹⁷ Σύσταση CM/Rec(2018)11 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την πολυφωνία των μέσων μαζικής επικοινωνίας και τη διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων μαζικής επικοινωνίας.

⁹⁸ Η νομοθεσία της ΕΕ περιέχει σχετικές διατάξεις: Οδηγία 2010/13/ΕΕ, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2018/1808/ΕΕ (AVMSD)· γενικές (μη τομεακές) υποχρεώσεις διαφάνειας των πραγματικών δικαιούχων στις οδηγίες για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες [οδηγία (ΕΕ) 2018/843 και οδηγία (ΕΕ) 2015/849]. Ο EMFA υποχρεώνει όλους τους παρόχους υπηρεσιών μέσων μαζικής επικοινωνίας να γνωστοποιούν τους άμεσους, έμμεσους και πραγματικούς δικαιούχους τους.

υποχρεούνται επίσης να σέβονται την ουσιαστική συντακτική ελευθερία και ανεξαρτησία των παρόχων υπηρεσιών μέσων μαζικής επικοινωνίας κατά την άσκηση των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων και δεν θα πρέπει να παρεμβαίνουν ούτε να προσπαθούν να επηρεάσουν τις συντακτικές πολιτικές και τις συντακτικές αποφάσεις των παρόχων υπηρεσιών μέσων μαζικής επικοινωνίας.

Η κρατική διαφήμιση περιλαμβάνει όλες τις χρήσεις του προϋπολογισμού από δημόσιες αρχές ή φορείς σε όλα τα επίπεδα για διαφημιστικούς σκοπούς και εκστρατείες. Εάν δεν υπάρξει διαφανής και δίκαιη κατανομή της κρατικής διαφήμισης, αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο πολιτικής επιρροής και ως μέσο προώθησης ορισμένων μέσων μαζικής επικοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτό, ο EMFA καθορίζει απαιτήσεις σε σχέση με τα κριτήρια και τις διαδικασίες κατανομής, καθώς και την ετήσια δημοσίευση πληροφοριών από τις δημόσιες αρχές ή τους δημόσιους φορείς όσον αφορά τα ποσά που δαπανώνται και με τις οποίες θα πρέπει να συμμορφώνονται τα κράτη μέλη μόλις αρχίσουν να εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις. Ορισμένα κράτη μέλη —συγκεκριμένα η [Αυστρία](#), η [Βουλγαρία](#) και η [Σλοβενία](#)— έχουν λάβει ορισμένα θετικά μέτρα, ακολουθώντας επίσης τις συστάσεις που διατυπώθηκαν στις εκθέσεις του 2023 και του 2022, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις. Δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αύξηση της διαφάνειας και της δίκαιης κατανομής της κρατικής διαφήμισης στην [Ουγγαρία](#), την [Κροατία](#), τη [Μάλτα](#) και την [Ισπανία](#). Η [Αλβανία](#) δεν διαθέτει διαφανές σύστημα κατανομής της κρατικής διαφήμισης. Στο [Μαυροβούνιο](#) οι πληροφορίες σχετικά με όλες τις πληρωμές του δημόσιου τομέα προς τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της θεσμικής διαφήμισης, είναι περιορισμένες. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#) ορισμένα στοιχεία ενός νέου νόμου που καλύπτει τη χρηματοδοτούμενη από το κράτος διαφήμιση έχουν εγείρει ανησυχίες μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών.

Ενώ η χρηματοδότηση που χορηγείται στα δημόσια μέσα μαζικής επικοινωνίας αποτελεί ευθύνη κάθε κράτους μέλους⁹⁹, υπάρχουν ευρωπαϊκά πρότυπα και κατευθυντήριες αρχές σχετικά με την ανεξαρτησία, το κανονιστικό και πολιτικό πλαίσιο, τη χρηματοδότηση, τους διορισμούς, τη λογοδοσία, τη διαχείριση, τη διαφάνεια και τον ανοικτό χαρακτήρα¹⁰⁰. Οι διατάξεις για τη διασφάλιση της ανεξάρτητης λειτουργίας των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας θα πρέπει να τηρούνται μόλις τεθεί σε εφαρμογή ο EMFA, ιδίως με την απαίτηση να διασφαλιστούν επαρκείς, βιώσιμοι και προβλέψιμοι οικονομικοί πόροι και με την ενίσχυση της διαφάνειας κατά τους διορισμούς και τις απολύσεις της διοίκησης.

Σε αρκετά κράτη μέλη έχουν συμφωνηθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας των εθνικών δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών φορέων. Νομοθεσία ή άλλα θετικά βήματα έχουν εφαρμοστεί στη [Γερμανία](#), τη [Σουηδία](#) και την [Τσεχία](#), ενώ βρίσκονται σε εξέλιξη ή στο στάδιο της προετοιμασίας συζητήσεις για τις μεταρρυθμίσεις στην [Αυστρία](#), την [Κύπρο](#), την [Εσθονία](#), τη [Φινλανδία](#), τη [Δανία](#), τη [Βουλγαρία](#), τις [Κάτω Χώρες](#) και την [Πολωνία](#). Οι ανησυχίες που εκφράστηκαν προηγουμένως σχετικά με την ανεξάρτητη διακυβέρνηση και τη συντακτική ανεξαρτησία των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας δεν έχουν ακόμη αντιμετωπιστεί στη [Ρουμανία](#), τη [Μάλτα](#), και την [Ουγγαρία](#). Στη [Σλοβακία](#) εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2024 νόμος με τον οποίο καταργείται ο σημερινός δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας και δημιουργείται νέος, γεγονός που προκαλεί ανησυχίες σχετικά με τη μελλοντική ανεξαρτησία του

⁹⁹ Υπό την προϋπόθεση να τηρούνται πάντοτε οι κανόνες εμπορίου και ανταγωνισμού της ΕΕ. Βλ. πρωτόκολλο των Συνθηκών (αριθ. 29) για το σύστημα δημόσιας ραδιοτηλεόρασης στα κράτη μέλη.

¹⁰⁰ Σύσταση CM/Rec(2012)1 του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τη διακυβέρνηση των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας.

ραδιοτηλεοπτικού φορέα. Στην [Ιταλία](#), παρόλο που υπάρχουν κανόνες που έχουν σκοπό να διασφαλίσουν ότι τα δημόσια μέσα μαζικής επικοινωνίας παρέχουν ανεξάρτητη και πλουραλιστική πληροφόρηση, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις που σχετίζονται με την αποτελεσματικότητα του συστήματος διακυβέρνησης και χρηματοδότησής τους.

Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, ενώ βρίσκονται σε ισχύ τα νομικά πλαίσια που ρυθμίζουν τη διακυβέρνηση των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας στην [Αλβανία](#) και τη [Βόρεια Μακεδονία](#), δεν έχουν προστατευτεί στην πράξη τα δημόσια μέσα μαζικής επικοινωνίας από την πολιτικοποίηση. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#) η χρηματοδότηση είναι ασταθής. Στη [Σερβία](#), ενώ προγραμματίζεται αναθεώρηση για το τέλος του 2024 ώστε να διασφαλιστεί σταθερή χρηματοδότηση, πρέπει να εξεταστούν ζητήματα συντακτικής αυτονομίας και πολυφωνίας των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας. Μια πρόσφατη νομική μεταρρύθμιση των δημόσιων μέσων μαζικής επικοινωνίας στο [Μαυροβούνιο](#) αναμένεται να επιφέρει θετικές εξελίξεις τόσο όσον αφορά τη διακυβέρνηση όσο και τη χρηματοδότηση.

Πρόσβαση στις πληροφορίες

Το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες που βρίσκονται στην κατοχή δημόσιων αρχών είναι ένα από τα κύρια εργαλεία διαφάνειας και λογοδοσίας για την κοινωνία των πολιτών αλλά και για τους πολίτες, και έχει θεμελιώδη σημασία για την εκτέλεση του έργου των δημοσιογράφων. Αρκετά κράτη μέλη, όπως η [Εσθονία](#), το [Λουξεμβούργο](#), η [Αυστρία](#), η [Βουλγαρία](#) και η [Φινλανδία](#) έχουν σημειώσει περαιτέρω απτή πρόοδο στο ζήτημα αυτό. Στην [Αυστρία](#), για παράδειγμα, θεσπίστηκε και κατοχυρώθηκε στο Σύνταγμα νόμος για την ελευθερία της πληροφόρησης, με τον οποίο παρέχεται για πρώτη φορά δικαίωμα ενημέρωσης από τις δημόσιες αρχές και τις κρατικές επιχειρήσεις. Ωστόσο, έχει σημειωθεί περιορισμένη πρόοδος σε αρκετά άλλα κράτη μέλη όπου είχαν εντοπιστεί προηγουμένως προβλήματα, όπως η [Ισπανία](#), η [Πολωνία](#), η [Γερμανία](#), η [Ελλάδα](#), η [Ρουμανία](#) και η [Μάλτα](#). Στην [Ιταλία](#) οι κανόνες που ρυθμίζουν τη γνωστοποίηση δικαστικών πληροφοριών στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών εγείρουν ανησυχίες, ενώ στην [Κροατία](#) παρόλο που οι δημοσιογράφοι εξαιρούνται από το αδίκημα της γνωστοποίησης των εν λόγω πληροφοριών, εξακολουθούν να υφίστανται έντονες επικρίσεις από τα ενδιαφερόμενα μέρη και συνεχίζονται οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού.

Το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες κατοχυρώνεται νομικά σε όλες τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης και που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση, ωστόσο, η ικανότητα των δημοσιογράφων να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό είναι συχνά σημαντικά περιορισμένο στην πράξη. Στη [Σερβία](#) και το [Μαυροβούνιο](#) οι δημοσιογράφοι αντιμετωπίζουν συχνές αρνήσεις από δημόσιους φορείς να δημοσιοποιήσουν πληροφορίες.

Βελτίωση της ασφάλειας και της προστασίας των δημοσιογράφων και αντιμετώπιση νομικών απειλών και καταχρηστικών δικαστικών διαδικασιών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού

Οι δημοσιογράφοι εξακολουθούν να έρχονται αντιμέτωποι με υλικές και νομικές απειλές, καθώς οι διαδικτυακές εκστρατείες δυσφήμισης και η λογοκρισία θέτουν επίσης σε κίνδυνο την ασφάλειά τους. Αρκετά μέτρα που συνιστώνται στη σύσταση της Επιτροπής του 2021 για την ασφάλεια των δημοσιογράφων¹⁰¹ χρήζουν βελτίωσης σε αρκετά κράτη μέλη, όπως

¹⁰¹ Σύσταση του 2021 για την ασφάλεια των δημοσιογράφων [C(2021) 6650, 16 Σεπτεμβρίου 2021].

επισημαίνεται σε ανεξάρτητη μελέτη που δημοσιεύτηκε τον Μάιο του 2024¹⁰². Περιλαμβάνουν την αποτελεσματική και αμερόληπτη έρευνα και δίωξη εγκλημάτων, την ειδική κατάρτιση, την αντιμετώπιση διαδικτυακών απειλών και επιθέσεων και τη διασφάλιση της ασφάλειας των γυναικών δημοσιογράφων, των δημοσιογράφων που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες και όσων καταγγέλλουν θέματα ισότητας. Όσον αφορά τις θετικές εξελίξεις, αρκετά κράτη μέλη (και χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης)¹⁰³ έχουν εγκρίνει ειδικά σχέδια δράσης και έχουν λάβει μέτρα για τη δημιουργία ειδικών δομών στήριξης για την προώθηση της ασφάλειας των δημοσιογράφων.

Οι στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (SLAPP) αποτελούν ειδική μορφή παρενόχλησης, η οποία χρησιμοποιείται κατά δημοσιογράφων και υπερασπιστών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ασχολούνται με θέματα δημόσιου συμφέροντος. Η συκοφαντική δυσφήμιση είναι ένας από τους συνηθέστερους λόγους στους οποίους βασίζονται οι SLAPP που στρέφονται κατά δημοσιογράφων. Η παρενόχληση αυτή αποσκοπεί συνήθως στη φήμωση των δημοσιογράφων και λειτουργεί αποτρεπτικά όσον αφορά την ελευθερία των μέσων μαζικής επικοινωνίας και την ελευθερία της έκφρασης. Από τον Μάιο του 2024 έχουν θεσπιστεί νέες νομοθετικές διατάξεις της ΕΕ για τον περιορισμό των SLAPP¹⁰⁴ και τα κράτη μέλη παροτρύνονται να λάβουν πρόσθετα μέτρα¹⁰⁵. Επιπλέον, ο ΕΜΦΑ έχει θεσπίσει απαιτήσεις για την αποτελεσματική προστασία των δημοσιογραφικών πηγών και το απόρρητο των επικοινωνιών, καθώς και εγγυήσεις έναντι της ανάπτυξης λογισμικού παρεμβατικής παρακολούθησης.

Μετά τις θετικές εξελίξεις που αναγνωρίστηκαν στην έκθεση του 2023 σε ορισμένα κράτη μέλη, άλλα κράτη μέλη έδωσαν επίσης συνέχεια στις συστάσεις που διατυπώθηκαν στις εκθέσεις του 2023 και του 2022. Στην [Κροατία](#) συνεχίζονται οι προσπάθειες ευαισθητοποίησης σχετικά με τις SLAPP που στοχεύουν δημοσιογράφους, αν και η πρόοδος είναι περιορισμένη. Στη [Λιθουανία](#) η κυβέρνηση ενέκρινε σχέδιο δράσης για την ασφάλεια και την προστασία των δημοσιογράφων και εξακολουθεί να ενισχύει την προστασία τους από καταχρηστικές αγωγές. Στο [Λουξεμβούργο](#) η κυβέρνηση έχει δεσμευτεί να ενισχύσει την ασφάλεια των δημοσιογράφων και στη [Σλοβενία](#) ένα νέο νομοσχέδιο αναμένεται να εισαγάγει εγγυήσεις για την προστασία των δημοσιογράφων. Ωστόσο, οι διαδικασίες μεταρρύθμισης έχουν παραμείνει στάσιμες στην [Κύπρο](#) και τη [Μάλτα](#). Στη [Σλοβακία](#), παρά κάποια πρόοδο όσον αφορά τους μηχανισμούς που αποσκοπούν στη βελτίωση της ασφάλειας των δημοσιογράφων, υπάρχουν αυξανόμενες ανησυχίες σχετικά με την αναφερόμενη επιδείνωση του εργασιακού τους περιβάλλοντος. Τόσο στο [Μαυροβούνιο](#) όσο και στη [Βόρεια Μακεδονία](#), οι νομοθετικές τροποποιήσεις προβλέπουν αυστηρότερες ποινές σε περίπτωση βίαιων πράξεων ή εκφοβισμού κατά δημοσιογράφων.

¹⁰² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Επικοινωνιακών Δικτύων, Περιεχομένου και Τεχνολογιών, Μελέτη σχετικά με την εφαρμογή στην πράξη από τα κράτη μέλη της σύστασης για την προστασία, την ασφάλεια και την ενίσχυση της θέσης των δημοσιογράφων — Τελική έκθεση, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2024.

¹⁰³ Ενώ η σύσταση απευθύνεται στα κράτη μέλη της ΕΕ, ενθαρρύνει επίσης τις υποψήφιες χώρες να ακολουθήσουν τις διατάξεις της.

¹⁰⁴ Οδηγία 2024/1069 για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες αγωγές ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού»).

¹⁰⁵ Η σύσταση της Επιτροπής του 2022 [C(2022) 2428 της 27ης Απριλίου 2022] περιλαμβάνει μέτρα που καλύπτουν τη δυσφήμιση, την κατάρτιση, την ευαισθητοποίηση, τους μηχανισμούς στήριξης, τη συλλογή δεδομένων, την υποβολή εκθέσεων και την παρακολούθηση. Η Επιτροπή βρίσκεται σε επαφή με τα κράτη μέλη για την εκπόνηση έκθεσης σχετικά με τη συνέχεια που δόθηκε στη σύσταση. Τον Απρίλιο του 2024 το Συμβούλιο της Ευρώπης εξέδωσε επίσης [σύσταση για την καταπολέμηση της χρήσης στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού \(SLAPP\)](#).

Ειδικότερα όσον αφορά την απειλή των SLAPP και την ανταπόκριση στις συστάσεις του 2023 και του 2022, η [Ελλάδα](#) και η [Ιρλανδία](#) έχουν σημειώσει πρόοδο όσον αφορά το νομοθετικό έργο για τη θέσπιση ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων και/ή την αναθεώρηση της νομοθεσίας τους για τη δυσφήμιση, ενώ η μεταρρύθμιση του καθεστώτος της δυσφήμισης παραμένει στάσιμη στην [Ιταλία](#), καθώς και στη [Σλοβακία](#). Η [Βόρεια Μακεδονία](#) θέσπισε νομοθετικές τροποποιήσεις οι οποίες περιορίζουν το περιθώριο για την άσκηση SLAPP κατά οργανισμών μέσω μαζικής επικοινωνίας και δημοσιογράφων και μειώνουν τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε περιπτώσεις δυσφήμισης.

3.4. Άλλα θεσμικά ζητήματα σχετικά με το σύστημα ελέγχων και ισορροπιών

Ένα εύρυθμο σύστημα θεσμικών ελέγχων και ισορροπιών είναι καίριας σημασίας για το κράτος δικαίου και παρέχει σύστημα αμοιβαίου ελέγχου, στο πλαίσιο του οποίου η εξουσία που ασκείται από μία κρατική αρχή υπόκειται στον έλεγχο άλλων αρχών, ακόμη και αν ο τρόπος οργάνωσης του συστήματος αυτού ποικίλλει ανάλογα με τις διαφορετικές εθνικές νομικές και συνταγματικές παραδόσεις. Η ανοικτή νομοθετική διαδικασία και η προσοχή στην ποιότητα της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας έχουν μακροπρόθεσμο αντίκτυπο στην ικανότητα διασφάλισης του κράτους δικαίου. Η σταθερότητα και η ποιότητα της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας αποτελούν επίσης βασικούς δείκτες για την εμπιστοσύνη στην προστασία των επενδύσεων. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και οι ανεξάρτητες αρχές, όπως οι εθνικοί οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι φορείς ισότητας και οι διαμεσολαβητές, αποτελούν απαραίτητο στοιχείο των εν λόγω ελέγχων και ισορροπιών σε μια υγιή δημοκρατία. Επομένως, η ελευθερία λειτουργίας τους σχετίζεται άμεσα με το κράτος δικαίου.

Η συμμετοχικότητα, η ποιότητα και η διαφάνεια της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας

Συνεχίστηκαν οι προσπάθειες για τη βελτίωση της ποιότητας, της συμμετοχικότητας και της διαφάνειας της νομοθετικής διαδικασίας, μεταξύ άλλων σε θέματα που καλύπτονται από τις συστάσεις του 2023. Στην [Τσεχία](#) η χρήση ταχειών νομοθετικών διαδικασιών μειώθηκε και ξεκίνησε τη λειτουργία της μια νέα δημόσια ψηφιακή πλατφόρμα για τη δωρεάν πρόσβαση στη νομοθεσία. Ομοίως, στην [Ιρλανδία](#) η χρήση αιτήσεων για τη συντόμευση του χρόνου συζήτησης των νομοθετικών προτάσεων μειώθηκε σημαντικά. Στη [Γαλλία](#) έχουν τεθεί σε εφαρμογή διάφορα εργαλεία για την αύξηση της συμμετοχής των πολιτών στη νομοπαρασκευαστική διαδικασία. Στην [Πορτογαλία](#) ελήφθησαν νέα μέτρα για τη βελτίωση της διαφάνειας της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, ενώ η ρύθμιση της εκτίμησης επιπτώσεων εξακολουθεί να εκκρεμεί.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ξεκινήσει προσπάθειες για τη βελτίωση της ποιότητας της νομοθετικής διαδικασίας οι οποίες βρίσκονται ακόμη σε πρώιμο στάδιο. Στην [Κροατία](#) ένας νέος νόμος για τη βελτίωση της νομοθεσίας εισήγαγε συνολική αναθεώρηση των εκτιμήσεων επιπτώσεων και των αξιολογήσεων, καθώς και πρόσθετα πρότυπα για τις δημόσιες διαβουλεύσεις. Στην [Κύπρο](#) μια νέα πλατφόρμα ηλεκτρονικής διαβούλευσης αποτελεί ένα βήμα προς τη διευκόλυνση της συμβολής των ενδιαφερόμενων μερών στη νομοθετική διαδικασία, ενώ απαιτούνται περαιτέρω μέτρα για την ουσιαστική δημόσια διαβούλευση. Στο [Λουξεμβούργο](#) η νομοθετική διαδικασία είναι πιο συμμετοχική, ιδίως όσον αφορά τη νομοθεσία κυβερνητικής πρωτοβουλίας, ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις όσον αφορά τα νομοσχέδια που υποβάλλονται από βουλευτές. Στην [Πολωνία](#) η κυβέρνηση έχει αρχίσει να μεριμνά για την αποτελεσματικότερη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στις διαβουλεύσεις σχετικά με τη νομοθεσία, αν και η προσέγγιση αυτή πρέπει ακόμα να παγιωθεί. Στη [Βόρεια Μακεδονία](#) εφαρμόζεται εθνικό σύστημα ηλεκτρονικής διαβούλευσης

που επιτρέπει στα ενδιαφερόμενα μέρη να συμμετέχουν σε δημόσιες διαβουλεύσεις. Ωστόσο, δεν δημοσιεύονται στην πλατφόρμα όλα τα νομοσχέδια.

Σε ορισμένα κράτη μέλη εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις σε τομείς όπως η υπερβολική χρήση ταχειών διαδικασιών ή η συνολική ποιότητα της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας, καθώς και στις διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Στην [Ισπανία](#) ο «οργανικός νόμος αμνηστίας για την εξομάλυνση της θεσμικής, πολιτικής και κοινωνικής κατάστασης στην Καταλονία» πυροδότησε αντιπαράθεση και αποτέλεσε αντικείμενο γνωμοδότησης της Επιτροπής της Βενετίας, στην οποία εξετάστηκαν ορισμένα ζητήματα που σχετίζονται με το κράτος δικαίου. Η γνωμοδότηση προχώρησε με επείγουσα διαδικασία, η οποία επιτρέπει μόνο περιορισμένη διαβούλευση με το κοινό. Στη [Βουλγαρία](#) εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις σχετικά με την ποιότητα της νομοθετικής διαδικασίας. Στην [Ουγγαρία](#) η ποιότητα της νομοπαρασκευαστικής διαδικασίας και οι συχνές αλλαγές στη νομοθεσία εξακολουθούν να αποτελούν σημαντική πηγή ανησυχίας. Η ανασφάλεια δικαίου επιτείνει τις ανησυχίες σχετικά με αυθαίρετες αποφάσεις της κυβέρνησης και των δημόσιων αρχών που θεωρούνται εμπόδια για τη λειτουργία των επιχειρήσεων στην ενιαία αγορά. Στη [Γαλλία](#), την [Εσθονία](#) και την [Ιταλία](#) έχουν εκφραστεί ανησυχίες σχετικά με την ευρεία χρήση ταχειών νομοθετικών διαδικασιών ή διαταγμάτων έκτακτης ανάγκης. Στη [Σλοβακία](#) έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις χωρίς την αποτελεσματική συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, με τη χρήση συχνά ταχειών νομοθετικών διαδικασιών. Στη [Φινλανδία](#) τα ενδιαφερόμενα μέρη ανέφεραν αλλαγή στην πρακτική των δημόσιων διαβουλεύσεων με περιορισμό της δυνατότητας υποβολής παρατηρήσεων. Στη [Μάλτα](#) εξακολουθεί να μην υπάρχει επίσημο πλαίσιο σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση νομοθεσίας. Στη [Ρουμανία](#) απαιτούνται ακόμη προσπάθειες για τη διασφάλιση αποτελεσματικών δημόσιων διαβουλεύσεων, καθώς εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις.

Στην [Αλβανία](#) και τη [Βόρεια Μακεδονία](#) η βαθιά πολιτική πόλωση έχει αρνητικό αντίκτυπο στη νομοθετική διαδικασία, γεγονός που στην περίπτωση της Βόρειας Μακεδονίας προκάλεσε καθυστερήσεις στο έργο της και οδήγησε στην υπερβολική και ενίοτε ακατάλληλη χρήση των ταχειών νομοθετικών διαδικασιών. Στο [Μαυροβούνιο](#) παρά το καθιερωμένο πλαίσιο για μια συμμετοχική νομοθετική διαδικασία, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την ανεπαρκή δημόσια διαβούλευση. Στη [Σερβία](#) η ικανότητα του Κοινοβουλίου να εξασφαλίζει ελέγχους και ισορροπίες περιορίζεται από ζητήματα αποτελεσματικότητας, αυτονομίας και διαφάνειας, και η διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω.

Συνταγματικές μεταρρυθμίσεις και συζητήσεις που έχουν αντίκτυπο στους θεσμικούς ελέγχους και τις ισορροπίες

Σε αρκετά κράτη μέλη, έχουν αναληφθεί διαδικασίες συνταγματικής μεταρρύθμισης ή αποτελούν αντικείμενο σημαντικών δημόσιων συζητήσεων. Στη [Βουλγαρία](#) η συνταγματική μεταρρύθμιση άλλαξε τη διαδικασία διορισμού της προσωρινής κυβέρνησης περιορίζοντας τις εξουσίες του Προέδρου. Στη [Σουηδία](#) η κυβέρνηση εξετάζει τη συνέχεια που θα δοθεί σε μια έκθεση διακομματικής επιτροπής σχετικά με πιθανή αναθεώρηση του Συντάγματος για την αντιμετώπιση σοβαρών κρίσεων σε καιρό ειρήνης. Στις [Κάτω Χώρες](#) έχουν ληφθεί περαιτέρω μέτρα από όλες τις κρατικές εξουσίες για την ενίσχυση της νομικής προστασίας των πολιτών, ενώ κρατική επιτροπή για το κράτος δικαίου εξέδωσε συστάσεις. Στην [Ιταλία](#) η κυβέρνηση υπέβαλε στο Κοινοβούλιο σχέδιο συνταγματικής μεταρρύθμισης, με στόχο τη διασφάλιση μεγαλύτερης σταθερότητας της κυβέρνησης.

Σημαντικές εξελίξεις στα ανώτατα και συνταγματικά δικαστήρια όσον αφορά τους ελέγχους και τις ισορροπίες

Τα συνταγματικά δικαστήρια διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ και στη διασφάλιση της ακεραιότητας της έννομης τάξης της ΕΕ, κι αποτελούν απαραίτητα στοιχεία των ελέγχων και ισορροπιών. Ενώ η θέσπιση, η σύνθεση και η λειτουργία συνταγματικών δικαστηρίων εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συμμορφώνονται με το δίκαιο και τις αξίες της ΕΕ¹⁰⁶.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, το πεδίο εφαρμογής του συνταγματικού ελέγχου διευρύνεται. Στη [Βουλγαρία](#) η συνταγματική μεταρρύθμιση κατέστησε τους συνταγματικούς ελέγχους πιο προσιτούς, επιτρέποντας σε όλα τα δικαστήρια να υποβάλλουν αιτήματα συνταγματικότητας. Στη [Λιθουανία](#) το Δικαστικό Συμβούλιο προετοιμάζει πρόταση για την τροποποίηση του Συντάγματος προκειμένου να του χορηγηθεί το δικαίωμα συνταγματικής προσφυγής όσον αφορά τη νομοθεσία που επηρεάζει το δικαστικό σώμα. Εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με άλλες πτυχές του έργου των Συνταγματικών Δικαστηρίων σε ορισμένα κράτη μέλη. Στην [Ουγγαρία](#), το Συνταγματικό Δικαστήριο εξακολουθεί να εξετάζει την ουσία των τελεσίδικων αποφάσεων των τακτικών δικαστηρίων, παρόλο που, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι δημόσιες αρχές δεν μπορούν πλέον να προσβάλλουν τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Στη [Σλοβενία](#), μετά τις ανησυχίες που εδώ και χρόνια εξέφραζε το Συνταγματικό Δικαστήριο όσον αφορά τον σημαντικό φόρτο εργασίας του, γεγονός που το εμποδίζει να αφιερώσει μεγαλύτερη προσοχή στις συνταγματικές υποθέσεις με πιο εκτεταμένο χαρακτήρα, συνεχίστηκαν οι συζητήσεις σχετικά με συνταγματικές τροποποιήσεις για τη μείωση του φόρτου εργασίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου και μεταφέρθηκαν ορισμένα είδη υποθέσεων στα διοικητικά δικαστήρια.

Όσον αφορά τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης, στην [Αλβανία](#) το Συνταγματικό Δικαστήριο είναι αποτελεσματικό όσον αφορά την προάσπιση των θεσμικών ελέγχων και ισορροπιών, αν και το Κοινοβούλιο δεν έχει συμμορφωθεί με ορισμένες από τις αποφάσεις του. Στη [Σερβία](#) πρέπει να πληρωθούν αρκετές κενές θέσεις στο Συνταγματικό Δικαστήριο.

Διαμεσολαβητές, εθνικοί οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα, φορείς ισότητας και άλλες ανεξάρτητες αρχές

Οι εθνικοί οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα (στο εξής: ΕΟΑΔ)¹⁰⁷, οι διαμεσολαβητές¹⁰⁸, οι φορείς ισότητας και άλλες ανεξάρτητες αρχές συνέχισαν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα εθνικά συστήματα ελέγχων και ισορροπιών. Σε ορισμένα κράτη μέλη, το καθεστώς των εν λόγω φορέων έχει ενισχυθεί περαιτέρω ή βρίσκονται σε εξέλιξη μεταρρυθμίσεις. Στη [Βουλγαρία](#) και την [Κύπρο](#) ανατέθηκαν στους διαμεσολαβητές νέα καθήκοντα, και στη [Λιθουανία](#) και την [Πολωνία](#) σημειώθηκε αύξηση των οικονομικών πόρων για τα Γραφεία των Διαμεσολαβητών. Στη [Σουηδία](#) ο εθνικός

¹⁰⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 22ας Φεβρουαρίου 2022, RS (αποτέλεσμα των αποφάσεων Συνταγματικού Δικαστηρίου), C-430/21.

¹⁰⁷ Οι αρχές του Παρισιού του ΟΗΕ, οι οποίες εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1993 (ψήφισμα A/RES/48/134), καθορίζουν τα βασικά κριτήρια που πρέπει να πληρούν οι εθνικοί οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι εθνικοί οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα λαμβάνουν περιοδικά διαπίστευση από την υποεπιτροπή διαπίστευσης της Παγκόσμιας Συμμαχίας των Εθνικών Φορέων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

¹⁰⁸ Βλ. αρχές της Επιτροπής της Βενετίας για τους διαμεσολαβητές.

οργανισμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα εξασφάλισε χρηματοδότηση για τις δραστηριότητές του και συνεχίζει να εργάζεται με στόχο την απόκτηση διαπίστευσης «Α΄ τάξης». Στην [Εσθονία](#), το [Λουξεμβούργο](#), και τη [Φινλανδία](#) συζητούνται μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της αυτονομίας των ανεξάρτητων θεσμικών οργάνων.

Ωστόσο, σε άλλα κράτη μέλη, οι ΕΟΑΔ και ο θεσμός του διαμεσολαβητή εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν προκλήσεις. Στην [Ουγγαρία](#) εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την ανεξαρτησία και την αποτελεσματική λειτουργία του επιτρόπου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Στην [Κροατία](#), έγιναν ορισμένα περαιτέρω βήματα όσον αφορά τη συνέχεια που δόθηκε στις συστάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά την πρόσβαση σε πληροφορίες. Το Ινστιτούτο Ανθρωπίνων δικαιωμάτων των [Κάτω Χωρών](#) εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ζητήματα διακυβέρνησης. Στη [Σλοβενία](#) ο διαμεσολαβητής για τα ανθρώπινα δικαιώματα εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της πράξης για τη λειτουργία του.

Στο [Μαυροβούνιο](#) το Γραφείο του Διαμεσολαβητή ενίσχυσε την ικανότητά του να χειρίζεται καταγγελίες και να βελτιώνει την ποιότητα των αποφάσεων, αλλά η απουσία συστηματικής παρακολούθησης των συστάσεων του υπονομεύει την αποδοτικότητα του έργου του. Στη [Σερβία](#) δεν υπάρχει συστηματική παρακολούθηση των συστάσεων των ανεξάρτητων φορέων.

Οι διαδικασίες για τον διορισμό των επικεφαλής ανεξάρτητων αρχών έχουν αναδειχθεί σε ιδιαίτερες προκλήσεις. Συνεχίστηκαν οι καθυστερήσεις στους διορισμούς στη [Βουλγαρία](#) και την [Αυστρία](#), ενώ στη [Σλοβακία](#) οι νομοθετικές τροποποιήσεις διέπρυναν την εξουσία της κυβέρνησης να διορίζει και να παύει επικεφαλής ορισμένων ανεξάρτητων φορέων. Στην [Ελλάδα](#), ενώ ελήφθησαν μέτρα για τη βελτίωση της μισθολογικής κατάστασης, οι ανεξάρτητες αρχές αντιμετωπίζουν προκλήσεις που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν το καθεστώς και την ικανότητά τους να εκτελούν αποτελεσματικά τα καθήκοντά τους. Αντιθέτως, στην [Πολωνία](#), η σύσταση σχετικά με το Ανώτατο Ελεγκτικό Συνέδριο εφαρμόστηκε πλήρως με τη διασφάλιση του διορισμού των μελών του συλλογικού οργάνου του και την κατάλληλη συνέχεια στα πορίσματά του.

Όσον αφορά τα τέσσερα κράτη μέλη που δεν έχουν μέχρι στιγμής συστήσει εθνικούς οργανισμούς για τα ανθρώπινα δικαιώματα σύμφωνα με τις αρχές του Παρισιού του ΟΗΕ, υπήρξε τροποποίηση στην [Τσεχία](#), ώστε να ανατεθούν στον διαμεσολαβητή τα καθήκοντα ΕΟΑΔ, και σημειώθηκε κάποια πρόοδος όσον αφορά την απόκτηση διαπίστευσης για τον διαμεσολαβητή και τον ΕΟΑΔ στη [Ρουμανία](#). Ωστόσο, η [Ιταλία](#) και η [Μάλτα](#) δεν έχουν σημειώσει πρόοδο όσον αφορά τη σύσταση ΕΟΑΔ.

Εφαρμογή των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των εθνικών δικαστηρίων

Από το 2022 και μετά, τα κεφάλαια ανά χώρα περιλαμβάνουν αριθμητικά στοιχεία για την εφαρμογή κύριων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ), που αποτελούν σημαντικό δείκτη για τη λειτουργία του κράτους δικαίου σε μια χώρα. Τα αποτελέσματα διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών. Σε ολόκληρη την ΕΕ, περίπου το 44 % των κύριων αποφάσεων του ΕΔΔΑ της τελευταίας δεκαετίας σχετικά με τα κράτη μέλη δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί, ποσοστό που αντιπροσωπεύει ελαφρά αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Το προηγούμενο έτος το ποσοστό ήταν 40 %. Παρατηρήσεις που υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφαρμογής Αποφάσεων για την κατάρτιση της έκθεσης του 2024 για το κράτος δικαίου.

Στο [Βέλγιο](#) η μη συμμόρφωση με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τις εθνικές δικαστικές αποφάσεις, συμπεριλαμβανομένης της τελεσίδικης απόφασης δικαστηρίου τελευταίου βαθμού, εγείρει σοβαρές ανησυχίες. Η [Ρουμανία](#) εξακολουθεί να τελεί υπό καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για ένα μακροχρόνιο διαρθρωτικό πρόβλημα μη εφαρμογής ή καθυστερημένης εφαρμογής των τελεσίδικων εγχώριων δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται κατά του κράτους. Στην [Κροατία](#) ένας νέος νόμος για τις διοικητικές διαφορές περιλαμβάνει μέτρα για την ενθάρρυνση της ταχείας εφαρμογής των αποφάσεων των διοικητικών δικαστηρίων.

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ως βασικοί παράγοντες για το κράτος δικαίου

Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (στο εξής: ΟΚΠ) και οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν βασικούς παράγοντες του συστήματος ελέγχων και ισορροπιών. Ενεργούν ως φύλακες κατά των παραβιάσεων του κράτους δικαίου και συμβάλλουν ενεργά στην προώθηση και την προστασία των αξιών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ. Τα παραπάνω αναγνωρίστηκαν σε σύσταση της Επιτροπής σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά τον Δεκέμβριο του 2023¹¹⁰, με την οποία καλούνταν τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν ένα ασφαλές και ευνοϊκό περιβάλλον για τις ΟΚΠ και τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ώστε να ενισχύσουν τις ευκαιρίες τους για αποτελεσματική συμμετοχή στη χάραξη πολιτικής. Παράλληλα, η πρόταση της Επιτροπής για τις ευρωπαϊκές διασυνοριακές οργανώσεις αποσκοπεί στην άρση των κανονιστικών και διοικητικών φραγμών για τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις στην ενιαία αγορά¹¹¹.

Στην πλειονότητα των κρατών μελών υπάρχει ευνοϊκό και υποστηρικτικό πλαίσιο για την κοινωνία των πολιτών, ενώ ο χώρος της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθεί να θεωρείται «ανοικτός»¹¹². Συνεχίστηκαν οι πρωτοβουλίες για την περαιτέρω βελτίωση του χώρου λειτουργίας τους, όπως μέσω της μεταρρύθμισης του φορολογικού πλαισίου στην [Αυστρία](#). Στη [Σουηδία](#) ελήφθησαν περαιτέρω μέτρα στο πλαίσιο των εν εξελίξει μεταρρυθμίσεων του νομικού πλαισίου για τη χρηματοδότηση και τη λειτουργία της κοινωνίας των πολιτών. Στην [Ιρλανδία](#) σημειώθηκε κάποια περαιτέρω πρόοδος στην αντιμετώπιση των νομικών εμποδίων που σχετίζονται με την πρόσβαση σε χρηματοδότηση, μέσω της επανεξέτασης της ισχύουσας νομοθεσίας από την εκλογική επιτροπή. Στην [Κροατία](#) υπήρξε σταδιακή μετάβαση προς μια πολυετή χρηματοδότηση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, αν και εξακολουθεί να εκκρεμεί η υλοποίηση ενός ευρύτερου σχεδίου. Στην [Πολωνία](#) η δημιουργία του Γραφείου του Υπουργού της Κοινωνίας των Πολιτών θεωρείται ένα πρώτο βήμα για νέες πρωτοβουλίες με σκοπό τη βελτίωση του νομικού πλαισίου για τις ΟΚΠ.

Ωστόσο, συνεχίζοντας την τάση που παρατηρήθηκε σε προηγούμενες εκθέσεις, οι ΟΚΠ και οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αντιμετωπίζουν όλο και περισσότερες προκλήσεις, όπως νέους νομικούς περιορισμούς, έλλειψη χρηματοδότησης ή σωματικές και λεκτικές επιθέσεις. Στη [Γερμανία](#) δεν έχουν ληφθεί ακόμη συγκεκριμένα μέτρα για την

¹¹⁰ Σύσταση σχετικά με την προώθηση της δραστηριοποίησης και της αποτελεσματικής συμμετοχής των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής, C(2023) 8627 της 12ης Δεκεμβρίου 2024.

¹¹¹ COM(2023) 516 final της 5ης Σεπτεμβρίου 2023.

¹¹² Σύμφωνα με την αξιολόγηση της (μη κυβερνητικής οργάνωσης) CIVICUS. Οι αξιολογήσεις βασίζονται σε κλίμακα πέντε κατηγοριών: ανοικτός, περιορισμένος, εμποδισμένος, υπό καταστολή και κλειστός. Σε σύγκριση με το 2023, ένα κράτος μέλος υποβαθμίστηκε από την κατηγορία «ανοικτός» στην κατηγορία «περιορισμένος».

αντιμετώπιση της αβεβαιότητας σχετικά με το καθεστώς φοροαπαλλαγής των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων. Στην [Ελλάδα](#) η εν εξελίξει εφαρμογή της διαλειτουργικότητας των υφιστάμενων μητρώων για τις ΟΚΠ αποτελεί θετική εξέλιξη, ωστόσο, το πλαίσιο εγγραφής δεν έχει ακόμα αξιολογηθεί και εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με τον χώρο για την κοινωνία των πολιτών. Στην [Κύπρο](#) τα σχέδια τακτικού διαλόγου μεταξύ των αρχών και της κοινωνίας των πολιτών είναι ενθαρρυντικά, ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν ζητήματα σχετικά με τις διοικητικές απαιτήσεις που επιβάλλονται στις ΟΚΠ. Στην [Ιταλία](#) εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τον χώρο της κοινωνίας των πολιτών, και υπό το πρίσμα των αναφερόμενων λεκτικών επιθέσεων κατά των ΟΚΠ που συμμετέχουν σε ανθρωπιστικές δραστηριότητες. Στην [Ισπανία](#) η μεταρρύθμιση του νόμου για την ασφάλεια των πολιτών που ανακοινώθηκε στο Κοινοβούλιο προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανησυχίες σχετικά με τον αντίκτυπο του στον χώρο της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθεί να εκκρεμεί.

Στη [Βόρεια Μακεδονία](#), οι ΟΚΠ λειτουργούν σε ένα γενικά ευνοϊκό περιβάλλον, ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τη διασφάλιση της συνεχούς συμμετοχής τους στη χάραξη πολιτικής. Στη [Σερβία](#), οι ΟΚΠ δεν διαθέτουν ευνοϊκό περιβάλλον για την ίδρυση, λειτουργία και χρηματοδότησή τους, ενώ κατά πολλών εξ αυτών διεξάγονται εκστρατείες δυσφήμισης.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, η κοινωνία των πολιτών αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις ή συστημικούς αδικαιολόγητους περιορισμούς στις δραστηριότητές της. Στην [Ουγγαρία](#), δεν έχει σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά την άρση των υφιστάμενων εμποδίων για τις ΟΚΠ, καθώς οι εκστρατείες δυσφήμισης και ο διασυρμός ανεξάρτητων ΟΚΠ εξακολουθούν να αποτελούν τρέχουσα πρακτική. Υπάρχουν επίσης ανησυχίες σχετικά με τον ρόλο του κράτους στη χρηματοδότηση της κοινωνίας των πολιτών. Στη [Σλοβακία](#) το περιβάλλον για τις ΟΚΠ έχει επιδεινωθεί, ιδίως για τις οργανώσεις που είναι επιφορτισμένες με τον ρόλο της εποπτείας των κρατικών δραστηριοτήτων, καθώς και στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εθνικοί έλεγχοι και ισορροπίες στη χρήση λογισμικού παρεμβατικής παρακολούθησης («κατασκοπευτικό λογισμικό»)

Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου η χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού συνδέεται με την εθνική ασφάλεια, και σε περιπτώσεις που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, υπάρχει ανάγκη εθνικών ελέγχων και ισορροπιών για να εξασφαλιστεί η ύπαρξη εγγυήσεων. Τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, η ελευθερία λήψης και μετάδοσης πληροφοριών, η ελευθερία έκφρασης και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου, θα πρέπει να γίνονται σεβαστά. Η νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων προσφέρει έναν ολοκληρωμένο μηχανισμό εποπτείας και εγγυήσεων και εφαρμόζεται σε περιπτώσεις στις οποίες το κατασκοπευτικό λογισμικό χρησιμοποιείται για σκοπούς επιβολής του νόμου. Η Επιτροπή της Βενετίας εργάζεται για την ανάπτυξη αρχών και ορθών πρακτικών που θα εφαρμόζονται στη στοχευμένη παρακολούθηση μέσω κατασκοπευτικού λογισμικού.

Η έκθεση του 2024 δίνει συνέχεια στις εξελίξεις σχετικά με την εικαζόμενη παράνομη χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού (όπως το «Pegasus» ή ισοδύναμο παρεμβατικό λογισμικό παρακολούθησης) που αναφέρονται σε προηγούμενες εκθέσεις, ιδίως όσον αφορά τη λειτουργία των εθνικών ελέγχων και ισορροπιών ως απάντηση σε τέτοιους ισχυρισμούς. Στην [Πολωνία](#) το Sejm συγκρότησε κοινοβουλευτική ερευνητική επιτροπή για την αξιολόγηση της χρήσης του λογισμικού «Pegasus» από μέλη της κυβέρνησης, μυστικές υπηρεσίες, την Αστυνομία και άλλους κρατικούς φορείς μεταξύ του 2015 και του 2023. Ο

νέος γενικός εισαγγελέας αποφάσισε επίσης να ενημερώσει επισήμως τα πρόσωπα που στοχοποιούνται από το λογισμικό Pegasus και όρισε ειδική ομάδα για τη διεξαγωγή ερευνών σχετικά με τη νομιμότητα της χρήσης του. Σε άλλα κράτη μέλη η κατάσταση παραμένει αμετάβλητη. Στην [Ελλάδα](#) οι δικαστικές έρευνες σχετικά με τη χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη. Από την άλλη πλευρά, εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες στην [Ουγγαρία](#) λόγω της απουσίας αποτελεσματικής δικαστικής ή άλλης εποπτείας όσον αφορά τη χρήση μέτρων μυστικής παρακολούθησης εκτός ποινικών διαδικασιών.

Εγγυήσεις για την αντιμετώπιση της ξένης επιρροής

Οι παρεμβάσεις ξένων κυβερνήσεων που επιδιώκουν να χειραγωγήσουν την κοινή γνώμη και να στρεβλώσουν τον δημοκρατικό διάλογο συνιστούν απειλή για τις δημοκρατίες της ΕΕ¹¹³. Οι προσπάθειες για τη διαφύλαξη του δημόσιου συμφέροντος και την ανάδειξη της ξένης επιρροής στις δημοκρατίες της ΕΕ πρέπει να είναι αναλογικές και να σέβονται πλήρως τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις δημοκρατικές αξίες. Με βάση τόσο το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹¹⁴ όσο και την Επιτροπή της Βενετίας¹¹⁵, τον Δεκέμβριο του 2023 η Επιτροπή πρότεινε να ρυθμιστεί η διαφάνεια της εκπροσώπησης συμφερόντων για λογαριασμό τρίτων χωρών στην ΕΕ, με την εστίαση στη διαφάνεια και τη δημοκρατική λογοδοσία, καθώς και με τη θέσπιση στοχευμένων κανόνων που συνοδεύονται από ισχυρές εγγυήσεις.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, τα μέτρα που προτείνονται ή θεσπίζονται και αναφέρονται στην ανάγκη αντιμετώπισης της ξένης επιρροής έχουν προκαλέσει σοβαρές ανησυχίες, ιδίως επειδή στιγματίζουν τις οικείες οργανώσεις. Βάσει νέου νόμου για την προστασία της εθνικής κυριαρχίας, η [Ουγγαρία](#) δημιούργησε νέο γραφείο με ευρύτερα καθορισμένες αρμοδιότητες, το οποίο είναι επιφορτισμένο με την υποβολή καταγγελιών κατά προσώπου ή οργάνωσης για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες ότι εξυπηρετούν ξένα συμφέροντα και/ή ότι λαμβάνουν ξένη χρηματοδότηση, και το γραφείο αυτό έχει ξεκινήσει έρευνες¹¹⁶. Το ζήτημα αυτό αποτελεί επί του παρόντος αντικείμενο διαδικασίας επί παραβάσει που έχει κινήσει η Επιτροπή. Στη [Σλοβακία](#) τα σχέδια τροπολογιών που κατατέθηκαν στο Κοινοβούλιο θα εισαγάγουν την υποχρεωτική επισήμανση των οργανώσεων που λαμβάνουν χρηματοδότηση από το εξωτερικό πέραν ορισμένου ορίου ως «οργανώσεων με ξένη στήριξη».

Πρωτοβουλίες για την προώθηση κουλτούρας κράτους δικαίου

Η προώθηση μιας ισχυρής κουλτούρας κράτους δικαίου είναι απαραίτητη για τη μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητα των δημοκρατικών κοινωνιών. Σε αυτό συμβάλλουν ενεργά διάφοροι παράγοντες, για παράδειγμα με τη διοργάνωση συζητήσεων ή εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών.

¹¹³ Ανακοίνωση για την προάσπιση της δημοκρατίας [C(2023)630].

¹¹⁴ Απόφαση της 18ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας (Διαφάνεια των οργανώσεων), C-78/18, EU:C:2020:476.

¹¹⁵ Έκθεση της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τη χρηματοδότηση των ενώσεων, CDL-AD(2019)002. Βλ. επίσης επείγουσα γνωμοδότηση της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τον νόμο της Γεωργίας για τη διαφάνεια των ξένων επιρροών [CDL PI(2024)013] και γνώμη σχετικά με τον νόμο LXXXVII του 2023 για την προστασία της εθνικής κυριαρχίας [CDL(2024)001].

¹¹⁶ Τον Ιούνιο του 2024, η Υπηρεσία Προστασίας της Κυριαρχίας ξεκίνησε έρευνες σχετικά με τις δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση μιας ΟΚΠ για την καταπολέμηση της διαφθοράς και ενός ερευνητικού μέσου μαζικής επικοινωνίας.

Στην [Τσεχία](#) οι δημόσιες αρχές έχουν δρομολογήσει πρωτοβουλίες για την προώθηση κουλτούρας κράτους δικαίου, με τη διοργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων και στα δύο σώματα του Κοινοβουλίου και εκδηλώσεων σε υψηλό επίπεδο που διοργανώθηκαν από την κυβέρνηση και τον Συνήγορο του Πολίτη. Στην [Ισπανία](#) έχουν ληφθεί διάφορες πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην προώθηση κουλτούρας κράτους δικαίου. Στη [Σλοβακία](#) το σλοβακικό εθνικό κέντρο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, το οποίο έχει λάβει εντολή ως εθνικός οργανισμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων και φορέας ισότητας, συμβάλλει με έργα στην ενίσχυση της κουλτούρας κράτους δικαίου.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

Τα πέντε διαδοχικά έτη υποβολής εκθέσεων από την Επιτροπή σχετικά με το κράτος δικαίου έδειξαν ότι ο σεβασμός του κράτους δικαίου δεν μπορεί ποτέ να θεωρηθεί δεδομένος. Οι μεταβαλλόμενες συνθήκες, είτε πρόκειται για πολιτικές αλλαγές είτε για κοινωνικές και τεχνολογικές εξελίξεις, μπορούν να δημιουργήσουν νέες προκλήσεις για το κράτος δικαίου. Η φύση και ο βαθμός των προκλήσεων διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, όπως καταγράφεται στις συστάσεις που διατυπώνονται στην έκθεση για το κράτος δικαίου.

Ταυτόχρονα, οι εκθέσεις έδειξαν επίσης πώς ο διάλογος μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη προόδου. Κατά την τελευταία πενταετία, η ΕΕ έχει ενισχύσει σημαντικά την ικανότητά της να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις του κράτους δικαίου και να στηρίζει τις μεταρρυθμίσεις. Τα κράτη μέλη μπορούν να βασίζονται όλο και περισσότερο σε μια κοινή αντίληψη του τρόπου με τον οποίο οι πολιτικές, οι θεσμοί και η νομοθεσία μπορούν να διαμορφώνονται καλύτερα για την προστασία του κράτους δικαίου. Ενώ εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα που σχετίζονται με το κράτος δικαίου και θα συνεχίσουν να αναδύονται νέα, η ΕΕ είναι πλέον καλύτερα εξοπλισμένη για να προσεγγίσει τα προβλήματα αυτά με αντικειμενικό και ορθό τρόπο και να προσφέρει διάφορα μέσα για την εξεύρεση λύσεων. Τα κράτη μέλη διατηρούν την ελευθερία να σχεδιάζουν λύσεις σύμφωνα με το ειδικό εθνικό τους πλαίσιο, αλλά οι λύσεις αυτές θα πρέπει να βασίζονται σε ένα ενοποιημένο σύνολο προτύπων και απαιτήσεων για το κράτος δικαίου.

Οι πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την περίοδο 2024-2029 θεμελιώνουν το κράτος δικαίου που βρίσκεται στο επίκεντρο μιας επιτυχημένης ΕΕ. Αυτό τονίζεται επίσης στο στρατηγικό θεματολόγιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 2024. Η συναίνεση αυτή καταδεικνύει τη σημασία της συνέχισης της εμβάθυνσης του έργου της ΕΕ για το κράτος δικαίου, της οικοδόμησης κοινής αντίληψης, της διεύρυνσης του αντικτύπου των εργασιών της ΕΕ και της ενίσχυσης της εργαλειοθήκης που έχουμε στη διάθεσή μας για την προώθηση του κράτους δικαίου.

Η έκθεση για το κράτος δικαίου θα συνεχίσει να πρωτοστατεί στο έργο αυτό. Στο πλαίσιο αυτό θα περιλαμβάνεται η διεύρυνση του πεδίου υποβολής εκθέσεων ώστε να εμπερικλείει βασικά ζητήματα, όπως η διάσταση της ενιαίας αγοράς, με την εξέταση ζητημάτων που επηρεάζουν τις επιχειρήσεις, ιδίως τις μικρομεσαίες, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε διασυνοριακό επίπεδο. Θα περιλαμβάνεται επίσης η δημιουργία στενότερου συνδέσμου μεταξύ της έκθεσης για το κράτος δικαίου και των συστάσεών της, αφενός, και της χρηματοδότησης στο πλαίσιο του προϋπολογισμού της ΕΕ, αφετέρου: αυτό θα αποτελέσει σημαντικό μέλημα, καθώς προσπαθούμε να διασφαλίσουμε ότι το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο θα προσφέρει τα μέγιστα στους ευρωπαίους πολίτες. Η χρηματοδότηση της ΕΕ μπορεί να επικεντρωθεί περαιτέρω στο να συμβάλει στις εθνικές

προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς και για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ, επενδύοντας στην προάσπιση του κράτους δικαίου. Άλλες χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία διεύρυνσης θα συμπεριληφθούν στην έκθεση για το κράτος δικαίου όταν θα είναι έτοιμες. Η επιβολή του νόμου θα έχει ιδιαίτερη σημασία: η παρακολούθηση της εφαρμογής των συστάσεων της έκθεσης θα αναπτυχθεί ως τρόπος εδραίωσης της προόδου.

Οι βασικές αρχές στις οποίες βασίζεται η έκθεση για το κράτος δικαίου —η ίση μεταχείριση μεταξύ των κρατών μελών, η αυστηρή εφαρμογή των προτύπων της ΕΕ και μια διαδικασία που στοιχείά της είναι ο διάλογος και η αμοιβαία κατανόηση— έχουν αντέξει στη δοκιμασία του χρόνου. Η Επιτροπή προσβλέπει στη συνεργασία με τα κράτη μέλη, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, με στόχο να διασφαλίσει ότι το κράτος δικαίου μπορεί να συνεχίσει να αποτελεί τον θεμέλιο λίθο για τις δημοκρατίες της Ευρώπης.